

Voorlopige agenda van de commissie Ruimte en Wonen van 17 november 2008

Hierbij wordt u uitgenodigd voor de openbare vergadering van de commissie Ruimte en Wonen

Datum: maandag 17 november 2008
Aanvang: 18:30 uur
Locatie: Nieuwe raadzaal
Voorzitter: mw. K.A. Hazewinkel
Griffier: H. Dijksterhuis

OPENING EN MEDEDELINGEN

A.1. Mededelingen voorzitter / wethouders

[Agenda raadsce Ruimte en Wonen en Onderwijs en Welzijn 17 november 2008](#)
(pdf)
[Verslag raadsce. Ruimte en Wonen 17 november 2008](#) (pdf)

A.2. Rondvraag

B. B. INHOUDELIJK DEEL

B.1. Raadsvoorstel inzake planontwikkeling Grote Markt O.Z. met voorlopig bedrijfsplan Groninger Forum
[Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.](#) (pdf)
[Raadsvoorstel - Bedrijfsplan Groninger Forum](#) (pdf)

Agenda raadsie Ruimte en Wonen en Onderwijs en Welzijn 17 november 2008

RAADSCOMMISSIE RUIMTE en WONEN en RAADSCOMMISSIE ONDERWIJS EN WELZIJN

Concept-agenda: R&W 08/12
Datum: maandag 17 november 2008
Tijd: 18.30 – 20.00 uur
Plaats: Nieuwe raadzaal
Voorzitter: mw. K. Hazewinkel
Commissiegriffier: dhr H. Dijksterhuis ☎ 367 7724
E-mail: henk.dijksterhuis@griffie.groningen.nl

OPENING EN MEDEDELINGEN

A.1 Mededelingen voorzitter / wethouders

A.2 Rondvraag

B. INHOUDELIJK DEEL

B.1 Raadsvoorstel inzake planontwikkeling Grote Markt O.Z. met voorlopig
bedrijfsplan Groninger Forum

Verslag raadsie. Ruimte en Wonen 17 november 2008

RAADSCOMMISSIE RUIMTE EN WONEN GECOMBINEERD MET ONDERWIJS EN WELZIJN

Besluitenlijst 17 november 2008

Plaats: nieuwe raadzaal

Tijd: 18.30 uur tot 20.00 uur

Aanwezig: mevr. K. Hazewinkel (voorzitter), F. de Vries (wethouder), J. Dijkstra (wethouder), H. v.d.Heijdt (PvdA), D. Hukema (PvdA), A. de Rooij (PvdA), J. Schaaf (SP), mevr. B. de Boer (VVD), mevr. L. van Mameren (VVD), E. v.d.Wilt (D66), S. Antuma (Student & Stad), D. de Haan (GroenLinks), H. Miedema (GroenLinks), G. Spieker (Stads partij), J. Vogel (CDA), D. de Jong (ChristenUnie), mevr. I. Jongman (ChristenUnie), mevr. A. Vos (PvdA), B. Koops (CDA), D. Jager (VVD), J. Seton (CDA), M. Gijsbertsen (GroenLinks), mevr. A. Postma (GroenLinks), J. van Keulen (VVD) en H. Dijksterhuis (Griffie)

Overige aanwezigen: F.v.d.Veer (RO/EZ)

Opening en mededelingen

A.1 MEDEDELINGEN VOORZITTER / WETHOUDER

geen

A.2 RONDVRAAG

dhr. Spieker – gevolgen rechterlijke uitspraak ontruiming Koningsweg ?

weth. de Vries – geen mogelijkheid tot handhaving tegen de eigenaar; meer tijd voor de gemeente om de bewoners van vervangende woonruimte te voorzien; later meer info

B. INHOUDELIJK DEEL

B.1 RAADSVORSTEL INZAKE PLANONTWIKKELING GROTE MARKT O.Z. MET VOORLOPIG BEDRIJFSPLAN GRONINGER FORUM

dhr. v.d. Heijdt – belangrijke impuls en kwaliteitsverbetering voor de binnenstad – voorlopig ontwerp ziet er goed uit; snel mee aan de slag – aannames bezoekers realistisch – wel jammer dat er forse vertraging is opgetreden in het proces; welke financiële consequenties zijn hieraan verbonden en waar is de vertraging precies aan te wijzen ? – betekent ook vertraging van ontwikkeling van de oostwand van de Grote Markt ? – *mevr. de Boer: Forum zou eind 2012 klaar zijn, dat wordt nu begin 2015 !* – extra investeringen nodig voor aanleg fietsenkelder en archeologie; wie betaalt die extra kosten – waarom geen harde afspraken over de subsidies gemaakt op basis van kostprijsystematiek – wanneer sprake van subsidiëring uitgaande van de Kunstraad (cultuurwereld is bang dat Forum een bedreiging vormt..) – is nagedacht over een lease constructie om de inrichting en inventaris te financieren ?

dhr. Antuma – positief t.o.v. hetgeen is geschreven en getekend – wel kritisch t.o.v. het eindbeeld van het Forum – ook verrast door de aanzienlijke vertraging, welke verklaring is hiervoor ? – info over wijze van verdeling van de gelden – waarom doorgaan met dit traject gebaseerd op een opening in 2012 en waarvoor nu 2015 als richtdatum geldt – organisatiestructuur Forum in relatie tot fiscaliteit, info – zorgen om benodigde bedragen voor de inventaris; uiteindelijk moet ook de inventaris, gelet op vervanging en afschrijving, onderdeel worden van de exploitatie – aandacht geven aan het vermijden van risico's door instelling van buffers – duurzaamheid: LED verlichting zou basisprincipe moeten zijn

dhr. v.d.Wilt – op papier lijkt de boel financieel gedekt – nog geen zekerheid over de externe € 45 mln.; wanneer daarover meer duidelijkheid; moet in ieder geval voor de definitieve plannen dit voorjaar – duurzaamheid: prima, welke voordelen levert dat op in de exploitatie ? – uit het bedrijfsplan komt de zorg naar voren over de exploitatie van de filmzalen; zal sterk afhangen van de horecabereikbaarheid – alsnog binnen het plan tot een oplossing brengen –

Verlag raadsie. Ruimte en Wonen 17 november 2008

auditorium moet vooral multifunctioneel inzetbaar zijn; daarnaast zou een vlakke vloer theater winst betekenen – bestuursvorm: zorgen dat de betrokken organisaties elkaar geen BTW hoeven te betalen – inventaris moet primair verantwoordelijkheid zijn van het Forum zelf; niet vanzelfsprekend dat gemeente hier voor op moet draaien

dhr. Schaaf - vraagt naar bekostiging van de archeologie, is dat inclusief de oostwand en komt dat volledig voor rekening van de gemeente? – in het bedrijfsplan wordt met enige zorg verwezen naar de stijfheid van het gebouw en de constructie, info – bedrijfsplan (blz. 63 e.v.) kent meer twijfels over essentiële onderdelen van het plan; hoe kijkt het college daarnaar?

dhr. Seton - nog steeds voorstander van dit gebouw – nog wel veel onduidelijkheid over de wijze van financiering (wordt nog moeilijk om dit gebouw daadwerkelijk te betalen..) – het concept van dit gebouw “wil iedereen bedienen” en de vraag is of dat kan – aandacht voor bereikbaarheid van parkeergarage; is daarmee het aantal van 385 plaatsen ook het maximum – wat is leidend bij het invullen van het organisatie-model, fiscale aspecten of ook andere – hoe staat het met reservering ten behoeve van de inventaris; kan het college daar op korte termijn op reageren – zorgen over financiering van de exploitatie; bijdrage ondernemers ontbreekt – akkoord met kredietaanvraag van € 2 mln. – voor juni definitieve plannen; gaan we dat halen?

dhr. de Haan – verwijst naar bijdrage bij begrotingsbehandeling – quick scan over bezoekers – aantallen positief – pleit sterk voor opname van duurzaamheidscentrum in het Forum – het atrium is kleiner geworden – gaat dit gebouw straks energieneutraal functioneren; wel wat geld voor over – financiering: veel subsidie moet nog binnenkomen; positief gevoel bij – wijst op gemaakte parkeerafspraken: deze garage betekent dat elders in de stad ruim 100 plaatsen op straat zullen moeten verdwijnen – fietsparkeren: blij met verruiming aantal plaatsen; denk wel goed om toegankelijkheid van de kelder (zonder steile hellingen) – boomeffectanalyse: jammer van monumentale populier; veel extra groen terug planten

dhr. de Jong – hier komt geen vlakke vloer theater; toch nadenken over functionaliteit – duurzaamheid: vraagtekens bij investering van € 6,5 mln. – ook vraagtekens bij kosten van tijdelijke verplaatsing van Images (bijna € 1 mln.) – wat zouden de partners in het Forum moeten betalen als het gaat om de inrichting van het gebouw en wat resteert dan voor de gemeente – totale kosten van het Forum zullen de € 100 mln. gaan overstijgen – het element van vertraging wordt erg slecht uitgelegd in dit bedrijfsplan; welke relatie heeft dat met de oostwand en de tram – vragen organisatie-model: zie CDA – nu al bemensing van het Forum met zes personen nodig voor de aanloop; blijft dat de komende jaren tot 2015 het geval?

dhr. Spieker – geen voorstander van plan Forum; wel voor aanpak van de oostwand – veel energie gestoken in Images, maar nauwelijks in de oostwand (ondernemers daar zijn nauwelijks op de hoogte) – hoe staat het met verkoop van het bedrijf Springs – financiële risico's: iedereen houdt zich nu maar vast aan de externe bijdrage van € 45 mln. maar hoe zeker is dat bedrag – risico's te veel afhankelijk van allerlei externe factoren – in het mogelijk om het ontwerp zo aan te passen dat wanneer de Forumformule niet lukt er bijv. een woonmall gerealiseerd kan worden

mevr. de Boer – mist commerciële participatie (de naam komt er wel op maar dat is het dan wel..) – info over het horecaconcept van het Forum – zorgen over de financiële afwikkeling op dit moment: komen zoveel extra kosten bij dat de raad het overzicht bijna kwijtraakt en zijn we er nu? – komen al deze extra kosten vrijwel zonder uitzondering voor rekening van de gemeente – waarom niet nadrukkelijker gekeken naar een commerciële participant – horecavergunningen voor activiteiten op het plein, info – nog steeds sprake van dat er geen beslag wordt gelegd op de cultuurgelden? (want daar is de cultuursector wel bang voor..)

weth. de Vries – dit plan betekent een majeure binnenstedelijke ontwikkeling voor de stad – de totale investering zal veel meer dan € 100 mln. gaan bedragen; de gemeentelijke bijdrage van € 31,5 mln. geldt daarbij als vertrekpunt – “de markt” zal steeds minder gaan doen, dat

Verslag raadsie. Ruimte en Wonen 17 november 2008

betekent een andere rol voor de gemeente – vraagstukken rond de fietsenkelder, Images, archeologie, Werkmancollege zullen apart opgelost moeten worden – in de exploitatie wordt ook nadrukkelijk aandacht geschonken aan het aspect van duurzaamheid – Forum kent tal van commerciële elementen: restaurant, caféruimte, dakterras die allen winst zullen genereren – maar ook bedrijven als Gasterra, IBM etc. leveren een bijdrage – daarnaast is er een duidelijke relatie met de oostwand waar een ontwikkelaar bereid is om te investeren (wij verkopen de grond..) – het nieuwe gebouw voor Vindicat maakt deel uit van de exploitatie van het plan (simpel gezegd: ze leveren een gebouw in en krijgen daar een nieuw gebouw voor terug) – het verschil in grootte van het atrium in het oude en nieuwe plan bedraagt slechts 7 m² – max. aantal parkeerplaatsen in de garage is 385; anders een extra laag nodig en dat kan niet uit – het auditorium wordt zo functioneel mogelijk ingericht maar zal geen theaterzaal worden met een vlakke vloer – er is veel aandacht geschonken aan de (niet zo steile) toegang tot de fietsenkelder – tijdsfactor: Forum – Oostwand – Tram gaan prima samen en past ook ruimtelijk – nu ook volledige helderheid over de wijze waarop het gebouw gebouwd zal worden – in juni a.s. is er een helder tijdpad inzake het subsidietraject

weth. Dijkstra – dit bedrijfsplan is aanzienlijk verfijnd – concept zal een heel brede doelgroep moeten binden; nadrukkelijk naar gekeken en nog naar kijken – betrokken organisaties zo vervlechten dat er geen BTW overdracht hoeft plaats te vinden – bij het gekozen sturingsmodel niet alleen fiscaliteit zwaarwegend – leaseconstructies om de inventaris te financieren worden reeds onderzocht – de wijze waarop de horecafuncties binnen het gebouw worden gerealiseerd is nog onderwerp van nadere studie (ook in relatie tot de filmzalen) – afschrijvingen: komt bij het definitief ontwerp in juni uitgebreid terug – Forum bevat instellingen die nu ook onderdeel zijn van de Cultuurnota; het college stelt voor deze problematiek voor te leggen aan de Kunstraad – goed voorstelbaar dat het Forum incidenteel ook een beroep wil doen op een budget wat onder de Kunstraad valt – aanlooperperiode voor het Forum is langer dan gebruikelijk omdat het Forum goed zichtbaar gemaakt moet worden bij o.a. het bedrijfsleven en dat vereist een bepaalde minimum bezetting.

de voorzitter wijst er op dat een volledig overzicht van de investeringen t.b.v. de inventaris tegelijk met het definitief ontwerp in juni a.s. beschikbaar zal zijn; hetzelfde geldt voor het tijdpad als het gaat om de subsidies; de Kunstraad zal worden gevraagd te rapporteren over de wederzijdse beïnvloeding van Forum en andere instellingen als het gaat om subsidieverstrekking; nadere informatie volgt over de effecten van duurzaamheid voor de exploitatie; nadere informatie volgt voor de raadsbehandeling over het huidige pand van Images; (te zijner tijd komt het college hierover met een apart raadsvoorstel) het overzicht van in te zetten subsidietrajecten wat ca. 1,5 jaar geleden beschikbaar was, zal opnieuw ter inzage worden gelegd; nadere informatie over de constructie (stijfheid) van het gebouw is via NL Architects te krijgen

de tweede termijn van de discussie volgt in de raadsvergadering van 26 november

de voorzitter sluit de vergadering. (20.00 uur)

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

RAADSVOORSTEL:

2008-2009

Ons kenmerk: RO 08.1735090

Registratienummer : GR 08.

Ingekomen op :

Onderwerp: Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

Groningen,

Aan de raad,

Vorig jaar juni werd het startsein gegeven voor de uitwerking van het ontwerp voor het Groninger Forum. NL Architects – het bureau dat na een uitgebreide publieks-enquête als winnaar naar voren was gekomen uit de selectieprocedure – kreeg de opdracht een voorlopig ontwerp te maken voor het Forumgebouw inclusief parkeergarage en fietsparkeerkelder.

De uitgangspunten voor het voorlopig ontwerp werden vastgelegd in een Programma van Eisen dat we in de raadsvergadering van 27 juni 2007 aan u presenteerden.

In de betreffende raadsvergadering hebben wij ook het rapport "Identiteit en exploitatie Groninger Forum" aan u voorgelegd. Daarmee werd de aanzet gegeven voor de inhoudelijke invulling van het Forum en werd de basis gelegd voor het door de stichting Forum uit te werken voorlopig bedrijfsplan.

Het uitwerken van de plannen voor het Groninger Forum is een spannend en bijzonder ingewikkeld proces. Onze ambities met betrekking tot de vormgeving en de uitstraling van het gebouw zijn hoog. We willen een uitdagend en spraakmakend gebouw realiseren. Ook ten aanzien van de inhoud hebben we de lat hoog gelegd. Het Groninger Forum moet gaan fungeren als centrum voor uitwisseling van kennis, cultuur, historie en informatie. Het is een vernieuwend concept dat nog nergens is gerealiseerd.

De belangrijkste karakteristieken van het Forum zijn:

- het Groninger Forum is voorloper in het concept van onverzuild en geïntegreerde, elkaar versterkende informatie over cultuur, geschiedenis en actualiteit.
- het Groninger Forum is zowel een regelmatig aanloop- en bezoekadres voor alle inwoners uit stad en regio als een bijzondere trekker voor bezoekers daarbuiten.
- het Groninger Forum is zowel verzamelplaats door zijn eigen aanbod, presentatie en participatiemogelijkheden, als fysiek "portal" dat verwijst naar, voorproefjes geeft van en samenwerkt met andere culturele instellingen en presentaties in stad, regio, en zelfs landelijk.
- het Groninger Forum is zowel aanbod-, vraag- als marktgericht.

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

2

- het Groninger Forum is dynamisch en flexibel. Er vindt voldoende verandering plaats zodat de perceptie dat er altijd wat nieuws te beleven is, doorlopend wordt gevoeld.

Het Groninger Forum moet een publiekstrekker van formaat worden; zowel op regionaal als (inter)nationaal niveau. Het Groninger Forum maakt deel uit van een totale herontwikkeling van het gebied Grote Markt oostzijde. Daarmee krijgt dit deel van de binnenstad een impuls die vergelijkbaar is met ontwikkelingen die eerder in gang zijn gezet aan de westkant van de stad (Westerhaven met de aanlooproute A-straat/Brugstraat) en de zuidkant van de stad (Groninger Museum met aanlooproute Folkingestraat).

De ontwikkeling van de oostzijde van de Grote Markt staat niet op zich zelf, maar vormt onderdeel van een keten van nieuwe plannen in het oostelijk deel van de stad. Tot deze keten van nieuwe ontwikkelingen behoren (van zuidoost naar noordoost): het nieuwe stadsdeel Meerstad, de Eemskanaalzone en het Sontplein (met o.a. IKEA), de parkeergarage aan het Damsterdiep, de route Steentilstraat/Oosterstraat, het CiBoGaterrein en het Ebbingekwartier en het Oosterhamriktracé.

In de afgelopen periode is het ontwerp voor het Forumgebouw en de inhoudelijke invulling van het Forum uitgewerkt in een voorlopig ontwerp en een voorlopig bedrijfsplan.

Het was ons streven het voorlopig bedrijfsplan en het voorlopig ontwerp voor de zomervakantie aan u voor te leggen. Wij constateerden in juni jl. echter dat er meer tijd nodig was om de voorlopige ontwerpfase van het Groninger Forum af te ronden. In de raadsvergadering van 18 juni 2008 hebben wij u daarover uitgebreid over geïnformeerd en aangekondigd dat we in november bij u terug zouden komen.

Het voorlopig ontwerp en het voorlopig bedrijfsplan worden nu ter besluitvorming aan u voorgelegd.

Dit is een belangrijke tussenstap in het besluitvormingsproces over het Groninger Forum. Als uw raad daarmee akkoord gaat, kan de volgende stap in de planuitwerking worden gezet, te weten het uitwerken van een definitief ontwerp en een definitief bedrijfsplan. Als deze documenten gereed zijn, worden ze opnieuw aan u voorgelegd. In dit raadsvoorstel gaan we eerst in op de essenties van het voorlopig ontwerp en het voorlopig bedrijfsplan. Daarna komen de financiële aspecten aan de orde. We sluiten af met een voorstel voor het vervolgetraject.

Voorlopig Ontwerp.

In nauwe samenwerking tussen architect, technische adviseurs en stichting Groninger Forum is de afgelopen periode intensief gewerkt aan de afronding van het voorlopig ontwerp. NL Architects zal voorafgaande aan de behandeling van dit raadsvoorstel in de raadscommissie – op 5 november a.s. van 19.00 tot 20.00 uur – een uitgebreide toelichting geven op het voorlopig ontwerp.

Het voorlopig ontwerp dat het ontwerpteam heeft opgesteld, biedt naar onze mening voldoende basis om de stap te zetten naar een definitief ontwerp. Hieronder vermelden we onze belangrijkste bevindingen ten aanzien van het voorlopig ontwerp.

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

3

Functionaliteit en ruimtegebruik.

Zoals in de raadsvergadering van juni jl. werd geconstateerd, is er in het Forumgebouw sprake van een relatief ongunstige verhouding van het bruto en het netto ("bruikbaar") vloeroppervlak. Dat is een gevolg van de ruimte die benodigd is voor de klimaatinstallaties. Bij de uitwerking van het voorlopig ontwerp is gebleken, dat de ruimtelijke consequenties daarvan groter zijn dan verwacht. Daarnaast vraagt de complexiteit en de scheefstand van het gebouw om omvangrijke en zware draagconstructies die relatief veel ruimte in beslag nemen.

Om er zeker van te zijn dat we op dit punt de goede keuzes maken is een onafhankelijk ingenieursbureau gevraagd een second opinion uit te voeren ten aanzien van het constructief ontwerp. Bureau Aronsohn uit Rotterdam heeft dit onderzoek uitgevoerd en is tot de conclusie gekomen dat "het voorlopig ontwerp ruimschoots voldoet aan de eisen die daaraan kunnen worden gesteld, in alle technische opzichten".

Aansluiting op de openbare ruimte.

De maaiveldhoogte van het plangebied is voor Nederlandse begrippen sterk wisselend. De aansluiting van het gebouw met het omliggende maaiveld dient daarom op een zodanige wijze te worden ontworpen dat het geen belemmeringen voor de toegankelijkheid van het gebouw zal opwerpen. Daar is in de afgelopen periode nog eens extra goed naar gekeken.

Door de architect is een maaiveldontwerp uitgewerkt, waarmee de aansluiting van het gebouw op de openbare ruimte en de toegankelijkheid van het gebouw op een adequate wijze kan worden geregeld.

Toegankelijkheid voor gehandicapten is voor ons een belangrijk thema bij het Forum. Bij het uitwerken van het voorlopig ontwerp naar een definitief ontwerp zullen wij samen met de Adviesraad Gehandicaptenbeleid nog een extra check doen op bereikbaarheid, toegankelijkheid én bruikbaarheid.

Duurzaamheid.

In het Programma van Eisen dat voor het Forum is opgesteld, is er van uitgegaan dat het Forumgebouw op het gebied van duurzaamheid moet voldoen aan het bouwbesluit. Gevoed door de beleidsintenties uit de duurzame stad is het ambitieniveau opgeschroefd en hebben wij samen met uw raad uitgesproken dat het Groninger Forum een voorbeeld moet zijn op het gebied van duurzaamheid.

Met het oog daarop is nu aan het voorlopig ontwerp een duurzaamheidspakket toegevoegd dat bestaat uit:

- atriumgevel met hogere isolatiewaarde;
- gesloten gevel met hogere isolatiewaarde;
- CO₂ gestuurde ventilatie in de sferen en atrium;
- warmte-koude opslag broninstallatie;
- extra regelinstallatie;
- PV-panelen.

Met de uitvoering van dit pakket kan het Groninger Forum als een duurzaam gebouw worden bestempeld.

Maar er is nog meer mogelijk. Gelijktijdig met het ontwerpproces van het voorlopig ontwerp is een onderzoek verricht door een specialistisch team van het bureau DGMR, Huisman en Van Muijen, TNO en Gasunie/GasTerra.

Het onderzoek had tot doel om innovatieve toepassingen ten aanzien van

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

4

duurzaamheid te onderzoeken en te komen met voorstellen voor maatregelen. Het onderzoek heeft zich gericht op het meest bepalende aspect van duurzaamheid: de energiehuishouding.

Dit onderzoek heeft geleid tot het opstellen van een duurzaamheidspakket "+". Dit pakket kan – als daartoe wordt besloten – in het ontwerp worden geïntegreerd. In de bijlage is dit duurzaamheidspakket "+" nader gespecificeerd (*bijlage 1*). Verwacht wordt dat met deze maatregelen het energiegebruik van het gebouw met ca 17% zal afnemen.

Door het onderzoeksteam is ook nog een eerste aanzet geformuleerd voor een duurzaamheidspakket "++". Daarmee zou het energiegebruik nog eens met 8 % kunnen afnemen. Ook deze maatregelen zijn in de bijlage gespecificeerd. Voor dit pakket geldt dat nader onderzoek nodig is om te bepalen, welke maatregelen in het ontwerp kunnen worden geïntegreerd en welke maatregelen er in de verdere toekomst wellicht nog mogelijk zijn. Dit onderzoek kan in de definitief ontwerpfase worden uitgevoerd.

Parkeergarage.

In het voorlopig ontwerp is een parkeergarage opgenomen met circa 385 parkeerplaatsen. In het Programma van Eisen dat in juni 2007 door uw raad is vastgesteld, is uitgegaan van 350 tot 450 plaatsen. Dit aantal was gebaseerd op het parkeerbehoefteonderzoek van Grontmij Parkconsult van mei 2007. Wij hebben bij de presentatie van het Programma van Eisen en het parkeerbehoefteonderzoek aangegeven dat bij de uitwerking van de Forumparkeergarage een optimaal evenwicht zal worden gezocht tussen kosten en opbrengsten. Uit de ontwerp- en onderzoeksfase van de afgelopen periode is gebleken dat het optimale evenwicht ligt bij 385 plaatsen. Een grotere capaciteit leidt – vanwege de daarvoor vereiste aanlegdiepte – tot te grote constructieve problemen. Een parkeergarage met een lagere capaciteit is qua exploitatieresultaat ongunstiger. Daarbij hebben we met name in ogenschouw genomen wat het effect zou zijn van een kleinere Forumgarage op de exploitatie van de Damsterdiepgarage. De waarde van een parkeerplaats in de Forumgarage is – vanwege de te verwachten hogere bezettingsgraad – aanzienlijk hoger dan die in de Damsterdiepgarage. Dat betekent dat, als we de Forumgarage kleiner zouden maken, dit in zijn totaliteit een ongunstig effect heeft op de exploitatie van het parkeerbedrijf. Overeenkomstig de aanbevelingen van de Rekenkamercommissie zullen wij bij het aanbieden van het definitief ontwerp de consequenties van de bouw van de Forumgarage voor de meerjarenbegroting van het parkeerbedrijf in beeld brengen.

Fietsparkeerkelder.

Wat betreft de fietsparkeerkelder is op verzoek van uw raad onderzocht of deze een grotere omvang kan krijgen dan het aantal van 1000 dat in het Programma van Eisen is opgenomen. In december 2007 hebben wij de uitkomsten van het fietsparkeerbehoefteonderzoek aan u voorgelegd. Daarbij is uitgesproken dat het streven is om het aantal plaatsen – ten opzichte van het Programma van Eisen – te verhogen naar 1500. Ook werd aan het ontwerpteam de vraag voorgelegd of eventueel een nog grotere fietsparkeerkelder (met 2500 plaatsen) kan worden gerealiseerd. Bij de uitwerking van het voorlopig ontwerp voor de fietsparkeerkelder is rekening gehouden met de bomen in het binnengebied en de begrenzing van de omliggende bebouwing. Bij de tussenrapportage van juni jl. gaven wij aan dat we wellicht een

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

5

fietsparkeerkelder met 1790 plaatsen zouden kunnen realiseren. Het voorlopige ontwerp laat zien dat optimale benutting van de beschikbare ruimte een fietsparkeerkelder met 1590 plaatsen oplevert. Ten opzichte van het Programma van Eisen is dit een forse uitbreiding. Verdere capaciteitsverhoging is alleen mogelijk met het aanbrengen van een tweede parkeerlaag. Dat is kostbaar en bovendien is het de vraag of deze tweede laag wel dermate gebruiksvriendelijk is dat de kosten daarvan opwegen tegen de baten.

Boom Effect Analyse.

De plannen voor de Grote Markt O.Z. – de bouw van het Groninger Forum met parkeergarage en fietsenstalling en het naar voren schuiven van de oostwand – hebben consequenties voor het in het plangebied aanwezige bomenbestand.

In het kader van de planontwikkeling hebben wij eerder al een bomeninventarisatie gemaakt. Deze inventarisatie hebben we onlangs geactualiseerd. Reden daarvoor is dat bij twee monumentale bomen in het binnengebied zwam is geconstateerd. Het resultaat van de inventarisatie is vastgelegd in de Boom Effect Analyse (zie bijlage).

De plannen voor de Grote Markt O.Z. hebben voor de bomen in het plangebied de volgende consequenties (de nummering verwijst naar de boomnummers in de Boom Effect Analyse; daar kunt u ook meer specifieke informatie over de bomen vinden):

- De fietsparkeerkelder onder de Nieuwe Markt is zo gesitueerd dat van de drie monumentale bomen de twee grote bomen kunnen blijven staan: de Rode Beuk (nr. 1) en de Populier (nr. 2). Beide staan aan de rand van het plein en buiten de bouwcontouren van de fietsparkeerkelder. Echter, boom nr. 2 blijkt dusdanig door zwam te zijn aangetast dat deze toch moet worden gekapt. De derde monumentale boom – een Linde (nr. 4) – staat midden op de bouwlocatie van de fietsparkeerkelder. Deze boom wordt zo mogelijk verplant naar de rand van het plein. Nader onderzoek moet de haalbaarheid hiervan uitwijzen. Van de overige – niet monumentale – bomen moeten vanwege de aanleg van de fietsparkeerkelder twee bomen (nrs. 3 en 5) worden gekapt. De andere twee (nrs. 6 en 7) blijven staan.
- Als gevolg van de realisatie van het Forum en de daaronder gelegen parkeergarage worden ter plaatse van de bouwlocatie zes bomen (8, 9, 10, 11, 12 en 17) gekapt. Eén daarvan – een Kastanje (nr. 9), die midden op de bouwlocatie staat – is monumentaal.
- Door het naar voren schuiven van de oostwand en de daarmee gepaard gaande aanpassing van het wegprofiel moeten op de zuid-oosthoek van de Grote Markt 3 bomen verdwijnen. Daarmee verdwijnt de boomhoofdstructuur in dit deel van de Grote Markt. Nr. 14 is niet verplantbaar en moet worden gekapt. De andere twee (13 en 15) zijn wel verplantbaar. Voor deze bomen wordt gezocht naar een alternatieve plek.
- Aan het eind van de Poelestraat staat een Valse Christendoorn (Gleditsia nr. 18) die moet verdwijnen, omdat deze in de geplande afvoeroute van het bouwverkeer staat. Deze boom is niet te verplanten en moet worden gekapt.

In de Boom Effect Analyse wordt ook aandacht geschonken aan de compensatie van het groen dat verloren gaat. Daarvoor geldt de groencompensatieregeling, zoals die in de Groenstructuurvisie is vastgelegd. Bij de verdere uitwerking van de plannen voor de Grote Markt O.Z. ligt daarbij de nadruk op het compenseren van groen binnen het

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

6

plangebied zelf. Met name bij het maken van een ontwerp voor de herinrichting van de Nieuwe Markt wordt onderzocht, hoe bomen en groen op een adequate wijze in het inrichtingsontwerp kunnen worden geïntegreerd.

Voorlopig bedrijfsplan.

Net zoals het ontwerp voor het gebouw wordt het bedrijfsplan voor het Groninger Forum stapsgewijs ontwikkeld. Het voorlopig bedrijfsplan dat nu voorligt – getiteld "Eenheid in verscheidenheid" – is de opvolger van de op 14 november 2007 aan u aangeboden tussenrapportage : "More Progress". Daarbij bent u ook geïnformeerd over de verschillende fases in de besluitvorming en het uitgangspunt dat de plannen per fase steeds verder zullen worden uitgewerkt (werken van grof naar fijn).

Het voorlopig bedrijfsplan "Eenheid in verscheidenheid" – dat als bijlage bij dit raadsvoorstel is gevoegd – bevat, geheel in lijn met de afgesproken werkwijze, aanmerkelijke verbeteringen en verfijningen ten opzichte van de tussenrapportage "More Progress". Het Forumconcept heeft meer body gekregen en is duidelijker ingevuld.

Het voorlopig bedrijfsplan is een tussenstap op weg naar het definitieve bedrijfsplan. Als vanuit dit perspectief wordt gekeken naar het voorlopig bedrijfsplan, valt op dat het voorlopig bedrijfsplan al de contouren heeft van een definitief bedrijfsplan. Dat geldt voor de invulling van het concept, de ontwikkelingspotentie en de financiële aspecten.

Kenmerkend voor de huidige fase is dat nog niet alles volledig is uitgewerkt en dat er nog stappen gezet en zaken aangescherpt moeten worden. De komende periode wordt dan ook gebruikt om het Forumconcept verder te verduidelijken, te verfijnen en de financiële onderdelen nog verder uit te werken. Dit zal uiteindelijk resulteren in het definitief bedrijfsplan.

Hieronder vermelden we onze belangrijkste bevindingen ten aanzien van het voorlopig bedrijfsplan.

Het Forumconcept.

Zoals al gezegd, zijn de ambities voor Forumconcept hoog en die ambities zijn ook zichtbaar in het voorlopig bedrijfsplan. Ten opzichte van de tussenrapportage "More Progress" zijn de onderdelen verder uitgewerkt en wordt met het voorlopig bedrijfsplan goed duidelijk wat de inhoud is van het concept en wat daarmee wordt beoogd. In Hoofdstuk 1 van het voorlopig bedrijfsplan wordt bijvoorbeeld een goed sfeerbeeld gegeven van wat de bezoeker van het Groninger Forum te wachten staat en wat het Forum wil zijn. In het voorlopig bedrijfsplan wordt dit als volgt verwoord: "*Cultuur is van mensen en mag niet door ivoren torengedrag van mensen vervreemden. Het Forum wil in die zin wel een cultuurhuis zijn, maar geen cultuurtempel*".

In het voorlopig bedrijfsplan wordt ruime aandacht besteed aan het beoogde aanbod binnen het Forumconcept. Een ruime plek wordt daarbij ingeruimd voor de sferen. Aan het fenomeen sfeer ligt de gedachte ten grondslag dat mensen op zoek zijn naar informatie over onderwerpen. Centraal staat daarbij dat die informatie integraal, losgekoppeld van één drager of afzender wordt aangeboden. Zo zal de bibliotheekcollectie grotendeels een plek krijgen in de sferen. In "More Progress" zijn de eerste kaders voor de sferen en het invullen daarvan geschetst. Wij constateren dat in het voorlopig bedrijfsplan goed zichtbaar is, hoe de sferen er uit gaan zien en wat daar mee

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

7

wordt beoogd. De beschrijving van de sfeer actualiteit, inclusief de integratie met het plein, geeft een mooi beeld over de presentatie door het Forum en beoogde beleving voor de bezoeker. Uit het voorlopig bedrijfsplan blijkt ook hoe de sferen worden verspreid in het gebouw. Het voorlopig bedrijfsplan geeft voor elk van de sferen een uitgebreide schets. Het aanbod van de verschillende partners, die in het Groninger Forum samenwerken, heeft de potentie om die sferen goed in te richten. De wijze waarop Urban space is ingevuld, en ook de invulling van het medialab zijn zaken die daarbij positief opvallen en tot de verbeelding spreken. Ook hier is sprake van verdere verdieping ten opzichte van "More Progress". Zoals wij al eerder aangaven zijn er onderdelen die bij de uitwerking naar het definitieve bedrijfsplan nog aandacht verdienen. Zo denken wij dat het inhoudelijk concept van het Groninger Forum aan kracht wint als het definitief bedrijfsplan nog beter aandacht besteedt aan de invulling en de presentatie van de inhoudelijke synergievoordelen. Een belangrijk punt daarbij is de aansluiting bij landelijke inhoudelijke ontwikkelingen die bij de verschillende partners spelen en de wijze waarop die in het Forum met elkaar in verbinding worden gebracht. Belangrijke ontwikkelingen op dit moment zijn onder andere de bibliotheekvernieuwing en de trends en ontwikkelingen die zich voordoen binnen de filmwereld. Dit soort ontwikkelingen zal zich overigens permanent blijven voordoen. Het is daarom belangrijk dat in het definitief bedrijfsplan wordt beschreven hoe dit soort ontwikkelingen kan rekenen op permanente aandacht. Wij staan op het standpunt dat werkateliers met deskundigen en specialisten op het gebied van de bibliotheek, cultureel erfgoed en de filmwereld een rol moeten spelen bij de beantwoording van de vraag hoe dit in de Forumorganisatie een plaats kan krijgen. Verder kunnen de werkateliers een bijdrage leveren aan het aanscherpen en uitdiepen van het Forumconcept. Het Forum wordt gevraagd die ateliers in de komende periode te organiseren.

De doelgroepen.

Uit de tussenrapportage "More Progress" werd al duidelijk dat het Forum zich richt op een breed spectrum aan doelgroepen. In het voorlopig bedrijfsplan zijn de doelgroepen die men wil bereiken, verder gespecificeerd. Het aantal doelgroepen is groot, maar dat past bij het concept van het Forum dat uitgaat van een breed aanbod met voor elk wat wils. Tegelijkertijd vraagt de grote diversiteit in doelgroepen van het Forum, dat men permanent in ontwikkeling blijft om te boeien en te binden. Men realiseert zich daarbij ook dat elke doelgroep een andere benaderingswijze vraagt. In het voorlopig bedrijfsplan worden daarvoor goede aanzetten gegeven, maar op dit onderdeel zijn nog verbeteringen mogelijk. Het definitieve bedrijfsplan zal meer concrete handvatten moeten bieden voor de wijze, waarop de verschillende doelgroepen bereikt gaan worden en hoe die kunnen worden vastgehouden. Ook de relatie met de doelgroepen uit het onderwijs vraagt om een aanscherping. Daarbij gaat het o.a. om de relatie op de gebieden van leesbevordering, cultuureducatie en mediawijsheid. Ook de relatie met de Hanzehogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen moet de komende periode verder worden uitgediept.

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

8

Cultureel ondernemerschap.

Van het Groninger Forum wordt cultureel ondernemerschap verwacht. Daarvoor zijn in het voorlopig bedrijfsplan goede stappen gezet. Ten opzichte van "More Progress" wordt dit nu verder uitgewerkt en is er voor een eigen hoofdstuk ingeruimd. In het voorlopig bedrijfsplan wordt ingegaan op het cultureel ondernemerschap zoals het Forum dat voor ogen staat. Het cultureel ondernemerschap wijkt af van het "klassieke" beeld van de ondernemer. Er worden in het voorlopig bedrijfsplan dan ook andere en aanvullende accenten gelegd. Dat geldt te meer omdat het Forum mede als doel heeft een ontmoetingsplaats te zijn voor verschillende doelgroepen. De opdracht daarbij dat een groot deel van het aanbod binnen Forum gratis moet zijn, stelt hoge eisen aan het cultureel ondernemerschap. Een belangrijk verschil met de "gewone" ondernemer is dat de cultureel ondernemer een weg zoekt door de culturele ambities enerzijds en de verkoopbaarheid, toegankelijkheid en publieksvoorkeuren anderzijds. Verder wordt gebruik gemaakt van moderne zakelijke inzichten, gericht op het best denkbare werk voor een zo groot mogelijk publiek. Vanuit die optiek kenmerkt het cultureel ondernemerschap in het Groninger Forum zich door:

- aandacht voor marketing en management, zoals dit in een onderneming geschiedt, praktisch en resultaatgericht;
- door verschillende vormen van financiering, zowel sponsoring vanuit overheden, fondsen en bedrijfsleven, als dienstverlening aan diezelfde groepen en de consument;
- door gebruik van communicatie en trends die nationaal en internationaal de aandacht trekken;
- door onderzoeksdata/kengetallen, praktische aanwijzingen, aankondigingen en verslagen van belangrijke ontwikkelingen niet alleen ter beschikking te hebben, maar ook mede te organiseren.

Ondernemerschap gaat uit van winst. De cultureel ondernemer verschilt daarin niet van andere ondernemers. Het primaire doel van de cultureel ondernemer is niet maximaliseren van zoveel mogelijk geldelijke opbrengsten. De winst bestaat vooral uit de waarde voor de omgeving, maar dat wel binnen het kader van een bedrijfseconomisch verantwoorde bedrijfsvoering. In het voorlopig bedrijfsplan noemt het Forum daarvan de goede voorbeelden. Wat wij ook als winst zien is dat er een plek ontstaat waar mensen uit verschillende doelgroepen elkaar kunnen ontmoeten en waar gedachten en ideeën worden uitgewisseld. De hogere bezoekersaantallen bij de openbare bibliotheek van Amsterdam laten zien dat zo'n plek een belangrijke functie heeft. Ondanks individualisering en de ontwikkelingen in de ICT die het mogelijk maken contacten te leggen vanuit de eigen luie stoel, blijkt er toch grote behoefte aan een plek waar mensen elkaar in het "echt" tegenkomen en contact kunnen leggen.

Organisatie.

Op 17 januari 2008 hebben de instellingen die samenwerken in het Groninger Forum, een convenant getekend. Daarmee werd de basis gelegd voor de verdere samenwerking. De ondertekenaars verplichtten zich onder andere hun expertise in te brengen en die expertise voor het Groninger Forum verder te ontwikkelen, zowel wat betreft hun core business, als ook voor de integrale aanpak die het Forumconcept karakteriseert. Op basis van dit convenant wordt het Forumconcept verder uitgediept en moet ook de verdere ontwikkeling van de Forumorganisatie vorm krijgen. Het

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

9

verder ontwikkelen en vorm geven van een complexe organisatie als het Groninger Forum vraagt enerzijds zorgvuldigheid, maar anderzijds is ook snelheid geboden. Zorgvuldigheid, omdat verschillende partners met verschillende culturen in het Forum met elkaar moeten gaan samenwerken en elkaar moeten vinden. Snelheid, omdat duidelijkheid over een organisatievorm een extra impuls kan geven aan ontwikkelingen binnen en de uitbouw van het Forumconcept. Uit het bedrijfsplan blijkt dat de partners op dit moment in samenwerking met Bureau Berenschot onderzoek doen naar de organisatorisch en bestuurlijk meest geschikte vorm voor het Groninger Forum. Bij die uitwerking wordt meegenomen dat het Forum in de exploitatieopzet uitgaat van een model, waarbij optimaal rekening kan worden gehouden met de verrekening van BTW. Dit is een belangrijk gegeven voor de uitwerking van het organisatie- en sturingsmodel. Verder kan een organisatie- en sturingsmodel effecten hebben op de subsidiërelaties met afzonderlijke partners. Het uiteindelijke resultaat zal moeten landen in het definitieve bedrijfsplan.

Financiën.

In dit onderdeel van het raadsvoorstel gaan we nader in op de financiële aspecten van het Forum. Daarbij maken we onderscheid tussen de kosten die gepaard gaan met de realisatie van het Forum, de *investeringslasten*, en de kosten die zijn gemoeid met de exploitatie van het Forum, de *exploitatiekosten*.

Investeringslasten.

De bouwkosten van het Forum met parkeergarage en fietsparkeerkelder maken deel uit van de grondexploitatie Grote Markt O.Z. Deze grondexploitatie bestaat uit drie deelprojecten: Forum met parkeergarage en fietsparkeerkelder, Oostwand Grote Markt en Poelestraat achterzijde. In de grondexploitatie van het project Grote Markt zijn de kosten (verwerving, sloop, bouwrijpmaken, bouwen, herinrichting openbare ruimte) en de grondopbrengsten die verband houden met deze drie deelprojecten opgenomen. De realisatie van het project Grote Markt O.Z. is een omvangrijke ingreep in de binnenstad en brengt grote investeringen met zich mee. Het project is alleen realiseerbaar met een forse bijdrage van de overheid. Binnen de gemeentebegroting hebben we, zoals bekend, een bedrag van € 31,25 miljoen gereserveerd. Om het project te kunnen realiseren is een omvangrijke aanvullende bijdrage vanuit externe subsidiebronnen benodigd.

In juni vorig jaar – bij de start van het voorlopig ontwerp – meldden wij dat het tekort op de ontwikkeling van de Grote Markt O.Z. volgens de inzichten van dat moment € 33,9 miljoen (op startwaarde 1/1/2010) bedroeg. In dat tekort was nog geen rekening gehouden met een aantal specifiek benoemde kostenposten: verplaatsing Werkman College, bouw fietsenkelder, archeologisch onderzoek en Images.

- Wat de verplaatsing van het Werkman College betreft heeft uw raad in februari van dit jaar besloten dat € 1,5 miljoen van de kosten ten laste van de grondexploitatie Grote Markt O.Z. moet worden gebracht. Dit had als gevolg dat het tekort op de grondexploitatie € 35,4 miljoen werd.
- Voor de realisatie van de fietsparkeerkelder zijn in de gemeentebegroting van 2008 extra middelen beschikbaar gesteld. Het bedrag dat is opgenomen, is gebaseerd op een fietsparkeerkelder met 1000 plaatsen (conform het Programma van Eisen dat eerder was vastgesteld). Zoals hiervoren beschreven is onderzocht

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

10

of een grotere fietsparkeerkelder mogelijk is en dat daaruit is gebleken dat de fietsparkeerkelder kan worden uitgebreid tot circa 1590 plaatsen. Om die uitbreiding mogelijk te maken hebben we in de gemeentebegroting 2009 het voorstel opgenomen om hiervoor een budget van € 1,7 miljoen beschikbaar te stellen. Als uw raad daarmee instemt, wordt deze uitbreiding meegenomen bij de uitwerking van het definitief ontwerp.

- Ook voor het archeologisch onderzoek hebben we in de gemeentebegroting 2009 een budget opgevoerd. De binnenstad van Groningen en daarmee ook de Grote Markt O.Z. behoort tot de belangrijkste archeologische gebieden in onze stad. Bij de wederopbouw van de Grote Markt O.Z. heeft in de naoorlogse jaren op een heel beperkte schaal archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Aangenomen wordt dat wat nu nog in het gebied aanwezig is, wezenlijke informatie zal bevatten over de vroege ontwikkeling van het dorp en de stad Groningen. Het belang van een goed archeologisch onderzoek is vastgelegd in het Europese Verdrag van Valletta en heeft in 2007 zijn wettelijke vertaling verkregen in de vernieuwde Monumentenwet. Ook bij het ontwikkelen van bestemmingsplannen moeten de archeologische aspecten zorgvuldig in beeld worden gebracht. Op basis van de wettelijke regelingen is voor de Grote Markt O.Z. een uitgebreid archeologisch onderzoek vereist. Uw raad heeft eerder een budget van € 600.000,-- beschikbaar gesteld om een start te kunnen maken met het onderzoek. In mei van dit jaar hebben we – onder veel publieke belangstelling – een proefopgraving uitgevoerd. Daarmee hebben we een indicatie gekregen van wat we in het plangebied kunnen aantreffen en hebben we een schatting kunnen maken van de totale kosten. In de komende jaren wordt het archeologisch onderzoek fasegewijs verder uitgevoerd. Aanvullend op het eerder beschikbaar gesteld budget ad € 600.000,-- is daarvoor een budget van € 2,6 miljoen benodigd dat we nu in de gemeentebegroting van 2009 hebben opgevoerd.
- Tenslotte het vierde punt waarover vorig jaar juni nog geen duidelijkheid bestond. Dat betreft Images. Zoals bekend krijgen in het Groninger Forum ook de door Liga 68 (Images) verzorgde filmactiviteiten een plaats. De komst van het Forum betekent dat de huidige filmzalen moeten worden gesloopt en dat de betreffende panden aan de Poelestraat moeten worden verworven. Voor de sloop en de verwerving zijn middelen gereserveerd in de grondexploitatie Grote Markt O.Z. Na de opening van het Forum kan men de nieuwe zalen in gebruik nemen. Dat betekent dat Liga 68 gedurende de bouw van het Forum tijdelijk moet uitwijken naar een andere locatie. Wij onderzoeken op dit moment of de huidige Camerabioscoop daarvoor een goede optie is. De Camerabioscoop zal bij tijdelijk gebruik door Images moeten worden verbouwd. Verder hebben wij geconstateerd dat er nog sprake is van een oude schuld die een soepele overgang van Liga 68 naar het Forum belemmert. Wij vinden dat de exploitatie van het Forum daarmee niet mag en kan worden belast. Om dit te voorkomen zijn wij met de betrokkenen in overleg om goede en integrale afspraken te maken over de tijdelijke huisvesting en het wegwerken van de schuld. Wij schatten daarvoor incidenteel € 1 miljoen nodig te hebben en dat bedrag hebben we nu opgenomen in de voorstellen voor de gemeentebegroting 2009. Daarmee wordt de weg vrij gemaakt om de onderhandelingen met betrokkenen verder af te wikkelen.

Als de drie begrotingsvoorstellen betreffende de fietsenkelder, het archeologisch

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

11

onderzoek en Images door uw raad worden overgenomen, bedraagt het tekort in de grondexploitatie € 35,4. Daarbij is nog geen rekening gehouden met de doorwerking van de actuele cijfers van het ontwerp voor het Forum. Daar gaan we hieronder nader op in.

Nu het voorlopig ontwerp voor het Forum beschikbaar is en is doorgerekend, kan ook een nauwkeuriger schatting worden gemaakt van de effecten die dat heeft op de grondexploitatie van de Grote Markt oostzijde. Daarbij zijn drie aspecten relevant: effecten veroorzaakt door autonome prijsstijgingen, de specifieke kosten die te maken hebben met de constructie van het gebouw en de verhouding bruto/nettovloeroppervlak en de kosten die gepaard gaan met het uitvoeren van extra duurzaamheidsmaatregelen.

- In de afgelopen periode zijn de prijsstijgingen aanzienlijk hoger dan waarmee in de grondexploitatieopzet rekening is gehouden. Dat blijkt uit gegevens van het Bureau Documentatie Bouwwezen (BDB). BDB is een onafhankelijke instantie die de prijsindexcijfers voor de bouwnijverheid vaststelt. Die prijsstijgingen werken door in de kosten van het Forum en daarmee ook in de begroting van de grondexploitatie. Het negatieve effect op de grondexploitatie Grote Markt O.Z. bedraagt circa € 3 miljoen.
- In het Forumgebouw is, zoals we hiervoor hebben geconstateerd, sprake van een relatief ongunstige verhouding van het bruto en het netto vloeroppervlak. Dat is een gevolg van de ruimte die benodigd is voor de klimaatinstallaties en de omvangrijke en zware draagconstructies. De ongunstige bruto/nettoverhouding en de gecompliceerde draagconstructies werken ook door in de kosten. Het ontwerpteam heeft echter aangegeven dat deze meerkosten binnen het project kunnen worden opgelost (door middel van bezuinigingen en met behulp van de risicobuffer).
- Hiervoor hebben we aangegeven dat aan het voorlopig ontwerp – vanuit het ambitieniveau van de duurzame stad – een duurzaamheidspakket is toegevoegd. Daarnaast is een duurzaamheidspakket "+" opgesteld, dat zich vooral richt op de energiehuishouding. Beide pakketten kunnen in het definitief ontwerp worden geïntegreerd. De kosten daarvan worden geraamd op circa € 6,5 miljoen.
- Door het onderzoeksteam is ook nog een duurzaamheidspakket "++" geformuleerd. Het "+" pakket levert naar verwachting een verlaging van het energiegebruik op van 17%. Met het "++" pakket zou het energiegebruik nog eens met 8 % kunnen afnemen. Voor dit pakket geldt dat nader onderzoek nodig is om te bepalen welke maatregelen in het ontwerp kunnen worden geïntegreerd en welke maatregelen er in de verdere toekomst wellicht nog mogelijk zijn. Dit onderzoek kan in de definitief ontwerpfase worden uitgevoerd.

Rekening houdend met de gevolgen van de autonome prijsstijgingen waarover wij ook een opmerking maakten op bladzijde 21 van de aanbiedingsbrief bij de begroting 2009 d.d. 10 oktober 2008, en ervan uitgaande dat uw raad er mee instemt dat het duurzaamheidspakket en het duurzaamheidspakket "+" worden meegenomen in het definitief ontwerp, bedraagt het tekort in de grondexploitatie € 44,9 miljoen (€ 35,4 + € 3 + € 6,5).

Zoals we in ons raadsvoorstel van juni jl. hebben gemeld, verwachten we voor het project Grote Markt een aanzienlijke bijdrage uit het Ruimtelijk Economisch

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

12

Programma (REP) van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. We gaan voorsnog uit van een bijdrage van € 35 miljoen.

Daarnaast zijn we in gesprek met de provincie Groningen en het SNN voor een bijdrage uit het EFRO (Europees Fonds Regionale Ontwikkeling), met name de programmalijn "aantrekkelijke steden". We streven naar een voor beide partijen optimale mix van beide subsidiemogelijkheden en gaan daarbij wat betreft de subsidies voorsnog uit van een bijdrage van € 10 miljoen, waaonder EFRO.

Als deze subsidies – in totaal € 45 miljoen – daadwerkelijk beschikbaar komen, is de grondexploitatie Grote Markt O.Z. in principe gedekt.

We stellen dan ook voor zowel het duurzaamheidspakket als het duurzaamheidspakket "+" mee te nemen bij de uitwerking van het definitief ontwerp. Welke onderdelen uit het duurzaamheidspakket "++" kunnen worden uitgevoerd, is afhankelijk van het vervolgonderzoek dat tijdens de definitief ontwerpfase wordt verricht. Bij de aanbidding van het definitief ontwerp kan uw raad dan opnieuw een afweging maken. Op dat moment is er ook meer duidelijkheid over de bijdragen vanuit het REP en hebben we in beeld welke overige subsidiebronnen, waaronder EFRO, aan het project Grote Markt O.Z. kunnen bijdragen.

Samenvattend ziet het actuele beeld van de investeringslasten er als volgt uit:

De volgend posten zijn of worden buiten de grondexploitatie Grote Markt O.Z. gedekt:

- bouw fietsparkeerkelder € 3,35 miljoen: gedekt via begroting 2008 (raadsbesluit);
- uitbreiding fietsparkeerkelder € 1,7 miljoen: dekking via begroting 2009 (voorstel);
- archeologisch onderzoek € 2,6 miljoen: dekking via begroting 2009 (voorstel);
- Images € 1 miljoen: dekking via begroting 2009 (voorstel).

Daarmee ontstaat in vergelijking met juni vorig jaar het volgende beeld:

- Tekort grondexploitatie Grote Markt O.Z. (rapportage juni 2007): € 33,9 miljoen
- Bij: verplaatsing Werkmancollege (raadsbesluit februari 2008): € 1,5 miljoen
- Tekort grondexploitatie Grote Markt oostzijde: € 35,4 miljoen
- Effect hogere prijsstijgingen voorlopig ontwerp: € 3,0 miljoen
- Extra duurzaamheidsmaatregelen voorlopig ontwerp: € 6,5 miljoen

Tekort grondexploitatie Grote Markt O.Z. oktober 2008: € 44,9

miljoen

Om dit tekort te dekken wordt ingezet op de volgende subsidiebronnen:

- REP € 35 miljoen
- Overige subsidies (waaronder EFRO) € 10 miljoen
- Totaal verwachte opbrengsten € 45 miljoen*

Exploitatielasten.

De exploitatielasten van het Forum betreffen de kosten die gepaard gaan met de exploitatie van het Forum.

Net als voor de bouw van het Forum geldt ook voor de exploitatie van het Forum dat dit alleen realiseerbaar is, als de gemeente daarin een financiële bijdrage levert. Zoals bekend hebben we binnen de gemeentebegroting vanaf 2010 een structureel bedrag van € 2,5 miljoen gereserveerd voor een gemeentelijke bijdrage in de exploitatie-lasten. Op

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

13

basis van prijspeil 2008 is dat € 2.380.000,--

In de tussenrapportage "More Progress" van november 2007 is een eerste indicatie opgenomen van de exploitatieraming. De nog te dekken exploitatielasten bedroegen volgens die raming € 2,1 miljoen. In die exploitatieraming was echter een drietal kostenposten nog niet of niet voldoende verdisconteerd omdat daarover op dat moment nog te weinig informatie beschikbaar was. Het betreft de volgende onderdelen: de structurele lasten die samenhangen met de afschrijvings- en financieringskosten van de inventaris, de lasten die voortvloeien uit het beheer en onderhoud van het gebouw en de lasten voor het opbouwen van een noodzakelijk weerstandsvermogen.

Nu het voorlopig bedrijfsplan en het voorlopig ontwerp beschikbaar zijn, beschikken we over een scherper beeld van de exploitatielasten en met name ook van de drie hiervoor genoemde kostenposten. Dat levert voor de genoemde onderdelen het volgende beeld op:

- Voor de inrichting van het Forum moet volgens het voorlopig bedrijfsplan rekening worden gehouden met een investering van € 13,4 miljoen. Uit het voorlopig bedrijfsplan blijkt dat dit bedrag nodig is om het Forumconcept volledig te kunnen realiseren. Op basis van gezonde bedrijfseconomische principes zijn de met de investering samenhangende financierings- en afschrijvingslasten verwerkt in de exploitatiebegroting. Dit past in de aangescherpte ambitie waar het gaat om gezonde instellingen en een gezonde bedrijfsvoering¹. De structurele lasten van de inrichting worden geraamd op € 2.574.000,-- en bestaan uit € 670.000,-- financieringslasten en € 1.904.000,-- afschrijvingslasten.
- In de investering van € 13,4 miljoen voor de inrichting is volgens opgave van het Forum een bedrag van € 6 miljoen² opgenomen als vervanging van de bestaande inrichting van de centrale bibliotheek en de noodzakelijke uitbreiding daarvan. De huidige inrichting dateert van 1992 en is normaal gesproken aan vervanging toe. De huidige subsidie bood en biedt geen ruimte om daarop af te schrijven. Zonder de komst van het Forum zou de inrichting van de bibliotheek normaal op korte termijn aan de orde zijn en zou een daarmee samenhangende claim van € 6 miljoen door Biblionet zijn ingediend. Naast die claim zou Biblionet de financiële ruimte moeten krijgen om, op basis van de aangescherpte ambitie van gezonde instellingen en een gezonde bedrijfsvoering, op de inrichting af te schrijven. Die structurele lasten en de daarvoor noodzakelijke financiële ruimte worden geraamd op € 900.000,--. In afwachting van de Forumontwikkelingen is er door Biblionet voor gekozen nu geen claim neer te leggen, maar te wachten en het deel van de inrichting mee te nemen in de inrichtingsbegroting van het Forum. De vraag kan worden gesteld of dit juist is. Overigens staat de problematiek van Biblionet niet op zichzelf, maar doet dit zich bij meer gesubsidieerde instellingen voor. Wij komen dan ook met nadere beleidsvoorstellen hoe wij denken om te gaan met geschetste problematiek zoals die nu speelt bij het Forum en bij de andere instellingen.
- Door het bureau Draaijer en Partners is op basis van het voorlopig ontwerp een onderzoek gedaan naar de beheer- en onderhoudslasten van het gebouw. Op basis hiervan is in het voorlopig bedrijfsplan rekening gehouden met een extra structurele

¹ Dit is in overeenstemming met de aanbevelingen van commissie Kouwenhoven n.a.v. het faillissement van Wing.

² In het voorlopig bedrijfsplan wordt dit bedrag nader gespecificeerd.

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

14

kostenpost van € 455.000,--. Daarbij is uitgegaan van de gemiddelde kosten voor de komende 20 jaar. Eventuele kostenstijgingen voor de daaraanluitende periode moeten worden opgevangen binnen de exploitatiebegroting van het Forum.

- In het voorlopig bedrijfsplan is voor het opbouwen van een weerstandsvermogen een structureel bedrag van € 200.000,-- opgenomen.

Op basis van deze aanvullende gegevens is de exploitatieraming in het voorlopig bedrijfsplan geactualiseerd ten opzichte van "More Progress". Daarbij worden drie scenario's onderscheiden. De te dekken lasten bij die drie scenario's (prijspeil 2008) zijn :

Bestcase scenario	€ 4.164.000,--
Basisscenario	€ 4.628.000,--
Worstcase scenario	€ 4.935.000,--

Als rekening wordt gehouden met de gemeentelijke bijdrage ad € 2.380.000,-- (prijspeil 2008) zijn de te dekken lasten bij deze scenario's:

Bestcase scenario	€ 1.784.000,--
Basisscenario	€ 2.248.000,--
Worstcase scenario	€ 2.555.000,--

Onze conclusie is dat gelet op de fase, waarin we nu zitten, alle soorten baten en lasten goed in beeld zijn. Aan de in het voorlopig bedrijfsplan gepresenteerde cijfers liggen verschillende onderzoeksresultaten ten grondslag. Zo heeft voor het onderbouwen van de bezoekersaantallen een quick scan plaatsgevonden naar het realiteitsgehalte van de aannames.

Op dit moment is ruim 80% van de exploitatielasten gedekt. Ruim vijf jaar voor de opening vinden wij dat een mooi resultaat. De komende periode, bij de uitwerking van het definitieve bedrijfsplan, heeft het Forum de opdracht de exploitatiebegroting verder te optimaliseren. Daarbij moet inzichtelijk worden gemaakt hoe de inkomsten en uitgaven in de exploitatieraming met elkaar in evenwicht kunnen worden gebracht. Dat kan door de inkomsten te verhogen, de kosten te verlagen of een combinatie van beide. Zo moet verder worden onderzocht hoe en op welke wijze derden willen en kunnen bijdragen aan de exploitatie en/of programmering van het Groninger Forum.

Onderzocht moet ook worden of door een optimalisatie van de exploitatie van het gebouw (gebruik onderhoudsarme materialen en effecten duurzaamheidsmaatregelen) de lasten beperkt kunnen worden. Verder wordt ingezet op het door derden financieren (bijdragen en subsidies) van de investering in de inrichting. Als dat voor de volle omvang wordt gerealiseerd, komen de financieringslasten van € 670.000,-- te vervallen. Daarnaast wordt de inrichtingsbegroting de komende periode door een externe deskundige doorgelicht. Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt bepaald welke versoeringen op de inrichting mogelijk zijn. De opbrengst wordt per miljoen versoering geraamd op € 150.000,--. Tenslotte wordt onderzocht of het weerstandsvermogen op een andere wijze kan worden opgebouwd. In dat geval kan de structurele last van € 200.000,-- voor het opbouwen van een weerstandsvermogen komen te vervallen of worden beperkt.

Het resultaat van bovengenoemde acties wordt bij de presentatie van het definitieve bedrijfsplan aan u voorgelegd en betrekken wij op dat moment bij de besluitvorming.

Fasebesluit en vervolgtraject.

19

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

15

Naar onze mening bieden het voorlopig ontwerp en het voorlopig bedrijfsplan voldoende informatie om voorlopige ontwerpfase af te ronden en door middel van een *fasebesluit* de volgende stap in het planvoorbereidingstraject te zetten. Dat betekent dat – als uw raad daarmee instemt – het voorlopig ontwerp en het voorlopig bedrijfsplan worden uitgewerkt tot een definitief ontwerp en een definitief bedrijfsplan. Beide documenten worden, nadat ze zijn uitgewerkt, opnieuw ter besluitvorming aan u voorgelegd.

In januari van dit jaar hebben wij u per brief geïnformeerd over de planning van zowel het voorbereidingstraject als het uitvoeringstraject van de Grote Markt O.Z. Omdat de voorlopige ontwerpfase meer tijd heeft gevraagd dan toen was geschat schuift ook het moment van de besluitvorming over het definitief ontwerp en het definitief bedrijfsplan op. Wij verwachten nu beide documenten in juni volgend jaar aan u voor te kunnen leggen. Daardoor schuift ook de rest van de planning op. Bovendien is bij de uitwerking van het voorlopig ontwerp gebleken dat de uitvoering van de bouwwerkzaamheden van het Forum en de parkeergarage meer tijd in beslag zal nemen. In de planning van januari gingen we er van dat het Forum medio 2013 haar deuren kan openen. We gaan nu uit van eind 2014, begin 2015.

In de bijlage hebben we een geactualiseerde planning opgenomen (*bijlage 2*).

Planvoorbereidingskrediet.

Voor de fase die we nu ingaan - de definitieve ontwerpfase - is een krediet nodig om de kosten voor de komende periode te dekken. Het benodigde krediet bedraagt tot en met de aanbidding van het definitief ontwerp en het definitief bedrijfsplan € 2 miljoen.

Begrotingswijziging 2008						
Betrokken dienst(en)	RO/EZ					
Naam voorstel	Planontwikkeling Grote Markt Oostzijde					
Incidenteel / Structureel	Incidenteel					
Soort wijziging	Investering					
Tijdsplanning krediet	2008-2011					
Pr.gr. Financiële begrotingswijziging	Lasten	Baten	Saldo	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Saldo
7.07 Bedrijventerreinen / Kantoorlocaties	2.000.000	2.000.000	-	-	-	-
Totale begrotingswijziging	2.000.000	2.000.000	-	-	-	-

Wij stellen u voor te besluiten:

- I. in te stemmen met het voorlopig ontwerp en het voorlopig bedrijfsplan voor het Groninger Forum c.a.;
- II. in te stemmen met het uitwerken van een definitief ontwerp en een definitief bedrijfsplan voor het Groninger Forum en daarbij de uitgebreide fietsparkeerkelder en het duurzaamheidspakket en het duurzaamheidspakket "+" mee te nemen;
- III. de Boom Effect Analyse Grote Markt O.Z. vast te stellen;
- IV. een planvoorbereidingskrediet van € 2 miljoen beschikbaar te stellen, met als dekking een deel van de incidentele vrijval van de structurele kapitaallasten

Raadsvoorstel - Planontwikkeling Grote Markt O.Z.

16

Grote Markt 2010 en een deel van de incidentele vrijval van de structurele kapitaallasten Grote Markt 2011;

- V. de gemeentebegroting 2008 dienovereenkomstig te wijzigen.

Burgemeester en wethouders
van Groningen,

de burgemeester,

de secretaris,

Jacq. Wallage.

H.P. Bakker.

**GRONINGER
FORUM**

**'Eenheid in verscheidenheid'
Voorlopig bedrijfsplan
Groninger Forum**

15 oktober 2008

Groningen, 15 oktober 2008

GRONINGER FORUM

INHOUDSOPGAVE

1. WELKOM IN HET GRONINGER FORUM
2. KORTE TERUGBLIK EN BELANGRIJKSTE OBSERVATIES
3. INHOUD VAN DIT VOORLOPIG BEDRIJFSPLAN
4. KENMERKEN VAN HET GRONINGER FORUM
5. GRONINGER FORUM: CULTUREEL ONDERNEMERSCHAP ZOALS HET BEDOELD IS?
6. MISSIE EN VISIE
7. (VRAAG EN) AANBOD
8. MARKT, VRAAG EN AANBOD
9. EXPLOITATIE EN FINANCIËN
10. CONCLUSIES EN AFSTEMMING MET HET VOORLOPIG ONTWERP
11. RISICO'S
12. TENSLOTTE

- Bijlage 1: formatieoverzicht 2012 Groninger Forum
Bijlage 2: huur en huisvesting naar partner
Bijlage 3: inventaris en inrichting
Bijlage 4: afschrijvingskosten naar partner
Bijlage 5: annuïteitenberekening
Bijlage 6: contante waarde
Bijlage 7: opleveringsniveau: verwerkt in bijlage 3
Bijlage 8: indicatieve exploitatiebegroting horeca
Bijlage 9: specificatie horeca
Bijlage 10: haalbaarheidsonderzoek film
Bijlage 11: opzet voor medialab in het Groninger Forum
Bijlage 12: scan bezoekersaantallen

GRONINGER FORUM

1. Welkom in het Groninger Forum

'Ik loop van de Grote Markt naar het plein voor het Forum. In de tram heb ik op de schermen al gezien wat er vandaag te doen is. Niet dat ik dat echt nodig heb, want het Forum is altijd de moeite waard. Er is immers altijd wat te doen. Op het plein is het al gezellig druk. Er is een markt met kunst, boeken, foto's en daaromheen vertonen straatkunstenaars hun kunsten. Dat is tenminste wat anders dan al die accordeonisten waar je buiten de supermarkt over struikelt. Hé, dat is nieuw, een speelplaats met heel vreemde objecten; blijkbaar de inzendingen van een wedstrijd van het Forum onder designacademies; en wat leuk: Groningse basisscholieren proberen ze uit en kiezen de winnaars; de terrasjes doen al goede zaken, want blijkbaar zijn heel wat ouders meegekomen.

Opeens valt al het geluid om me heen weg. Ik zie dat ik op een tegel sta die me oproept tot bezinning. Het is een van de tegels die, onder stiltedouches, verspreid over het plein, samen het Naaber-monument vormen. Wat is plotselinge stilte toch indrukwekkend... Voor het Forum klatert een watergordijn. Het valt opeens weg. Erachter zit een klein podium waar iets of iemand blijkbaar een korte voorstelling gaat geven. Eeven kijken dus.'

Het is duidelijk, het plein is de eerste Sfeer van het Groninger Forum. De Sferen binnen zijn als het ware ook pleinen, aan een straat. Alleen, die straat loopt de lucht in, het is namelijk het Atrium.

Eenmaal binnen kom je als eerst in de Sfeer 'Actualiteit'. Dat is dus de begane grond, samen met de wanden van het Atrium waar projecties de programmering aankondigen, afgewisseld met spectaculaire beelden over de hele breedte en hoogte van dit Atrium.

Overweldigend? Verwarrend? We zorgen ervoor dat u, de bezoeker, opgevangen wordt door een gastheer of gastvrouw, of dat u de weg vindt door de duidelijke bewegwijzering. Dat is tenslotte úw actualiteit, van dát moment. Touch screens geven aan waar werkplekken vrij zijn voor wie dan ook die via internet of een van de talloze databases iets wil opzoeken en downloaden. Je klikt een werkplek aan, je mobiele telefoonnummer is je inlogcode en je hebt tien minuten de tijd om je werkplek, met of zonder computer, te vinden en in te loggen. Overigens: iedereen kan via internet zijn mobiele telefoonnummer plus een lettercode aanmelden en wordt dan voor een bedrag van € 5 per jaar virtueel aandeelhouder van het Forum. Je mag dan de Sferen mee helpen programmeren, kunt zelf filmprogramma's samenstellen, krijgt kortingen op alles wat in het Forum niet gratis is, kunt je kaartjes betalen, of je geleende boeken, noem maar op.

Maar vandaag komt u misschien alleen om een speciaal boek te lenen...

GRONINGER FORUM

'Ik kom binnen, nog een beetje nadenkend over wat ik op het plein heb gezien. Ik kijk om me heen en zie de centrale balie; nou ja, balie is eigenlijk geen goed woord, het is een soort miniontmoetingscentrum. Ik zie dat er veel mensen tijdschriften en kranten lezen, dat er op schermen een doorlopend aanbod is van nieuwszenders, dat er een eigen uitzending van het Forum is over een debat tussen scholen over elkaar examineren. Op de grote tribune wordt een groep oudere mensen uitgelegd wat het Forum voor hen kan betekenen en welke onderwerpen zij in de toekomst belicht willen zien. Ze krijgen er ook uitleg hoe ze de digitale werkstations kunnen gebruiken en dat ze een persoonlijk coach kunnen krijgen via Minerva, voor een uurtje per week.

Voordat ik de tijd heb om me af te vragen waar ik heen moet, spreekt een gastvrouw me aan: ze draagt een kussen met daarop een... een turf. Ze vraagt me hoe ze me kan helpen en vertelt tegelijkertijd dat er een 'energiemaand' is. Met een tentoonstelling over Groningen en de wereld van energie, waar ik zelfs goedkoop groene energie kan kopen, voor thuis. Ik weet niet of ik dat eerste interessant vindt (een voordeeltje natuurlijk altijd...), maar als blijkt dat energie ook gaat over denkkracht, menselijke energie, over de armoede van vroeger in de veenkoloniën, over wat aardgas voor ons heeft gedaan, en vooral over hoe het verder moet als het 'op' is, word ik toch geïntrigeerd. Het gaat tenslotte wel over 'ons'.

Ze wijst me op projecties op de wand van het Atrium waar ik een spannende samenvatting van de expositie zie én van een aantal presentaties in de Sferen. Terwijl ik omhoog kijk zie ik hoe een lading turf opgehesen wordt om in een skûtsje geladen te worden. De lading gaat over alle wanden van het Atrium de lucht in. Het hijsgereedschap zucht en steunt. Opeens klinkt een rauwe waarschuwingskreet: Kiek uut, t valt! Met donderend geraas vallen de turven naar beneden, van bijna 40 meter hoog. Instinctief duik ik in elkaar, ook al is het maar film....

Gelukkig kan de gastvrouw me ook nog direct verwijzen naar de plek, rechts achter de grote tribune, waar ik veilig, via een scherm het boek dat ik wil hebben opzoek. Via de boekenrobot heb ik het een minuut later al in mijn handen. Omdat het zo snel gaat, loop ik nog even terug, want in de Sfeer 'Actualiteit' vind ik ook de boeken die deze week nieuw zijn. Die zijn, zo uitgekend zijn ze hier wel, vlak bij het nieuwscafé geplaatst, waar ik even een heerlijke cappuccino bestel en twee boeken vast even inkijk.

Tegelijkertijd lees en zie ik iets over een film die vanavond draait: 'the energy gang'. Een docudrama over nieuwe machtsverhoudingen. Ik zal voor één keer de recensie van het Dagblad maar geloven. Eric kwam met rugpijn de zaal uit. Ondanks de uitstekende stoelen; hij had slechts op het puntje gezeten.'

Tot zover dit welkom. De Sfeer 'Actualiteit', zomaar op een moment; met themaverbanden naar andere Sferen en naar andere programmering in het Forum. Iedereen die zijn fantasie een klein beetje de vrije loop wil laten gaan, zal begrijpen hoe dit concept in een oneindige reeks variaties en interactie, zijn

GRONINGER FORUM

vorm kan krijgen. Uitgangpunt daarbij is een ingebouwde tweeledigheid. Waar het Atrium en de Sferen een straat met aanliggende pleinen zijn, daar heeft het publiek invloed op de programmering door aan te geven wat de onderwerpen zijn waar het meer over wil weten, horen én zelf vertellen. De programmering in de 'gesloten' gedeelten - waar men voor moet betalen (en dat kan straks natuurlijk via je mobieltje) - laat zich daardoor wel inspireren, maar is altijd in handen van de beste professionele, Nederlandse of internationale programmeurs die het Forum kan krijgen. Zo ontstaat de 'opstap' van participatie op basis van eigen interesse, naar het cultuurprogramma van het Forum zelf.

GRONINGER FORUM

2. Korte terugblik en belangrijkste observaties

2.1. Gemeente

De gemeente Groningen wil de Oostzijde van de Grote Markt nieuw leven inblazen en kiest voor een combinatie van breed culturele, economische, toeristische en sociale aantrekkingskracht. De Groningse bevolking steunt deze aanpak en kiest een spectaculair ontwerp voor een gebouw, waarin dit gestalte zal krijgen. Het concept en het gebouw krijgen de naam Groninger Forum.

2.2. Partners

De Openbare Bibliotheek Groningen, het Groninger Museum, Filmtheater Images en de Groninger Archieven/het Groninger AudioVisueel Archief hebben de visie dat hun aanbod meerwaarde krijgt door synergie en door gezamenlijke verdere ontwikkeling in een nieuw integraal cultuur(historisch) concept, het Groninger Forum. Vervolgens sluiten Debatcentrum Dwarsdiep en de Volksuniversiteit Groningen (met ingang van 1 juli 2008 integraal onderdeel van Biblionet Groningen) zich hierbij aan.

2.3. Stichting en convenant

Partners in het Forum hebben hun commitment neergelegd in een convenant en de Stichting Groninger Forum is intussen opgericht (december 2007).

De partners verplichten zich hun expertise in te brengen en die expertise voor het Groninger Forum verder te ontwikkelen, zowel voor wat betreft hun core business, als ook, steeds meer en met steeds meer nadruk, voor de integrale aanpak die het Forum-concept karakteriseert.

Een voorbeeld: in het kader van landelijke bibliotheekvernieuwing wordt bezien hoe de rol van de bibliotheek als informatiehuis en informatietoegangspoort zich kan ontwikkelen. Hetzelfde geldt voor de rol die bibliotheken krijgen in media-educatie (initiatief minister Plasterk). Dit soort ontwikkelingen zullen dus in het Forum zichtbaar en tastbaar worden, passend binnen en gestimuleerd door het Forum-concept.

De Stichting Groninger Forum creëert immers synergie in aanbod, vernieuwt het, toetst het op wat bij zijn doelgroepen leeft en breidt het dan uit. Zo wordt gewerkt aan een nieuwe dynamiek en aan het bereiken van nieuwe doelgroepen. Het Forum ent het aanbod op marktbehoefte en verkent indringend participatiemogelijkheden, van zowel andere partijen als het publiek, zonder de regie op kwaliteit uit handen te geven.

2.4. Voortgang

Samen met de gemeentelijke diensten ROEZ en OCSW, NL Architects en bouwadviseurs wordt gewerkt aan de beste manier om het concept tot bloei te

GRONINGER FORUM

laten komen in het nieuwe Groninger Forum gebouw. Dit gebouw en de activiteiten daarin vormen de kern en voornaamste publiekstrekker binnen de door de gemeente beoogde binnenstadontwikkeling.

2.5. Samenhang

In het afgelopen jaar is door het Groninger Forum een tweetal intensieve verkenningrapportages gepresenteerd. Nu biedt het Groninger Forum zijn Voorlopig Bedrijfsplan (VB) aan, dat gelezen moet worden in samenhang met het Voorlopig Ontwerp (VO) van het gebouw.

Aangezien blijkt dat de twee voorgaande rapportages een steekhoudende opstap naar dit voorlopig bedrijfsplan zijn, worden, voor zover relevant, delen daarvan samengevat in deze rapportage opgenomen, zodat een logisch aaneengesloten verhaal ontstaat.

Voor zover de vorige rapportages onbesproken blijven, zijn ze onverminderd van kracht.

De volgende stap in het proces is een definitief ontwerp en bijbehorend bedrijfsplan, na behandeling van dit voorlopig plan in de gemeenteraad, uiteraard rekening houdend met eventuele bemerkingen van de Raad.

2.6. Belangrijke overwegingen

Tot slot van deze inleiding een drietal aandachtspunten:

- De woorden 'voorlopig' en 'definitief' zijn wat misleidend. Het Groninger Forum is een unieke ontwikkeling en zal zich, binnen een steeds beter gedefinieerd kader door blijven ontwikkelen. Dus zal er tot 2014 (opening gebouw), maar ook daarna sprake zijn van ontwikkelingen in inzichten. Er is verder geen toepasselijk referentiekader, noch een 'going concern' situatie die aanknopingspunten biedt. Verder kunnen oorzaken die buiten onze controle liggen voor veranderingen zorgen (bijvoorbeeld eventuele bouwvertragingen, arbo en andere wettelijke ontwikkelingen).
- Het inhoudelijk ontwikkelproces (aanbod) en het ontwerpproces (gebouw) zijn twee afzonderlijke zaken die zo goed mogelijk bijeen worden gebracht. Het is niet te vermijden dat zich op dit moment nog op te lossen vraagpunten aandienen bij vergelijking van die twee processen. Zo staat in deze rapportage een aantal belangrijke opmerkingen die in de volgende fase van de ontwikkelingen van het Groninger Forum alle aandacht verdienen.
- De exploitatierekening die deel uitmaakt van dit plan wordt in een drietal scenario's uitgewerkt. Hieruit blijkt dat met voldoende inspanning de exploitatie sluitend kan zijn, zelfs inclusief het doorbelasten van substantiële eigenaarlasten (nieuw gegeven ten opzichte van vorige rapportages) en het opbouwen van een weerstandsvermogen. De situatie wordt anders wanneer

GRONINGER FORUM

de aanschaf en de afschrijving van de inventaris in de exploitatie moet worden meegenomen. Bij de financiële overwegingen in 2006 en 2007 (eerste rapportage) was daarvan nog geen sprake en het was ook niet gebruikelijk in de Groningse cultuurfinanciering. Dit betekent ook dat geen van de partners in het Groninger Forum een voorziening heeft opgebouwd waaruit (een deel van) de inventaris kan worden bekostigd. Het Forum krijgt daardoor te maken met extra lasten waar, vooralsnog, geen zekerheid van extra inkomsten tegenover staat en waarmee in de bijdrage die de gemeente heeft vastgesteld voor het Forum, klaarblijkelijk geen rekening is gehouden. Ter vergelijking: het nieuwe Nationaal Historisch Museum met een vergelijkbaar bouwbudget, krijgt een structurele jaarbijdrage van € 12 miljoen, exclusief inflatiecorrectie. Je kunt als FC Groningen met een relatief beperkt budget soms verrassen tegen Ajax, maar op langere termijn is het niet reëel een vergelijkbaar ambitieniveau in stand te houden. Geldt dit ook voor het Forum in relatie tot andere qua exploitatieniveau vergelijkbare instellingen?

Hoe dan ook, op dit moment, ruim vijf tot zes jaar voor opening, is al sprake van dekking van ruim 80% van de totale exploitatiekosten, zelfs inclusief de inventaris. Hoe verder ook met de financiering daarvan wordt omgegaan, dit belooft veel goeds voor de toekomst.

GRONINGER FORUM

3. Inhoud van dit Voorlopig Bedrijfsplan

Dit plan valt uiteen in drie delen:

- De omschrijving van de belangrijkste uitgangspunten van het concept en de uitwerking daarvan, zowel qua strategie, als qua aanbod en doelgroepen.
- De cijfermatige onderbouwing, bestaande uit:
 - de exploitatieraming met verschillende scenario's,
 - de inventarisbehoefte en de begroting daarvan,
 - de personele bezetting in functionaliteiten en de kosten daarvan
 - de inkomsten en dekkingsmogelijkheden.
- Conclusies en aandachtspunten.

Bijgevoegd zijn onder andere externe adviezen op het gebied van horeca en art-house film, alsmede een eerste onafhankelijke scan op de door ons geschatte bezoekersaantallen die verwerkt zijn in het plan.

GRONINGER FORUM

4. Kenmerken van het Groninger Forum

Het Groninger Forum is voorloper in het concept van onverzilde en geïntegreerde, elkaar versterkende informatie over cultuur, geschiedenis en actualiteit.

Het is zowel een regelmatig aanloop- en bezoekadres voor alle inwoners uit stad en regio als een bijzondere trekker voor bezoekers uit het hele land en daarbuiten.

Het is zowel verzamelplaats door zijn eigen aanbod, presentatie en participatiemogelijkheden, als fysiek 'portal' dat verwijst naar, voorproefjes geeft van en samenwerkt met andere culturele instellingen en presentaties in stad, regio, en zelfs landelijk.

Het Groninger Forum is zowel aanbod-, vraag- als marktgericht.

Het aanbod wordt vormgegeven vanuit de bestaande en uit te breiden collecties, zoveel mogelijk ingezet ter illustratie van thema's die leven in de samenleving.

Verder wordt het aanbod en de integrale presentatie daarvan ontwikkeld naar aanleiding van de informatievraag van Forum doelgroepen.

Ten derde worden door het Forum in eigen beheer, ondersteund door programmeurs van naam en faam, hoogwaardige en spraakmakende producties ontwikkeld.

Tenslotte worden marktgerichte activiteiten ontplooid, gericht op het actief betrekken van zoveel mogelijk (extra) doelgroepen bij het Forum.

In het Groninger Forum zijn onderwerpen en activiteiten wetenschappelijk correct en sociaal maatschappelijk betrokken neergezet en belicht. Collecties worden met respect behandeld. Dit in combinatie met een presentatie die zoveel mogelijk mensen van allerlei komaf en ontwikkelingsniveau raakt en vermaakt. Iedereen moet zich idealiter vrij en gemotiveerd voelen mee te doen.

Het Groninger Forum is dynamisch en flexibel. Er vindt voldoende verandering plaats zodat de perceptie dat er altijd wat nieuws te beleven is, doorlopend wordt gevoed.

Het Groninger Forum is Gronings en (inter)nationaal. Gronings omdat het iets nieuws is dat in Groningen voor het eerst in deze setting wordt neergezet. Gronings ook, omdat Groninger onderwerpen die passen in het Forum-concept een belangrijke plaats innemen.

GRONINGER FORUM

Internationaal omdat de vanuit de eigen ontwikkelingskracht van het Forum aangestuurde activiteiten van landelijke (en meer dan dat) betekenis en vernieuwing zijn, op welk merites ze ook de bijbehorende media aandacht genereren.

GRONINGER FORUM

5. Groninger Forum: cultureel ondernemerschap zoals het bedoeld is?

In 1999 onderscheidde Rick van der Ploeg vier hoofdtypen van cultureel ondernemerschap: de kunstenaar, de producent, de opdrachtgever en de programmeur. Hierbij dacht hij vooral aan beroepen als filmproducent, televisieproducent, galeriehouder, uitgever, theatermaker, schouwburgprogrammeur tot de kunstenaar als kleine zelfstandige; en aan ondernemende instituten als bibliotheken, musea, orkesten, theatergezelschappen enz. In die zin is het Groninger Forum ook een voorbeeld van een 'culturele onderneming'.

De term 'cultureel ondernemerschap' is echter verwarrend. De klassieke ondernemer is zelfstandig, werkt voor eigen rekening en risico, bezit productiemiddelen en kapitaal, produceert een product voor een markt en zijn streven is maximale winst tegen minimale kosten. In het cultureel ondernemerschap worden accenten anders gelegd, zeker wanneer, zoals in het geval van het Groninger Forum, een groot deel van het aanbod gratis toegankelijk moet zijn.

- De cultureel ondernemer zoekt een weg door de culturele ambities enerzijds en de verkoopbaarheid, toegankelijkheid en publieksvoorkeuren anderzijds.
- De ondernemer maakt gebruik van moderne zakelijke inzichten, richt zich op het best denkbare werk, en voor een zo groot mogelijk publiek, waarbij 'best' in de visie van het Groninger Forum, zowel top down als bottom up wordt geformuleerd (zie 'inleiding' en 'missie en visie').

Cultureel en creatief ondernemerschap in het Groninger Forum kenmerkt zich door:

- aandacht voor marketing en management, zoals dit in een onderneming geschiedt: praktisch en resultaatgericht.
- door verschillende vormen van financiering, zowel sponsoring vanuit overheden, fondsen en bedrijfsleven, als dienstverlening aan diezelfde groepen en de consument.
- door gebruik van communicatie en trends die nationaal en internationaal de aandacht trekken.
- tenslotte door onderzoeksdata/kengetallen, praktische aanwijzingen, aankondigingen en verslagen van belangrijke ontwikkelingen niet alleen ter beschikking te hebben, maar ook mede te organiseren.

Cultureel ondernemerschap mag worden gekoppeld aan winst. Al te vaak wordt dit echter verward met geldelijke opbrengsten die de kosten (meer dan) dekken. Natuurlijk zal het Groninger Forum zijn kosten zo goed mogelijk

GRONINGER FORUM

proberen te financieren; maar alleen dit aan de basis van het bestaansrecht van het Forum te leggen, is de dood in de pot.

De winst van het Groninger Forum is allereerst de waarde voor z'n omgeving.

Deze winst bestaat bijvoorbeeld ook uit:

- sterke toename van toegankelijkheid van cultuur(historie) voor brede groepen mensen.
- sterke toename van de aantrekkelijkheid van Groningen op toeristisch gebied.
- stimulans en creatieve impulsen voor (samenwerking in) het Groninger culturele leven.
- verrijking van het educatieve aanbod in stad en provincie, alsmede verrijking van het aanbod via alle bibliotheken in stad en provincie.
- substantiële toename van economische activiteiten en werkgelegenheid
- toename van sociale cohesie en integratie.

Het is zaak deze toegevoegde waarde, deze vorm van winst, zo goed mogelijk te meten en daarmee een totale beoordeling van het 'slagen' als culturele onderneming mogelijk te maken.

GRONINGER FORUM

6. Missie en visie

6.1. Visie

Wij zien dat de wereld om ons heen kleiner en pluriformer wordt; dat de burger mondiger wordt en wil participeren in processen die hem en haar aan gaan. Tegelijkertijd zien we een toename van interesse in onze achtergrond en geschiedenis, paradoxaal genoeg bij grote groepen gepaard gaande met afnemende kennis op die gebieden. Meer dan 90% van de Nederlanders geeft aan dat cultuur belangrijk is, maar slechts een relatief klein deel voelt zich aangesproken actief met cultuur om te gaan, laat staan cultuur een bepalende rol in het bestaan te gunnen. Is het belangrijk dit gat te dichten? Is het, kortom, tijd vorm te geven aan wat de Raad voor Cultuur in zijn beleidsnota van mei 2007 de 'goed geïnformeerde burger' noemt? Het Groninger Forum hanteert de stelling: 'wie zijn cultuur niet kent, herkent noch eigen, noch andermans waarde' en beantwoordt die vragen dus met 'ja'.

Gezien deze situatie is het blijkbaar onsuccesvol het cultuuraanbod op dezelfde wijze te blijven organiseren. De 'klassieke' manier is belangrijk, maar veel mensen hebben baat bij een manier van cultuurbeleving die voor hen beter toegankelijk en veel aantrekkelijker is, zonder dat geweld wordt gedaan aan de intrinsieke waarde en waardigheid van die culturele uitingen en ontwikkelingen. Cultuur is van mensen en mag niet door ivoren torengedrag (opsluiten in depots) van mensen vervreemden. Het Forum wil in die zin wel een cultuurhuis zijn, maar geen cultuurtempel.

6.2. Missie

- Het Groninger Forum vertaalt zijn visie in een bestaansrecht als een innovatief, mensgericht expertisecentrum voor informatie, verdieping, woord en weerwoord voor cultuur, geschiedenis en actualiteit. Het is daarmee een centrum van educatie, sociale ontmoeting, ontspanning, debat en reflectie.
- In het Groninger Forum versterken tentoonstellingen, kwaliteitsfilms, boeken, debatten, lezingen, cursussen en programma's over geschiedenis, actualiteit, kenmerken van de samenleving, interactie tussen technologie en cultuur, en politiek elkaar.
- Het Groninger Forum daagt de bezoekers uit tot meningsvorming bij de verbindingen tussen heden, verleden en toekomst.
- Het Groninger Forum combineert inhoudelijke concepten en ambitieuze programmering in een architectonische setting van internationale kwaliteit.

GRONINGER FORUM

- Het Groninger Forum is broedplaats van het op een vernieuwende en integrale wijze koppelen van informatie met behulp van informatietechnologie en digitale presentatietechnieken.

GRONINGER FORUM

7. (Vraag en) Aanbod

Zoals in eerdere rapportages al aangeduid, brengt het Groninger Forum cultuur(historische) vraag en aanbod samen in een aantal logisch gerangschikte onderdelen, zowel in zogenaamde Sferen als in meer specifiek benoemde onderdelen. De benoemde onderdelen hebben een op hun functionaliteit toegespitste infrastructuur en faciliteiten nodig. In hun programmering zijn ook zij dienstig aan het totale Groninger Forum concept.

Alvorens op de verschillende onderdelen in te gaan het volgende: het gebouw als geheel en in zijn onderdelen vormt één, bij binnenkomst direct al herkenbaar geheel met het inhoudelijke concept. Het kan door zijn indeling ook meebewegen met de aanpassingen die het inhoudelijk concept over de jaren zal krijgen. Deze eenheid tussen gebouw en inhoud, samen met de opdracht en het vermogen om het Groninger Forum mee te laten evalueren met de veranderingen in de tijd zorgen ervoor dat de propositie Groninger Forum op zichzelf duurzaam is en relatief weinig onderhevig aan 'modegrillen'. Die worden immers in het concept zelf meegenomen.

7.1. Benoemde onderdelen

7.1.1. *Film*

In vijf filmzalen en een volledig flexibele opstelling (auditorium) brengt 'Forum des Images' een kwaliteitsaanbod van 'art-house' films. De zalen worden ook geprogrammeerd voor andere bijeenkomsten, bijvoorbeeld voor de Forumuniversiteit, debatten en educatieve filmprogramma's. Film als ondersteuning van presentaties in Sferen speelt een grote rol in de rest van het Forum. Verder zal het Forum optreden als opdrachtgever/producent van eigen producties, bijvoorbeeld met een indringende documentaire over het W A Scholtenhuis en andere onderwerpen die geprogrammeerd worden in het Forum. Daarnaast worden filmfestivals en andere cultuurfestivals (denk aan literaire festivals, de boekenweek, de Dag van de Groninger Geschiedenis, Viva la Focus!, etc.) waarin film een rol speelt georganiseerd, zowel door het Forum, als in samenwerking met andere producenten. Uiteraard worden deze festivals in directe samenhang met de andere activiteiten in het Forum, zowel in de Sferen als daarbuiten, geprogrammeerd.

De andere Forum-aanbieder van film en beeld, het Groninger Audiovisueel Archief, speelt een synergetische (film)rol. Doorlopend is een stuk recente geschiedenis in bewegend beeld en een stuk oudere geschiedenis in digitale documentvorm in het Forum te zien; soms in een Cineacachtige setting, soms door projectie in Sferen als onderdeel van presentaties. De grote ervaring van het GAVA in digitale ontwikkeling en ontsluiting van informatie zal worden

GRONINGER FORUM

gebundeld in een medialab; via dit lab zullen mensen tegen een kleine vergoeding ook zelf toegang hebben tot digitale beelden voor eigen gebruik, bijvoorbeeld voor studie, voor het maken van werkstukken, en dergelijke. Het medialab zal verder een rol spelen in het tot stand komen van educatieve programma's, veelal in spelachtige vormen (Game Based Learning). In het najaar van 2008 is daarvan, in het kader van de manifestatie 'het verleden van Groningen' al een proeve van bekwaamheid te zien.

7.1.2. Horeca

Er komen verschillende horecapunten die gemeen hebben dat ze passen binnen de opzet van het Groninger Forum. Wel zijn ze verschillend van aanpak, concept en uitstraling.

De vaststaande gelegenheden zijn:

- Op de begane grond: het Grand Café Forum, een nieuws- en mediacafé, met het actualiteitsaanbod van kranten, tijdschriften, tv en multimedia. Verder trailers van films en ander aanbod van het Forum. Qua horeca wordt het een A-klasse grand café, met bijbehorende hapjes en plate service. Onderzoek leert dat een ontbijtservice niet rendabel is. Opening is dus vanaf 'koffietijd' tot na het uitgaan van de laatste film. Op dit moment is de voorziene locatie van het Grand Café nog niet optimaal ten opzichte van de filmzalen, zeker als een apart filmcafé (zie hieronder) niet rendabel geacht moet worden. Er zal nader moeten worden gestudeerd op een directe, uitnodigende verbinding tussen dit café en alle locaties waar als hoofdzaak film wordt geprogrammeerd. Dit dient te worden meegenomen in het Definitief Ontwerp.
- Op de hoogste verdieping komt in de buurt van de Sfeer 'Natuur, Milieu en Techniek' een science bar die ook dienst doet als opvang/wachtruimte voor het 'Forum Heaven' dakrestaurant. Dit wordt een restaurant dat een zeer goede keuken paart aan een redelijk tarief en een relatief hoge omloopsnelheid. De setting wordt zo gekozen dat het tegelijkertijd dienst kan doen als centrum voor koks en horecapersoneel in opleiding. Dit concept bewijst zijn levensvatbaarheid in Engeland (Jamie Oliver) en sinds kort in Nederland (The Colour Kitchen). Verder kunnen op de locatie kooklessen worden gegeven, bijvoorbeeld in de strijd tegen obesitas. Via de multimediafaciliteiten en Draadloos Groningen wordt deze kennis breed verspreid. Supermarkketens doen mee en kunnen bijvoorbeeld hun aanbiedingen op deze activiteit afstemmen (of omgekeerd). Dit is maar één voorbeeld van een samengaan van educatieve, mediatechnische én commerciële betrokkenheid bij het Forum zoals die door verschillende partijen wordt gewenst. Die betrokkenheid is goed, zij het dat wij altijd zullen zoeken naar een mes dat minstens aan twee kanten snijdt. Dat hoort

GRONINGER FORUM

- ook bij het Forum, maar maakt het vooral veel interessanter voor partijen om te participeren, niet alleen in de activiteit, maar ook in het Forum als zodanig.
- Een derde horecapunt, direct gerelateerd aan het filmtheater, wordt nader onderzocht. Dit zou gezien de ontwikkelingen in de onderzochte horeca bij art-house filmaanbod een hoogwaardige wijn- en koffiebar kunnen zijn. In de financiële exploitatieopstelling is dit kostenneutraal verwerkt. In ieder geval is uit referentieonderzoek duidelijk geworden dat er een grote wisselwerking is tussen horeca en film. In de huidige set up van het gebouw is de locatie van het nieuwscafé op de begane grond daar nog onvoldoende op ingesteld. In onderzoek is of op de kopse kant van de Sfeer 'Omgeving' (aan de voet van de roltrap naar Images) een dergelijke wijn- en koffiebar kan worden gepositioneerd. Aan de overzijde van het Atrium, op gelijke hoogte, wordt dan een filmprogramma met straatbeelden uit de laatste 80 jaar van Groningen geprojecteerd, zodat de bezoeker zich op een terras van twee werelden waant: modern en oud. De bar gaat in die opzet dan ook 'Twee werelden' heten, met een kaart die 'the best of...' uitdraagt. Wat hiervan ook zij, een extra horecalocatie brengt extra kosten met zich die in het geval van concentratie op twee locaties achterwege blijven. Prioriteit is dan ook de relatie tussen film en horeca, waarbij zeker ook een herschikking van ruimtes aan de Grote Markt-zijde van het gebouw moet worden onderzocht, beter in te vullen dan in het Voorlopig Ontwerp op dit moment het geval is. Dit neemt niet weg dat de 'Twee werelden' in dat geval heel goed een zitplein met selfservice (koffie, thee, fris) kan worden.
 - Ook op andere plaatsen in het gebouw komen kleine (selfservice) horecapunten met koffie, thee, en gezonde snacks. Denk bijvoorbeeld aan locaties als de stadsleeszaal en hang outs voor jongeren en bij de Sfeer 'Jeugd' (ouder- en kindclub).

7.1.3. Urban space en andere doelgroepplekken

Urban Space wordt de uitvalsbasis voor jongeren (12 tot 20 jaar) om het Groninger Forum te leren kennen. Voor de programmering wordt een beroep gedaan op wisselende groepen jongeren en hun netwerken. De locatie zelf wordt gekoppeld aan de content van het Groninger Poparchief en de opdracht wordt ervoor te zorgen dat het poparchief up to date blijft. Dit betekent dat nieuwe groepen en solisten hun werk er kunnen opslaan en digitaal toegankelijk maken, zodat een levend digitaal geheel gaat ontstaan. Ook hier worden geschiedenis, actualiteit en Groningen aan elkaar gekoppeld. Er kan een beroep worden gedaan op het medialab voor professionele ondersteuning. Tenslotte is dit de fysieke uitvals- en ontwikkelingsbasis van een

GRONINGER FORUM

jongerenwebplatform dat onder andere via Draadloos Groningen in constante interactie werkt met het Forum-gebouw (oproep tot meedoen, recensies, etc.)

7.1.4. Medialab en studio/ digitale tv (zie ook bijlage 'medialab')

Bij een instituut dat multimedia, informatie, toegankelijkheid van (cultuur)historie en actualiteit hoog in het vaandel heeft staan, hoort de mogelijkheid om zelf te ontwikkelen door middel van (de steun van) een medialab. Zowel voor de verdere ontwikkeling van eigen aanbod, als ter ondersteuning van activiteiten van anderen. Op deze manier wordt participatie ook op digitale wijze gestimuleerd.

Hetzelfde geldt voor de aanwezigheid van een mediastudio. OOG tv heeft al laten weten geïnteresseerd te zijn in het operationaliseren van een dergelijke studio, mede in het kader van hun opleidingstaak. Afspraak is dat ook andere zendgemachtigden van de studio gebruik kunnen maken. Willen we dat het Forum mediatechnisch een (landelijke) uitstraling krijgt, dan is een dergelijke faciliteit voorwaarde. Het Forum geeft daarmee een extra, waardevolle impuls aan de Groningse zichtbaarheid in de rest van Nederland. In de komende jaren zal ook worden onderzocht in hoeverre het Forum een eigen digitaal rtv-kanaal zal kunnen opzetten en in de lucht houden. Dit komt overeen met de ambitie van bijvoorbeeld Stichting Beeldlijn. Voor een dergelijk initiatief zou de Stichting dan ook een goede partner kunnen zijn.

7.1.5. Expositieruimte, congruentie met Sferen

In vergelijking met het PvE van mei 2007 wordt de ruimte die uitsluitend voor expo's wordt gebruikt kleiner. We hebben nog eens goed naar het PvE gekeken en komen tot de conclusie dat het voldoende is de grootste van de twee voorziene ruimtes hiervoor te bestemmen. Dit levert qua bruikbaar volume nog steeds een oppervlakte van ongeveer 800 m² op. De andere ruimte, die dan nog steeds een museaal klimaat kent, wordt (gedeeltelijk) toegevoegd aan de Sfeer 'Omgeving'. Deze verandering is logisch omdat een groot deel van de historische collectie van het Groninger Museum en de Groninger Archieven geïntegreerd zal worden in de Sferen, voor wat betreft de klimaatgevoelige en kostbare stukken vooral in de Sfeer 'Omgeving'.

In de exporuimte komt twee keer per jaar een tentoonstelling die past in het Forum-concept en met behulp van internationaal bekende producenten, topstukken (meestal in bruikleen), multimedia kopstukken en internationale verbindingen een bepaald onderwerp uitvergroot. Denk hierbij aan de vertaling van Aduard als meest belangrijk Europees religieuscentrum in de middeleeuwen, naar de rol van religie, geloof en bijgeloof van nu en in de toekomst. Omdat exposities zich als het ware doorzetten in de Sferen, zal er steeds in de perceptie van de bezoeker een grotere expositie zijn dan de

GRONINGER FORUM

oppervlakte van 800 m2 doet vermoeden. Zie voor programmeringideeën ook later in deze rapportage.

De mogelijkheden tot een 'reverse cross over', dus het vanuit de expositie weer aanhaken in het Forum door Sfeerpresentaties, debat, (multi)media-uitzendingen, kunst- en andere educatie, integratieactiviteiten, (kleine) congressen, lokaal religieus erfgoed, allerhande boek- en (voor)leesaanbod, zijn talrijk. Ze zijn veelal gratis te beleven en worden zo ingericht dat ze verwijzen naar en verleiden tot de expositie, waarvoor wel entree verschuldigd is. De grote Hanze-manifestatie in 2009, waarbinnen het Forum en zijn partners alsmede andere educatieve en culturele instellingen samenwerken, wordt een voorbeeld van hoe deze vorm van presentatie zich zal kunnen ontwikkelen.

Voor expo's kan gelden dat de programmering zodanig actualiteitsgebonden is dat een andere dan een louter historische benadering nodig is. Dus er wordt dan zo geprogrammeerd dat historische componenten het framework zijn voor de actuele spiegel die op het laatste moment en zelfs tijdens expo's wordt ingebracht en aangepast. Dat gebeurt in de exposities, maar ook in de Sferen en de 'heet van de naald' debatten (snel te programmeren debatten over actualiteit, met medewerking van experts uit een te vormen Forum-pool).

Een aantal onderwerpen voor programmering in en rond de expo's in het toekomstige Forum-gebouw, zoals ze op dit moment worden bestudeerd:

'De doorsnee mens'

Zowel letterlijk als figuurlijk. Wie en wat is gek en wie of wat maakt dat uit? Wie zijn de voorbeelden uit de historie. En van nu? Wat is de ziel en hoe komen we die tegen? Met voodoo, met de antropologische (de menselijke ziel voor het eerst 'verbeeld') Van Baren-collectie, in samenwerking met onder andere het Universiteitsmuseum.

'De Groninger collecties'

We gebruiken de Groninger Collecties, zoals de originelen van de bij iedereen bekende platen van Jetses om een vertaling te maken naar bredere historische en educatieve tijdsbeelden, zowel Gronings als (inter)nationaal, compleet met filmbeelden; de relatie (en soms het ontbreken daarvan) tussen succes en educatie verteld door beroemdheden, voorbeelden van verschillende soorten van succes (wetenschappelijk, muziek, witte doek) en waar die elkaar vonden (Monroe en Miller. Zij: If we have kids they'll be so special, with my looks and your brain... Hij: God forbid they're special because they have my looks and your brain...). Dit kan in een dubbelaanpak met:

GRONINGER FORUM

'Annie en Wilhelmina'

Alles wat met opvoeding te maken heeft, krijgt de afgelopen tijd weer meer aandacht. Het lijkt erop alsof dit nog behoorlijk zal doorzetten. Bovendien is het een onderwerp dat door de nodige impulsen steeds weer opnieuw op de agenda komt. Dit zijn nu precies de impulsen die het Forum kan geven met behulp van tegenpolen als de Groningse wereldberoemde Wilhelmina Bladergroen en Annie M.G. Schmidt, samen met voorbeelden van een mislukte (?) opvoeding als die van Fokke en Sukke en andere helden uit de jeugd en jongvolwassenen literatuur.

'De ziel van een gebouw'

Het Forum zelf, de totstandkoming; andere beroemde gebouwen en vooral hun verhalen (Scholtenhuis, Wall House, White House, the Tower, Eiffeltoren, het Allerhoogste, spookhuizen, celeb huizen, criminele huizen, luchtkastelen, machtsgebouwen). Debatten en films over de invloed van gebouwen op prestaties, gebouwen als de spiegel van een cultuur, maar ook over duurzaamheid, over de toekomst van gebouwen en ook de positie van het Forum en de Forum-bezoekers daarin.

'Winners en Losers'

Mensen worden altijd gefascineerd door succes en falen van andere mensen. In het Noorden hebben we zo Rabenhaupt en Bommen Berend, Liudger en Bonifacius, Agricola, Van Ripperda, Menno van Coehoorn en het gepeupel. Landelijk en internationaal voegen we iconen toe. We zetten ze tegenover elkaar neer, in alle mogelijke (multi)mediale vormen en als schilderijen, afbeeldingen, foto's etc. We laten ze zelf in animaties, gemaakt door studenten van Minerva en artists in residence, maar bijvoorbeeld ook door werkstukken van scholen, hun verhaal vertellen. Natuurlijk heeft de één pech gehad en vindt de ander zichzelf geweldig. We laten zien hoe vergankelijk roem is en hoe de 'winner' van het ene moment tot 'loser' van het volgende wordt. We vragen het publiek wat zij ervan vinden en te reageren. Uiteraard passen de Sferen zich aan.

'What If'

Dit wordt een participatie tentoonstelling die aan de hand van voorbeelden (Hiëronimus Bosch, de Duitse bezetting, de afbrokkelende Noordpool, nieuwe energievormen) mensen uitdaagt zowel op het spirituele vlak, als op dat van de geschiedenis en van de actualiteit hun fantasie te laten gaan. Wat als er wel een hel is? Of een martelarenhemel? Hoe zou Groningen eruit zien als Hitler de oorlog zou hebben gewonnen? Wat als de reductie (1594) Groningen voorbij zou zijn gegaan? Wat als de Noordpool er niet meer is? Tegelijkertijd vindt men

GRONINGER FORUM

in de Sferen presentaties over fantasie en verbeelding in alle onderwerpvarianten.

7.1.6. *Debatten*

In de vorige rapportage is al het belang van debat aangegeven. In dit rapport is dit verder uitgewerkt in verschillende onderdelen. In de formatie is rekening gehouden met een aantal gespecialiseerde deeltijdfuncties. Zo wordt ervoor gezorgd dat er een doorlopende debatactiviteit is die aansluit op de thema's van de expo's en de Sferen. Verder ontwikkelt het Debatcentrum Dwarsdiep een autonoom programma gekoppeld aan issues die in de omgeving leven, op het gebied van politiek en maatschappij, sport en vrije tijd, actualiteit en historie, omgevingsontwikkeling, praktische filosofie en sociologie. Ook hiervoor doet het Forum mee in een aantal (inter)nationale trendonderzoeken en aan uitwisselingsprogramma's. Op deze manier levert de debatactiviteit op zijn beurt ook weer input voor de totale programmering van het Forum. Tenslotte zal vanuit de debatprogrammering ook worden gewerkt aan de nodige multimediale Forum-producties. Zie voor een combinatie van educatie, presentaties in Sferen en debatten ook het voorbeeld in hoofdstuk 7.2.

7.1.7. *Mini events*

Hiervoor verwijzen we naar vorige rapportages. Ter herinnering: dit zijn kleine presentaties die een extra aantrekkingskracht hebben en toegankelijk zijn voor een laag bedrag. Zij zorgen door de combinatie van laagdrempeligheid en hoog volume voor extra inkomsten. Voorbeelden zijn:

- een lange glijbaan waarop Forum-onderwerpen worden geprojecteerd. Door de eigen beweging ontstaat een filmische impressie.
- de carrousel van Knol; een 20 minuten durend ronddraaiende minipeepshow van historische objecten en verhalen, bekeken vanuit de luie stoel.
- een verhalenkabelbaan. Verhalen die zichtbaar worden gemaakt met projecties rondom de kabelbaan, zelfs zo maar in de lucht (echt waar...!).

7.1.8. *Ruimtelijk bepaald*

- Het auditorium wordt een flexibel in te richten zaal met een inklaptribunesysteem dat het mogelijk maakt de zaal in een handomdraai geschikt te maken voor gezelschappen van een wisselende omvang, tot ongeveer 400 personen. De zaal kan ingericht worden in Lagerhuisopstelling, rondom en klassiek en is geschikt voor grote filmpremières, grotere debatten, andere producties en evenementen en is, gezien z'n gebruiksmogelijkheden geschikt voor verhuur en tijdelijke extra ruimte voor activiteiten gerelateerd aan een expo, Sfeer etc.

GRONINGER FORUM

Er is een eerste verkenning uitgevoerd naar de bruikbaarheid van het auditorium als vlakkevloertheater met een bezoekerscapaciteit van ongeveer 300. Alhoewel de zaal qua ruimte geschikt kan zijn, moet een aantal voorwaarden voor een vlakkevloertheater nader op inpassing worden onderzocht. Het gaat dan om: kleedruimtes, oefentoneel/ruimte, opslag, logistieke aan- en afvoer, licht en geluid etc. Gezien het nu al optredende ruimtegebrek is het vooralsnog niet erg aannemelijk dat het gebouw deze extra functies op een professioneel niveau aankan. Bovendien is uit onderzoek in Den Bosch en Nijmegen gebleken dat vlakke vloertheaters in de opzet aldaar zoveel kosten met zich brengen dat in het geval van het Groninger Forum de voorziene subsidie van de gemeente volstrekt ontoereikend zou zijn om een sluitend resultaat te kunnen bereiken. Met andere woorden: een vervolgonderzoek heeft alleen zin wanneer de gemeente in principe bereid is meer dan aanzienlijke aanvullende middelen vrij te maken.

- Het plein dient, gezien de relatieve opgeslotenheid van het Forum in zijn directe omgeving, een door het Forum te programmeren voorportaal te zijn, met een Center Pompidou/Covent Garden-achtige sfeer. Een buitenpodium voor het nodige (flexibele en commerciële) cultuuraanbod, zonder dat voor elke activiteit een vergunning behoeft te worden aangevraagd. Verder een design kinderspeelplaats en mogelijkheid voor optredens van goede straatartiesten die via de Forum-voorspeeldag door het publiek zijn geselecteerd. Het plein dient fietsvrij te zijn en daarop ontworpen en ingericht te worden.
- Het dak(terras) krijgt een uitkijk, feest, restaurant en buitenbioscoopsetting. Er is ruimte voor bijvoorbeeld een pannaveldje, waar op hoog niveau familiaal gesport kan worden, in combinatie met de anti-obesitas-kooklessen in het daaronder gelegen restaurant.

7.1.9. Het digitale Forum

De programmering van het Forum is voor een deel opgebouwd uit digitale onderdelen. Het is duidelijk dat deze ook digitaal via netoplossingen en Draadloos Groningen toegankelijk zijn, net zoals live webcasts, webdebat, Forum-web hypes, virals en natuurlijk marketing via het net op basis van profielen die (web)bezoekers zelf aanmaken via clusters (bijvoorbeeld partners en geassocieerde, ook commerciële, partijen op basis van bartering) die daartoe door het Forum worden benaderd.

GRONINGER FORUM

7.2. Sferen

In voorafgaande rapportages zijn de Sferen als volgt benoemd:

- Omgeving (regiohistorie, actualiteit en toekomst, banden en verbindingen)
- Samen leven (over issues die ons welzijn bepalen)
- Cultuur (in woord en beeld)
- Natuur, Milieu en Techniek als cultuurbepalers, inclusief het gebouw zelf (NMT)
- Actuele onderwerpen en nieuw denken, als cultuurstimuli
- Jeugd (eigen wereld, caleidoscoop van Sferen).

De gedachte die aan het fenomeen Sferen ten grondslag ligt, is dat mensen op zoek zijn naar informatie over onderwerpen die integraal, dus losgekoppeld van één drager of afzender, worden aangeboden. De sferen moeten een hoge mate van verleiding bieden om met het onderwerp aan de slag te gaan; op een manier die uitnodigt tot meedoen. In de Sferen is de collectie van de Openbare Bibliotheek Groningen te vinden (fysiek en digitaal), voorwerpen van het Groninger Museum (of andere instellingen) die aansluiten bij een thema, informatie van andere instellingen die te maken hebben met een Sfeer, studieplekken, beeldschermen en kleine manifestaties.

Het Groninger Forum is een huis van verhalen. Verhalen die prikkelen, die nieuwsgierigheid opwekken en alleen al door de manier waarop ze beleefd kunnen worden de bezoekers verleiden tot aanvullend onderzoek, het zoeken van informatie en het lenen van boeken. Op deze manier ontstaat een nieuwe invulling van een 'leven lang leren'.

Aan iedere Sfeer is een doorlopend educatieprogramma gekoppeld, dat zorgt voor bezoeken van leerlingen aan het Forum. Hiertoe worden de bestaande contacten van de bibliotheek en het Groninger Museum met het onderwijsveld verder uitgebreid. Waar mogelijk worden scholen en opleidingen ook ingeschakeld, niet alleen als stageaanbieder, maar ook voor reële opdrachten en deelname (Technasium, ROC, Hanzehogeschool Groningen, Rijksuniversiteit Groningen), in verband met de inhoud van het Forum, debatten, veranderingen in thema's van de Sferen, inrichting expo's etc.

Een verdere invulling van het educatieve programma is dat, gekoppeld aan de inhoud van Sferen, continu schooldebatten worden georganiseerd. Leerlingen wordt gevraagd naar aanleiding van een bezoek aan de Sferen, een drietal debatonderwerpen te kiezen en die voor te bereiden. Het Forum nodigt de leerlingen dan uit naar het auditorium in 'Lagerhuis' opstelling, biedt een entertainende inleiding (bijvoorbeeld een rapper - gekozen via de 'Urban Space' - die de onderwerpen al rappend neerzet) en een professionele debatleider. De

GRONINGER FORUM

debatten worden live uitgezonden in de Sfeer 'Actualiteit' en de scholen krijgen de opnames, alsmede een transcript. Hier wordt een jaarlijkse debatprijs aan verbonden, namelijk het meedoen aan het maken van een documentaire over het winnende debat(onderwerp). Deze wordt weer uitgezonden via OOG tv/TV Noord/Forum-tv/Draadloos Groningen.

Presentaties binnen de Sferen wisselen regelmatig. Daarnaast wisselen themapresentaties voortdurend. Dit wordt onder andere praktisch mogelijk gemaakt omdat alle projectielocaties (uitgevoerd met LED, dus minimaal daglichtgevoelig) vanuit het medialab, dus vanuit één centrale plaats, worden aangestuurd. Mocht alsnog sprake zijn van uitbreiding van de faciliteiten met een vlakke vloertheater, dan is het medialab ook daarvan de multimedia spil.

7.3. De Sferen in het gebouw

De plaats van de Sferen in het gebouw is voorlopig voorzien zoals hieronder wordt aangegeven. In dit overzicht is, als een soort tussentijdse controle, zichtbaar gemaakt hoe de bibliotheekcollectie qua onderwerp logisch in deze onderverdeling past. Reden om dit separaat te noemen is dat de bibliotheekcollectie grotendeels in de Sferen wordt opgesteld en om aan te geven hoe de door het Forum gekozen indeling in Sferen zich verhoudt met een 'klassieke' bibliotheekindeling. Het is daarbij belangrijk om de grote groep 'logische' bezoekers van de huidige bibliotheek niet van het Forum te vervreemden.

Begane grond

Op de begane grond is ruimte gereserveerd voor allerlei informatie die inspeelt op de actualiteit. Er is een winkel (zie later) en in het nieuwscafé vind je kranten en tijdschriften. Er kunnen boeken worden ingeleverd en geleend, er zijn facilitaire ruimtes, waaronder expeditie, opslag, werkplaats en het boekenmagazijn. Aan de buitenkant van het gebouw bestaat de mogelijkheid geleende materialen buiten de openingstijden van het Forum in te leveren. Er komt een speciale multimediale browsing ruimte waarmee 'in het magazijn' kan worden gekeken en boeken die men zou willen inzien direct bekeken kunnen worden.

N.B. In alle sferen is het mogelijk boeken (en andere materialen) te lenen door middel van een uitleenautomaat.

GRONINGER FORUM

De **linkerkant** van het gebouw is verder als volgt ingedeeld

1^e verdieping

Twee cursuslokalen voor totaal 50 personen; dit zijn multi purpose ruimtes die ook als voorportaal voor het auditorium dienst doen.

Auditorium (op verdieping 1 en 2).

2^e verdieping

Behalve het auditorium, twee cursuslokalen voor totaal 100 personen. Belangrijkste gebruiker: Volksuniversiteit.

3^e verdieping

Sfeer 'Kinderen en ouders': gericht op kinderen (en hun ouders) tot 12 jaar. Boeken, ruimte voor voorlezen en klassenbezoeken, poppenkastvoorstellingen etc. Sfeer wordt bepaald door kinderen. Plezier in lezen staat voorop.

4e verdieping

Drie filmzalen van Images met totaal 275 zitplaatsen

5e verdieping

Ingang Images, filmcafé (optie) Sfeer 'Cultuur' met de bibliotheekcollecties rond film, dvd's, gepresenteerd in de vorm van een filmmuseum.

De **rechterkant** van het gebouw is verder als volgt ingedeeld

1e verdieping

Sfeer 'Cultuur' met de collectie romansw, plus de mogelijkheid voor optredens van schrijvers en dichters. Impressie: veel boeken.

Studio en medialab.

2e verdieping

Sfeer 'Cultuur' met de collecties van de bibliotheek rond kunst, muziek, dans, taal- en letterkenden. Zit- en studieplekken, studiecellen met piano.

3e verdieping

Expositieruimte.

4e verdieping

Fimcafé (optie), Urban Space met het Groninger Poparchief, deel Sfeer 'Omgeving' met de boekencollecties geschiedenis, aardrijkskunde, toerisme (reisgidsen) en volkenkunde, werk- en zitplaatsen.

5e verdieping

Sfeer 'Omgeving' met de collectie Groningana van de bibliotheek, presentaties van de Groninger Archieven/GAVA en erfgoedinstellingen. Ruimte voor

GRONINGER FORUM

	genealogie cursussen. Verder aandacht voor de (inter)nationale relaties van Groningen, zustersteden, Hanze etc.
<i>6^e verdieping</i> Twee filmzalen van Images met totaal ± 250 zitplaatsen.	<i>6^e verdieping</i> Sfeer 'Samen leven' met de bibliotheekcollecties gezondheid, lichaamsbeoefening en sport, spelen, handenarbeid, voeding en koken. Werk- en studieplekken, presentaties van externe instellingen als UMCG en GGD, ruimte voor activiteiten rond gezondheid (gezond eten, bewegen enz.)
<i>7^e verdieping</i> Projectiecabines.	<i>7^e verdieping</i> Kantoren.
<i>8^e verdieping</i> Sfeer 'Samen leven' met de bibliotheekcollecties wijsbegeerte, godsdienst, sociale vraagstukken, politiek, rechts- en krijgswetenschap, psychologie. Studie- en zitplekken.	<i>8^e verdieping</i> Sfeer 'Samen leven' met de bibliotheekcollecties economie, arbeid, opvoeding en onderwijs. Studie- en zitplekken.
<i>9^e verdieping</i> Technische ruimte plus keuken restaurant en opslag.	<i>9^e verdieping</i> Technische ruimte.
<i>10^e verdieping</i> Restaurant en science bar.	<i>10^e verdieping</i> Sfeer 'Natuur, Milieu en Techniek'. Dit wordt een op innovatie gerichte, technische ruimte, waarin ook dit onderdeel van de bibliotheekcollectie wordt opgenomen. Stadsleeszaal, vooral gericht op scholieren en studenten.

Op elke verdieping staan zitjes, studieplaatsen met en zonder pc's, waar toegang wordt gegeven tot digitale bestanden en internet. In totaal zijn er

GRONINGER FORUM

vooral nog 240 zitjes en 487 studie- en werkplaatsen. Dit zijn er veel meer dan op dit moment in de huidige locatie van de bibliotheek beschikbaar zijn. In de OB Amsterdam is dit een van de grootste succesnummers. Door de centrale ligging van het Forum en de populariteit van de bibliotheek (nu al) bij studenten, zal deze faciliteit een grote publiekstrekker zijn, die op dezelfde wijze als de mini events een bijdrage zal leveren in de exploitatie. Bovendien laat de ervaring in de OBA zien dat dit soort faciliteiten ook aantrekkelijk is voor het kleinere bedrijfsleven dat er een soort uitvalsbasis en vergaderplek van maakt.

In het gehele gebouw kan men met eigen laptop inloggen (Wifi).

7.4. Voorbeelden van beleving in de Sferen

In de eerste plaats verwijzen we hiervoor naar de inleiding en wat hierboven is gezegd over de relatie tussen de exposities en de Sferen. Daar ligt het hart van het aanbod. Maar er is veel meer. Hieronder een aantal voorbeelden die de strategie van het Forum en de uitwerking daarvan nog eens verduidelijken; maar let op: door de veelheid van voorbeelden zou de indruk kunnen ontstaan dat alles door elkaar en tegelijkertijd 'loopt'. Dit is niet het geval, uiteraard wordt een en ander in tijdsvolgorde en in logische ordening geprogrammeerd.

- De Sfeer 'Actualiteit' begint bij de ingang.
In onze visie is de actualiteit de ingang tot verleden en toekomst. Het 'nu', zowel als logische reden van een bezoek (boek terugbrengen, koffie, waar kan ik m'n werkstuk maken, afspraak met...), maar ook de invulling van de verwachting (even kijken wat er allemaal te doen is) en de verleiding om daaraan mee te doen.
De bezoeker wordt bij binnenkomst meteen geconfronteerd met zowel de fysieke als digitale ontvangst- en klantenservice. Er zijn voldoende aanspreekpunten in de vorm van gastheren en -vrouwen. Er zijn acteurs (stagiaires) die attributen (gerelateerd aan de Sferen/expo) ronddragen en mensen aanspreken en doorverwijzen. Er zijn projecties met het actuele Forum-aanbod, maar ook met verwijzing naar vrije werkplekken zijn (en de mogelijkheid die te reserveren) in het gebouw. Er is een doorlopende mix van wereld-, regionaal en lokaal nieuws op schermen te zien. Mensen worden gevraagd hun mening te geven over onderwerpen in het nieuws en in het Forum. Er is een zeepkist/open podium, dat via internet kan worden geboekt. Groepen worden ontvangen op de speciale tribune, die overigens ook ruimte biedt aan publieke debatten voor grote aantallen mensen. Er is ruimte voor trailers van aanbod van andere culturele instellingen. Er is een speciaal studentenportal met verwijzing naar en aankondigingen van culturele studentenclubs' (de Cast, CUOS), er zijn (in speciale

GRONINGER FORUM

voorspeeldagen) door het publiek geselecteerde straatartiesten. Er is een logische 'overloop' naar het Forum Grand Café, met tijdschriften, kranten, de nieuws websites, etc.

Nieuwe boeken en films worden aangekondigd. De boekenweek wordt er gevierd. Er zijn (kleine) actualiteitsdebatten. Kortom, het is een Forum zoals een Forum bedoeld is.

Vanuit de Sfeer 'Actualiteit' heeft men ook toegang tot de winkel, die een ware cultuursupermarkt moet worden. Dus: alles op cultuurgebied krijgt er een plaats. Het CBK krijgt er een plek, Groningse galeries, cultuurgebonden boeken en films zijn te koop, wisselende regionale kunstenaars krijgen een plaats, de muziek uit Urban Space is te downloaden en te boeken, kaarten voor alle Groninger cultuurmanifestaties zijn te koop, art-fotoreproducties, private party boekingen etc. Het wordt de meest originele cultuurcadeaushop van Groningen.

Daarnaast komen in het Forum, voorzover de ruimte het toelaat, volgens Amerikaans mall model op verschillende locaties mobiele commerciële hotspots die op basis van een percentage van de omzet worden verhuurd aan jonge bedrijven, die zo de gelegenheid krijgen zonder risico nieuw aanbod te presenteren. Dit valt onder de conceptregie van een onafhankelijke Forum-commissie die daartoe contact houdt met andere instanties op dit gebied in Groningen en daarbuiten.

- Voor wat betreft de andere Sferen is bij het onderwerp 'Exposities' al een aantal malen aangegeven hoe de integrale aanpak van presentaties zijn vorm kan krijgen. Hieronder noemen we per Sfeer nog een aantal voorbeelden.
- De Sfeer 'Omgeving' begint al op de begane grond, wanneer men door een rij van deuroplijstingen van oude Groninger stadshuizen, met daartussen oude banieren en uithangtekens naar de roltrap loopt. In het Atrium is het mogelijk oude Groninger filmbeelden te projecteren. Sterker nog: Forum 'aandeelhouders' (zie inleiding) kunnen via internet hun belangstelling opgeven. Het Forum stelt dan op hun verzoek een programma samen over hun dorp, straat, traditie, noem maar op. Zij kunnen dan met familie, vrienden, dorpsgenoten, samen natuurlijk met de toevallig aanwezige bezoekers naar 'hun' filmprogramma kijken. Als contrapunt ziet men bijvoorbeeld ook een presentatie over de toekomst van de stad.

In onze visie is 'het Verhaal van Groningen' een rode draad voor de Sfeer op de vijfde verdieping (rechts). Dit zal in de komende tijd verder worden ontwikkeld, ingevuld en worden verknoopt met andere relevante en

GRONINGER FORUM

interessante virtuele omgevingen. Hierdoor kan een steeds wisselende setting worden gecreëerd, zowel op verzoek van bezoekers (die ook zelf kunnen zoeken en ter plaatse kunnen bijdragen met hun verhalen en materiaal), als voor fysieke bijdragen vanuit de collecties van het museum, de archieven en het GAVA. Ook ontstaat zo een omgeving voor stadsdebatten en fysieke informatie-uitwisseling.

In deze Sfeer vindt men bijvoorbeeld ook de prachtige Groningse zilvercollectie. Deze wordt tentoongesteld met behulp van sensortechnologie, waardoor de stukken op bewegingscommando van de bezoeker draaien, meer en minder licht krijgen en er opeens virtuele omgevingen ontstaan waardoor het zilver terugkeert in handen van zijn oorspronkelijke gebruiker, in de oorspronkelijke omgeving. Hier is verder de Groninger Archieven-functie. Iedereen kan zijn historie opzoeken of die van een stuk van Groningen, of van zijn straat, of van zijn familie. Deze zoektocht wordt zichtbaar gemaakt op grote schermen, zodat er een visuele lifeline zichtbaar wordt. Er komt een Groningse galerij der groten, met, soms in 3D, het verhaal achter het portret. De omlijsting daarvan is een op een Peter Struycken-achtige wijze vormgegeven mobiele projectie van teksten uit archiefstukken die een relatie hebben met de geportretteerde en die langzaam over de wanden lopen.

- De Sfeer 'Kinderen (en ouders)' omvat een scala aan activiteiten. De Sfeer werkt vanuit de visie dat jeugd (t/m ongeveer 12 jaar) niet vroeg genoeg kan ontdekken dat beleving van cultuur, geschiedenis en actualiteit een essentieel ontwikkelingsgebied van jezelf en je omgeving is. De wisselwerking die we nastreven: eerst nemen je ouders je ermee naar toe, dan ga je zelf en met je school, en later neem jij je ouders mee. Natuurlijk zijn er jeugdboeken, maar er is ook 'jeugd' multimedia (Game Based Learning). Er is een leesbevorderinginstrumentarium, voorleestoelen voor ouder en kind samen, een verhalenkabelbaan (naar de overkant van het Atrium en terug, met verhalen via een geluidsdouche die je die tocht als een avontuur laten beleven), er zijn filmwigwams, waar je heerlijk liggend naar (teken)films en kinderdocumentaires kunt kijken. Er is een archeologische graafbak en... wat je vindt mag je houden. Er is een kennismakingsbank; een poëziebeweeghoek (denk aan rap), er zijn dicht- en schrijfwedstrijden met als onderwerp de presentaties in het Forum en er is een hoek die per maand door een schoolklas mag worden ingericht via een educatief stramien. De grote Forum-glijbaan komt in deze Sfeer uit. Er is een ouder- en kindclub met eenvoudige horeca (self service/uitgifte)voorziening, omgeven door objecten uit de historische collectie die kinderen als onderwerp hebben (denk aan Jetses etc.). Hier kunnen ook jeugddebatten worden georganiseerd over

GRONINGER FORUM

- onderwerpen die kinderen zelf aandragen. Ook deze worden 'live' uitgezonden in de Sfeer 'Actualiteit'. In alle gevallen staan leren-letteren-vermaak-Forumaanbod-uitrusten-inspannen-meedoen en vriendjes maken centraal. De ouders/medewerkers zijn 'meewerkend voorman'. Zij doen mee en helpen. Maar de kinderen zijn hier de baas.
- In de Sfeer 'Cultuur' die wat meer verspreid is door het gebouw, komen vooral beeld en letteren samen. De Sfeer wordt ingericht vanuit de visie dat culturele pluriformiteit de mogelijkheid moet bieden om rond te neuzen en verrast te worden.
Er zijn vergevorderde plannen om door combinatie van 'culturele' collecties van de verschillende Forum-partners en andere participanten een van de belangrijkste naslagcentra op dit gebied van Nederland te creëren. Maar er is zoveel meer. Een greep:
 - Een doorlopend veranderend documentaireaanbod over culturele en literaire onderwerpen.
 - De boekenwekschrijver vertelt zijn verhaal.
 - De historische collectie (museum/archieven) laat schrijftuig, portretten en oude documenten zien, met daarbij het gefilmde verhaal waardoor de relevantie direct tastbaar wordt.
 - Er is een relatiebank voor lees- en filmclubs.
 - Er zijn ministudio's waar mensen bladmuziek op piano of een ander instrument kunnen uitproberen.
 - Er zijn debatten over literatuur: Biesheuvel, Krol en Hermans worden ontleed.
 - Er is een fantastisch digitaal informatiepunt. (Groningse) nationale schrijvers, dichters, filmers en fotografen worden, met hun verhaal, geportretteerd.
 - Er zijn presentaties van de andere culturele instellingen van stad en provincie.
 - Een deel van de historische collectie vindt hier zijn plaats, waarbij het criterium is dat de objecten en verhalen passen in een culturele karakteristiek van een bepaald tijdsgewricht.
 - Er zijn digitale trailers van het NNO en NNT (fysiek vinden die plaats in het Atrium op de begane grond, of bij mooi weer, op het dak).
 - In de Sfeer 'Samen leven' (ook verspreid over verschillende vloeren van het gebouw) worden de issues van alledag geprogrammeerd.
Net zoals in een aantal andere plaatsen in het Forum krijgt het publiek dus een rol. De opzet van deze Sfeer is gebaseerd op een doorlopend vinger aan de pols houden, inzichtelijk en bespreekbaar maken van wat mensen in hun

GRONINGER FORUM

dagelijks leven belangrijk vinden, waar de aandachts- en frictiepunten liggen, wat sociaal maatschappelijk bepalend is. Heel belangrijk, ook in deze Sfeer, is dat cultuur een geweldig sociaal bindmiddel is. Cultuur en cultuurhistorie als verklaring voor wie je bent. Met daarnaast de presentatie van andere culturen, met een focus op de eclatante overeenkomsten en verschillen. Zoals door de onderwerpen dood en liefde. Of ruzie en verzoening. Criminaliteit of politiestaat. Zero tolerance of eigen verantwoordelijkheid. Natuurlijk geeft de manier van aanpak op zichzelf al aanleiding tot veel debat.

Hier liggen natuurlijk aanknopingspunten met de Sfeer 'Actualiteit'. Hoe beïnvloedt de 'shift of power balance' tussen West en Oost onze toekomst? En is de kredietcrisis een voorloper van wat ons nog te wachten staat (krijgt Marx toch nog gelijk?) En moeten we daar dan ongelukkig van worden, of kunnen we er iets aan doen?

Ook gezondheid komt aan bod. Er wordt het komend jaar al geëxperimenteerd met een 'gezondheidsplein' in de bibliotheek; alle informatie komt bij elkaar en mensen worden gestimuleerd daar ook werkelijk wat mee te doen. Bijvoorbeeld door sport, of door een beter gebruik van hun vrije tijd.

Noordelijke topsporters geven er presentaties en praten over drang, dwang, discipline en te ver gaan. En ja, je mag ermee op de foto. En wat is het leuk te kijken naar de film over het landskampioenschap van voetbalclub Be Quick in het seizoen 1919-1920.

Omdat deze Sfeer eigenlijk een opeenvolgende reeks is van verdieping van onderwerpen, zal een levendig beeld en een afwisselend bezoekpatroon ontstaan. Dit wordt verder gestimuleerd omdat aan de thema's gerelateerde documentaires te zien zijn. Er is een vrijwilligersbank voor mensen die een cultuurachterstand begeleid willen inlopen. De objecten uit de historische collectie van andere culturen, vergeleken met de 'onze', worden verbeeld en uitgelegd (denk bijvoorbeeld aan Chinese gebruiksvoorwerpen naar Delfts voorbeeld).

Kortom, wanneer je je eenmaal verdiept in de interesses van mensen blijken er vele onderwerpen te zijn die mensen trekken en die deel uitmaken van het culturele patroon van nu en vroeger.

- De Sfeer 'Natuur, Milieu en Techniek' belichaamt de onderwerpen waarin het Noorden (inter)nationaal uitblinkt. In doen en denken. De visie van waaruit deze Sfeer werkt is dat betekenisvolle technische ontwikkelingen die breed toepasbaar worden altijd een culturele omslag tot gevolg hebben. De boekdrukkunst, het wiel, de auto, internet. Ook aardgas is een voorbeeld; in het verlengde daarvan de energie- en duurzaamheidsontwikkelingen van de

GRONINGER FORUM

toekomst. Deze worden getoond, maar direct in de historische context gezet door te laten zien dat ontwikkelingen in de geschiedenis bruut doorbroken zijn door nieuwe vindingen. Waarom zou dat niet opnieuw kunnen gebeuren?

Uit de historische collectie (ook bruikleen van het Universiteitsmuseum en andere) worden antieke technische instrumenten gezet naast die van het heden. Getoond wordt hoe mensen onder zogenaamde 'nieuwe zegeningen van de techniek' leden, of er soms ook geweldig voordeel van hadden.

Duurzaamheid is in deze Sfeer een primair aandachtspunt. De Groningse positie van voor, tijdens en na het aardgas. Het vermogen (?) en de noodzaak (!) om van een wingewest een kennis- en distributiecentrum te maken, met alle voorbeelden, ontwikkelingen, inzichten en discussies die daarbij horen. Lofar vindt er zijn plaats en vertelt het verhaal van luisteren naar het heelal en het ontdekken van onze oorsprong. Een mooier en grensdoorbrekender samenspel van de allermodernste technologie en het grasduinen in onze oudste historie is eigenlijk niet denkbaar.

- Bijna een extra Sfeer: 'Duurzaamheid'

In de Sfeer 'Natuur, Milieu en Techniek' ligt ook het duurzame hart van het Forum-gebouw, het duurzaamheidscentrum. Duurzaamheid is niet iets wat alleen in een laboratoriumsetting hoort. We willen ook zichtbaar maken wat het Forum-gebouw op dit gebied zelf presteert. Daarnaast komen er natuurlijk virtuele, model- en filmische presentaties over de ontwikkelingen op dit gebied en de gevolgen daarvan. Hiervoor wordt samenwerking gezocht met bijvoorbeeld partijen als Lofar, de Rijksuniversiteit Groningen, de Hanzehogeschool Groningen (energiekenniscentrum), Energy Valley, de gemeente, de provincie en bedrijven. Met een aantal hiervan worden op dit moment veelbelovende gesprekken gevoerd. De bedoeling is dat we onze positie in het Noorden als kennis- en ontwikkelcentrum op het gebied van duurzaamheid en vooral de energiegcomponent daarvan vooral publiekelijk gestalte geven.

Dit doen we niet alleen door techniek, innovaties en de beta-wetenschap aan het woord te laten. Minstens even belangrijk is het claimen van autoriteit en het bevechten van een internationale 'mentale' leiderschappositie. Dat kan bijvoorbeeld door een eigen aanpak en denkmodel op dit gebied te ontwikkelen. Een voorbeeld hiervan is de zogenaamde digma shift, waarbij techniek, in dit geval het energievraagstuk geheel anders wordt benaderd dan via de huidige organisatiegebonden structuren. Hierom wordt bij deze Sfeer (logistiek bij het dakrestaurant) ook een Science praat- en debatcafé gesitueerd.

GRONINGER FORUM

Hier en in vele andere onderdelen van het Forum, wordt het belang van de economische pieken die in het gemeentelijk en provinciaal beleid zijn gedefinieerd keer op keer zichtbaar en begrijpelijk.

Tot zover over de Sferen. Deze opsomming is uiteraard niet compleet, maar laat vooral zien hoe onderwerpen verbonden kunnen worden. De komende tijd zal het denken over en het invullen van de Sferen zeker nog aan verandering en ontwikkeling onderhevig zijn, al was het alleen maar omdat er tussen het moment van schrijven van dit rapport en het moment dat de eerste bezoekers over de Sferen lopen, een aantal jaren zal verstrijken.

Maar wat onveranderd blijft: de verbindende factor in de totale presentatie in de Sferen is eigenlijk niets meer of minder dan de prikkeling van iets oermenselijks: onze nieuwsgierigheid. Ook wordt door het bovenstaande duidelijk dat Sferen en exposities zowel op zichzelf, als in verbondenheid kunnen functioneren. Dit is een van de sterkste punten van het Groninger Forum. Daarom heet dit plan ook 'Eenheid in verscheidenheid'.

GRONINGER FORUM

8. Markt, vraag en aanbod

Er is een aantal belangrijke marktontwikkelingen dat het concept van het Forum en de aantrekkelijkheid daarvan ondersteunen.

Allereerst constateren we dat het Forum qua inhoud zowel aanbod (de 'collecties') als vraag- en marktgedreven (manifeste vraag en doelgroepinteresses) dient te zijn.

Aan de aanbodkant geldt dat veel van wat we laten zien er gewoon is. Boeken, film, actualiteit en kunst worden zelden gemaakt louter omdat mensen erom vragen. Hier spelen het lot, het genie, de uitingsdrang, macht, toeval en het onverwachte. Hier speelt ook wat de mens zelf van zijn omgeving maakt (cultuurhistorie). Vaak wordt de echte waarde daarvan pas later ervaren. Daartegenover staat dan ook dat we ervoor moeten zorgen dat we ons aanboddenken moeten spiegelen aan de vraag en aan de markt: kennen wij de manifeste vraag voldoende, hoe leren we wat de latente vraag is en met name: HOE trekken we onze doelgroepen in de beleving die we op basis van al het voorafgaande in het Forum bouwen.

8.1. Doelgroepenindeling

Een woord vooraf: een indeling in doelgroepen voor een integraal concept als het Forum is lastiger dan voor een enkelvoudig aanbod. Immers de mensen die we willen aanspreken spelen verschillende rollen (horen tot verschillende doelgroepen) en zullen dus in meerdere onderwerpen geïnteresseerd zijn. Met als gevolg dat dezelfde personen benaderd kunnen worden als onderdeel van een variëteit aan doelgroepen. Dit betekent dat het in het Groninger Forum, veel beter dan bijvoorbeeld op internet, mogelijk is per bezoeker (en vandaar uit per marktgroep) een profiel te bouwen waardoor cross selling en cross promotie mogelijk wordt. Dit zal de prestaties van het Forum ten goede komen en bijdragen aan het bereiken van het 'best case scenario' (zie hoofdstuk 9). Dit gezegd zijnde toch een indeling.

- Geografisch:
 - * primair:
 - binnenstadbezoekers (vooral uit stad, regio, met hoge herhaalfrequentie)
 - * secundair: achterland, te weten noordelijke regio t/m Overijssel en noord-Gelderland, noordwest-Duitsland.
- Expo- en architectuurverbonden (btoc): heel Nederland met een nadruk op de primaire en secundaire geografische doelgroepen, regelmatig incidenteel en via packages internationaal.
(Inter)nationaal: btob.

GRONINGER FORUM

- Leefijdgebonden:
 - * ouderen (55+)
 - * jeugd (tot 12)
 - * jongeren (13 tot 24), zowel schoolgaand als individueel
 - * studenten
 - * de verloren groepen: volwassenen (niet via kinderen) van 25 tot 45 jaar
 - * ouders en grootouders met (klein)kinderen.
- Aanbodgebonden:
 - * bibliotheekbezoekers en overige letterenbelangstellenden
 - * filmbezoekers, film-, foto- en multimediebelangstellenden en -makers
 - * museumbezoekers
 - * archiefbezoekers en belangstellenden in (cultuur)historie
 - * volksuniversiteitbezoekers
 - * debatbezoekers (N.B. Dit is nu een vrij kleine groep; deze wordt sterk vergroot door onder andere scholendebatten, science café, universiteitsdebatten, promoties, commercieel- en overheidsdebataanbod)
 - * horecabezoekers
 - * browsers fysiek (impuls cultuurzoekers)
 - * browsers virtueel (via website, interactieve tv, etc.).
- Educatie- en creatieverbonden:
 - * scholieren van basisonderwijs en alle vormen van voortgezet onderwijs
 - * kinderen via school, op eigen gelegenheid
 - * multimedia en project(school/studie)makers.
- Bijdragegebonden:
 - * medewerkers, leerlingen, belangstellenden, genodigden, peer group, verbonden aan instellingen die een rol spelen in het aanbod van het Forum.
- Welstandgebonden: van belang in verband met prijsstelling en aanbod mix.
- Algemeen:
 - * (winkelend) publiek, impulsbezoekers, packagebezoekers
 - * toeristen
 - * doorloop parkeergarage
 - * inloop na activiteiten in de buurt
 - * 'clusters', zoals dorps- en wijkverenigingen, hobbyclubs, ouderenbonden etc.
 - * 'nieuwe' doelgroepen (groepen die tot op heden weinig affiniteit met cultureel aanbod hebben).

8.2. Doelgroeponderzoek en omvang

Het is niet realistisch alle doelgroepen die hierboven zijn genoemd nu al in getallen uit te drukken. Immers, getalsmatig overlappen ze elkaar. Van belang

GRONINGER FORUM

is wel de grootste stromen te identificeren om er zeker van te zijn dat straks in prioriteit kwalitatieve eisen van achterlandidentificatie en -bewerking worden vastgesteld.

Het uit elkaar trekken zoals hierboven gebeurt, dient dus allereerst een marketingdoel, in termen van onderzoek (wie vindt wat aantrekkelijk) en het daarop enten van publiciteit (pmc-combinaties). Voor wat betreft onderzoek ontwikkelt het Groninger Forum zijn eigen methodiek (Cims = cultural issues media scan), waarvan de resultaten gratis beschikbaar zijn voor partijen die met het Forum samenwerken. Hierbij wordt ook de indeling van de Sferen als te onderzoeken aandachtsgebieden aangehouden. Ook dit is weer een voorbeeld van wat een geïntegreerde aanpak vermag. In aanvulling hierop draait het Groninger Forum mee in verschillende onderzoeksprogramma's (world wide cool hunt, landelijke omnibussen).

Wat betreft omvang en de kwalitatieve definitie van de doelgroepen het volgende:

- Het primaire en secundaire achterland bedraagt ± 33 miljoen binnenstadbezoekers, gedaan door zo'n 4 miljoen mensen die vooral uit de stad, provincie en regio daar direct omheen komen.
- Het aantal bibliotheekbezoekers bedraagt ongeveer 600.000 (2008) en stabiliseert. 64% van de bibliotheekbezoekers geeft desgevraagd aan dat hij/zij, wanneer het Forum er is, vaker op bezoek zal komen (5% minder vaak).
- het aantal art-house filmbezoekers bedraagt 100.000 (2008), gebaseerd op drie zalen. Het aantal stijgt de afgelopen jaren (landelijk) consistent met 5 tot 10% (zie bijlage film).
Ongeveer 40% geeft aan in het Forum vaker te zullen komen (7% minder vaak).
- Het aantal bezoekers van het Groninger Museum (50% niet behorend tot primaire/secundaire doelgroep) is ongeveer 100.000 tot 200.000 per jaar. Onderzoek leert dat zij door het Forum niet minder naar het museum zullen komen. De positieve cross over factor is nog niet meetbaar, omdat veel van de bezoekers van buiten de regio nog geen idee hebben van wat het Forum is. Wel een indicatie: de ruim 105.000 bezoekers van de twee Forum-manifestaties in het Groninger Museum: Brood en Van Giffen.
- Het aantal studenten in de stad bedraagt ongeveer 46.000 (2008). Het Forum daagt deze groep uit nadrukkelijker dan nu te participeren in cultuur, iets wat tot dusverre grotendeels in studentenverband is gebeurd.
- Horecabezoekers: zie bijlage horeca.

GRONINGER FORUM

8.3. Kwalitatieve ontwikkelingen in doelgroep en markt

- Er is een sterke toename van passieve interesse in (cultuur)geschiedenis. 90% van de Nederlanders geeft aan cultuur belangrijk te vinden, maar niet veel meer dan 15-20% neemt regelmatig actief deel aan cultuurevenementen. De vraag is latent aanwezig en referenties als de OBA (Openbare Bibliotheek Amsterdam), LUX Nijmegen en de Verkadefabriek in Den Bosch laten zien dat revitalisering van het aanbod en de omgeving waarin dit wordt gedaan, tot onverwacht grote effecten leidt. De vooralsnog blijvende verdubbeling van het aantal bezoekers en de verdrievoudiging van de individuele bezoektijd bij de OBA is al significant hoger dan de effecten die zich aankondigen in ons eigen onderzoek (2007). Deze beweging wordt natuurlijk versterkt door vergrijzing, maar significant is ook dat media(tv)-aandacht voor (cultuur)historie het effect heeft dat qua leeftijd doelgroepverbreding optreedt. Het Forum zal van deze trend gebruikmaken en deze zelfs versterken.
- De lokale concurrentiepositie van het Forum is sterk. Het concept is volstrekt nieuw, terwijl er tegelijkertijd een 'captive audience' situatie is. Het is een marketingwet dan mensen die geconfronteerd worden met nieuw aanbod tot aanschaf overgaan. De kwaliteit van het aanbod bepaalt hoeveel dat gebruik is en hoe groot de besteding. De cross selling mogelijkheden zijn bovendien relatief groot binnen één relatief homogene marktplaats (verwant aanbod, vergelijk meubelboulevard). Bovendien is er in de binnenstad geen sprake van concurrentie van een andere publiekstrekker van vergelijkbaar formaat.
- De landelijke concurrentiepositie is eveneens een sterke. Er zijn (nog!) geen vergelijkbare initiatieven, wel deelinitiatieven. Overigens is voortgang geboden, want er wordt goed naar ons gekeken en nu al zie je de Forum-gedachte ook bij andere ontwikkelingen (bijvoorbeeld Arnhem, Leiden) terug. Maar zoals de Raad voor Cultuur het bij zijn bezoek aan Groningen uitdrukte: het Groninger Forum is een voor Nederland unieke ontwikkeling en de Raad wil meedenken om de landelijke betekenis daarvan manifest te maken.
- Kritische massa: de ontwikkelingen in Groningen vragen erom vergeleken te worden met Bilbao, eveneens een decentraal gelegen centrum met een sterke eigen cultuur, een universiteit, en tot voor kort één belangrijk museum. De toevoeging van een tweede culturele topattractie in een spectaculaire architectonische setting heeft daar een sterk extra effect. Toegegeven, het nieuwe museum komt met een geweldige plus, namelijk de afkomst en de naam, maar één en één is veel meer dan twee, gezien de spectaculaire groei in toerisme en verwante economie. Dit effect mag tot op zekere hoogte ook in Groningen worden verwacht, MITS, en dat geldt voor alle

GRONINGER FORUM

marktschattingen, het ambitieniveau de architectonische belofte minimaal evenaart.

Samengevat worden wij gesterkt in onze opvatting (zie 'More Progress') dat een bezoekersstroom van 1,4 -1,5 miljoen mensen per jaar op termijn een reële doelstelling is. Wij willen de komende maanden deze veronderstelling door verder onderzoek verder onderbouwen. Daarvoor wordt de expertise van een op dit gebied gespecialiseerd bureau (Stratus Zoetermeer) ingeroepen en door hen, samen met bureau Mediad (Rotterdam) de meest geëigende onderzoeksmethodiek ontwikkeld. Een eerste scan van Stratus geeft aan dat onze doelstelling ambitieus, maar zeker niet irreëel is.

8.4. Marketingactiviteiten

Marketing van cultuur is nog niet ten volle ontwikkeld. In het Forum doen zich mogelijkheden voor om marketing van het aanbod op eenvoudige wijze te verbeteren ten opzichte van de marketing van de afzonderlijke partners. Het gaat dan zowel om package-achtige formules, om doelgroepspecifieke aanpak en om het benutten van de 'captive audience' stromen.

De multimedia-aanpak zal hierbij een grote rol spelen. De creatie van draagvlak, door de combinatie van eigenheid, dynamiek en zoveel mogelijk persoonsgebonden invulling.

In de komende jaren zal hiervoor een model worden opgesteld en getest, zodat we, wanneer de opening van het Forum in zicht is, een uitgewerkt en effectief marketingprogramma klaar hebben staan. Onderdeel zal bijvoorbeeld zijn het persoonlijk profiel dat bezoekers zelf, gebaseerd op hun belangstelling kunnen aanmaken.

Hierop geënt zullen mensen op de hoogte worden gehouden van het aanbod, kunnen zij hun suggesties en wensen doorgeven, kunnen ze reserveren, afrekenen, live kijken wat er in het Forum te doen is, afspraken maken, tips doormailen, etc.

Natuurlijk zijn er bij 1,4 miljoen bezoekers niet evenzoveel clusters. Gebaseerd op huidige inzichten zijn er (sub)clusters van waaruit mensen op basis van de daarin opgenomen belangstellingsopgave worden benaderd. Daarnaast zijn er natuurlijk de algemene aankondigingen, aanbiedingen (last minutes, packages etc.) en enquêtes.

Echter: de ontwikkelingen in deze markt gaan zo snel dat we tegen de tijd dat we deze basis operationeel willen hebben, waarschijnlijk alweer gebruik kunnen maken van gevorderd inzicht. In dit aandachtsveld zal een structurele band met bedrijven wier core business dit is nuttig en noodzakelijk zijn. Met een drietal van hen zijn verkennende gesprekken in voorbereiding.

GRONINGER FORUM

In dit verband is het ook goed te bezien hoe belangrijk de rol van mediapartnerships kan zijn. Zoiets werkt alleen als sprake is van een gedeeld belang. Alleen regelmatige presentaties of exposities zijn daarvoor niet voldoende. Er moet ook sprake zijn van voortdurend genereren van nieuwe activiteiten, meningen, interviews, commentaren, etc. waarover de betreffende media kunnen rapporteren en die ook in overleg met die media geproduceerd worden.

Nu al zien we hoe dit - nog kleinschalig - kan werken in bijvoorbeeld 'Viva la Focus!', de eerste editie van het mobiele filmfestival. Door interactie met nieuwe doelgroepen, door het genereren van relevante content en door het vroegtijdig aanhaken bij een nieuwe trend hebben mediapartners als ANP en MTV zich aangesloten, terwijl ons Dagblad van het Noorden zich ook niet onbetuigd laat. Daarnaast heeft het festival de aandacht van alle nationale media (tv, krant, radio) getrokken.

8.5. Fondsenwerving

Fondsenwerving is ook een vorm van marketing. Het is duidelijk dat fondsen gebonden zijn aan de toets van de realiteit. Het is dus moeilijk om fondsen te vroeg, dan wel voor een project waar nog geen finale 'Go' op zit, te benaderen. Hoe standvastiger de politieke besluitvorming dus is, hoe beter de fondsenwerving tot stand zal komen. De eerste indicaties zijn er al: SNS Reaal Fonds overweegt structureel in Viva la Focus! te stappen. VSB Fonds is met zijn landelijke top op bezoek geweest om te bespreken of het fonds structureel kan bijdragen aan de totstandkoming van integrale programmering in het Groninger Forum. Het Scholtenfonds heeft een nadere kennismaking gevraagd. De Mondriaanstichting wordt voor het grote Hanze-project, maar ook voor de doorvertaling van 'het Verleden van Groningen' naar Friesland en Drenthe benaderd. Dit is overigens een project waarbij deze provincies zich zo tot de aanpak van het Groninger Forum voelen aangetrokken dat ze vrijwel zeker mee gaan doen.

Kortom, de eerste signalen zijn goed, maar in de exploitatie zijn we nog terughoudend geweest met het opnemen van bijdragen van fondsen.

Ook overheden zullen worden benaderd voor bijdragen (provincie, landelijk, Europees, internationaal). De Provincie Groningen draagt al fiks bij in een viertal projecten (Verleden van Groningen, Viva la Focus!, Hanzejaar (voorbereiding) en 50 jaar aardgas (voorbereiding).

Met het bedrijfsleven zijn contacten gelegd die kunnen resulteren in bijdragen in geld en natura, vooral gerelateerd aan de thema's in de Sferen, dan wel de interactie tussen gebouw en publiek (RFID-toegang en objectidentificatie, ICT, duurzaamheid). Met educatieve instellingen worden contacten gelegd voor stages van allerlei soort.

GRONINGER FORUM

8.6. Relatie met de gemeente Groningen

Voor wat betreft de relatie met de gemeente Groningen het volgende. Wij gaan ervan uit dat de toegezegde subsidie van € 2,5 miljoen (prijsniveau 2010) structureel is. Het is echter van belang dat hieraan geen 'harde' prestatieafspraken worden gekoppeld, maar afspraken gebaseerd op gemeenschappelijke doelstellingen. Gebeurt dit toch, dan is de kans groot dat btw moet worden afgedragen omdat feitelijk sprake is van een dienstverleningsovereenkomst. Daardoor zouden dan de beschikbare gelden met 19% (2008) afnemen.

Wij zien echter - als extra bron van inkomsten - wel degelijk dat we met de gemeente overeenkomsten tot dienstverlening afsluiten, waarvoor we ook extra investeringen in bijvoorbeeld gespecialiseerd personeel hebben opgenomen. Een voorbeeld hiervan is de mantelovereenkomst die LUX in Nijmegen heeft met de gemeente en die inhoudt dat er vrijwel wekelijks een debat is over al datgene wat van een stad een samenleving maakt, dus over integratie, stadsontwikkeling, opvang, verslavingszorg, vervoer, eigenlijk alle onderwerpen waarover de politiek voeling wil houden met de bewoners en omgekeerd. In Nijmegen nemen ruim 10.000 mensen jaarlijks deel aan alleen al deze specifieke debataanpak.

Verder is het belangrijk na te gaan hoe de relatie met de gemeente zich ontwikkelt op het gebied van overige projectuitvoering. Er zal in de komende tijd nader worden bekeken hoe de gemeente gevraagd zal worden bij te dragen in de uitvoering van specifieke projecten. Als voorbeeld hiervoor nemen we Viva la Focus!

Eerder is al gesteld dat dit soort projecten belangrijk is voor de voorbereiding van de samenwerking van partners in de aanloop naar de programmering in het gebouw. Dit geldt evenzeer voor bezoekers. We zijn ze als het ware aan het voorbereiden op wat ze in het Forum kunnen verwachten. Het Forum heeft voor de voorbereiding van dit soort projecten een personele post in de begroting opgenomen. Uitvoering zal grotendeels afhankelijk zijn van subsidies van derden. In het onderhavige geval is door provincie (tweemaal), bedrijven en fondsen een bijdrage verstrekt, doch heeft de Kunstraad besloten dit, overigens meer dan succesvolle festival, niet te ondersteunen. Met de Kunstraad wordt bekeken of de criteria die de Raad hanteert überhaupt passend zijn voor het Forum, dat immers een integraal cultuuraanbod en niet primair een kunstaanbod centraal stelt. Hoe het ook zij, de komende tijd moet worden gezien op welke wijze het Forum dient te worden opgenomen in het cultuurbeleid van de gemeente teneinde voor incidentele ondersteuning van

GRONINGER FORUM

projecten die niet gedekt zijn door de structurele subsidie in aanmerking te komen.

GRONINGER FORUM

9. Exploitatie en financiën

9.1. Algemeen

Allereerst: ter wille van de overzichtelijkheid van het geheel worden alle cijfers en personele inschattingen, als in de voorgaande rapportage, geconsolideerd weergegeven, doch: uit de navolgende exploitatieopstellingen mogen geen organisatorische consequenties worden afgeleid, noch consequenties op het gebied van subsidiëring en financiering van de partners. De organisatorisch en bestuurlijk meest geschikte vorm voor het Groninger Forum wanneer het zijn activiteiten in het nieuwe gebouw zal uitoefenen wordt op dit moment onderzocht in samenwerking met Bureau Berenschot en zal in het Definitief Bedrijfsplan verder worden toegelicht.

Voor het totale financiële inzicht dat nu wordt gegeven heeft dit echter geen gevolgen.

Want voor de berekening van het geheel zijn de exploitaties van de partners voor activiteiten die straks in het Groninger Forum worden uitgevoerd, bij elkaar opgeteld en aangevuld met de 'eigen' exploitatie van het Forum. Rekening is verder gehouden met te verwachten efficiency gevolgen van het samen in één fysieke omgeving verkeren. Zo ontstaat een voorlopig beeld hoe de totale financiële en functionele bedrijfsvoering in het nieuwe gebouw eruit zal zien.

Basis voor de raming zijn de gegevens van het Forum zelf en de gegevens die wij van de toekomstige bewoners hebben ontvangen. De raming uit 'More Progress' (versie oktober 2007) hebben wij vooral ten aanzien van de inventaris, oplevering, huisvestingslasten, personele inzet, horeca en film nader onderzocht en beter onderbouwd, waarbij rekening is gehouden met de uitkomsten van het rapport 'Draaijer' dat OCSW heeft laten opstellen over het beheer en onderhoud van en in het gebouw.

Evenals bij de vorige editie van 'More Progress' is bij het samenstellen van deze raming geen rekening gehouden met inflatie, fiscale aspecten en eenmalige lasten en baten. De raming is gebaseerd op de CAO's, die voor de afzonderlijke partners van toepassing zijn. Voor de ondersteunende dienstverlening van de serviceorganisatie van Biblionet zijn aannames geraamd. Alle kosten en baten zijn opgenomen op prijsniveau 2008.

Wij wijzen er ook op dat deze raming niet betekent dat alle activiteiten die in het Forum plaats gaan vinden worden ondergebracht in één rechtspersoon, dan

GRONINGER FORUM

wel per definitie zou betekenen dat alle activiteiten in organisatorisch/bestuurlijk opzicht bijeen geveegd zouden worden. Het is namelijk evident dat de te kiezen structuur grote fiscale (btw, vpb) gevolgen heeft. Alle partijen zijn het erover eens dat een gunstige fiscaliteitspositie vanuit kosten oogpunt leidend dient te zijn. In aanvulling op de eerste Berenschot rapportage dient te worden onderzocht in hoeverre een daarop geënte structuur zich verhoudt met eenduidige aansturing en bewaking van alle elementen van het Forum-concept. Ook dit wordt ter hand genomen in de fase van het definitief Bedrijfsplan.

De Stichting Groninger Forum blijft in ieder geval zorgdragen voor de exploitatie van het gebouw, de horeca, eventuele andere commerciële inkomsten, daaronder begrepen de opbrengsten van kaartverkoop en het realiseren van de programmering en ontwikkeling daarvan. Uitgangspunt is dat de horeca onder eigen regie plaatsvindt en dat voor overige commerciële activiteiten naar samenwerkingsvormen wordt gezocht, waardoor zeker is dat deze in het concept van het Forum passen.

Tenslotte: de Forum-directie heeft budgetverantwoordelijkheid. Dit betekent dat de directie binnen regels van bijvoorbeeld subsidieovereenkomsten en binnen het budgettotaal gelden mag realoceren om, waar nodig, tijdig bij te kunnen sturen.

9.2. Exploitatieraming 2012

In dit hoofdstuk is een exploitatieraming opgenomen dat, exclusief de lasten voor de inventaris, een beeld schetst wat er zich in het Groninger Forum kan afspelen. Hierin staan drie scenario's, namelijk:

- Een basisscenario
- Een best case scenario
- Een worst case scenario

De scenario's laten zien dat als wij er met medewerking van alle betrokkenen in slagen het best case scenario te laten slagen, dit - ook in financieel opzicht - de meeste garantie geeft voor een solide bedrijfsvoering.

Raadsvoorstel - Bedrijfsplan Groninger Forum

44 van 67

GRONINGER FORUM

De samenvatting van de scenario's ziet er als volgt uit:

B A T E N	-	Basis	Best Case	Worst case
Subsidie		2.380.000	2.380.000	2.380.000
Subsidies derden (fondsen/bedrijven/overheden)		590.000	840.000	-
Commerciële inkomsten		4.761.000	5.712.000	3.332.000
Budgetten partners		3.275.000	3.275.000	3.275.000
Entreegelden (incl. lezers & gebruikers)		998.000	1.098.000	898.000
Dienstverlening/verhuur ruimtes		531.000	482.000	631.000
Extra inkomsten		350.000	450.000	150.000
Totaal Baten		12.885.000	14.237.000	10.666.000
L A S T E N	-			
Personeelskosten		5.170.000	5.440.000	3.987.000
Publiciteit en voorlichting		768.000	768.000	768.000
Huisvestingskosten		2.384.000	2.449.000	2.345.000
Administratiekosten		271.000	271.000	271.000
Automatiseringskosten		599.000	799.000	499.000
Collectie		400.000	500.000	400.000
Programmering (projecten en activiteiten)		1.500.000	1.500.000	1.100.000
Inkoopkosten van de omzet		1.267.000	1.520.000	1.077.000
Opbouwen weerstandsvermogen		200.000	200.000	200.000
Totaal Lasten		12.559.000	13.447.000	10.647.000
Totaal Baten		12.885.000	14.237.000	10.666.000
Totaal Lasten		12.559.000	13.447.000	10.647.000
Saldo Overschot (+) / Tekort (-)		326.000	790.000	19.000

Hieronder lichten wij de drie scenario's toe. Wij zullen eerst bij het basisscenario wat uitgebreider de diverse baten - en lastensoorten toelichten. Bij de best case en worst case scenario's laten wij zien wat de effecten zijn van het meer of minder laten bruisen van het Groninger Forum.

GRONINGER FORUM

Alle scenario's geven aan dat met uitzondering van de exploitatielasten van de inrichting en inventaris het Groninger Forum in staat is een zeer acceptabele bedrijfsvoering te realiseren, zelfs inclusief het nieuwe gegeven van € 455.000 extra huisvestingskosten (jaarlijkse doorberekening eigenaarlasten) en de opbouw van een weerstandsvermogen dat voor € 200.000 per jaar op het resultaat drukt.

Aangezien de aanschaf en vervangingsreservering van de inventaris een grote impact heeft op de resultaten van het Groninger Forum, laten wij hieronder, in hoofdstuk 9.3, zien wat de gevolgen zijn van het volledig meenemen van de afschrijvingskosten van inventaris en van de financiering daarvan. Wij laten dit gescheiden zien, omdat dit een afwijking betekent van de tot dusverre gebruikelijke constructie; die betekende bijvoorbeeld voor de bibliotheek dat de inventaris kosteloos ter beschikking werd gesteld, met de aantekening dat geen vervangingsafschrijvingen mogen worden opgenomen.

Dit heeft als gevolg dat geen van de partners een voorziening heeft die zou kunnen worden benut ten behoeve van de inventaris van het Forum. Het wordt dan om dezelfde redenen ook duidelijk dat, indien het Forum er niet zou komen, bijvoorbeeld de bibliotheek binnen afzienbare tijd voor dezelfde problematiek komt te staan, in dat geval door ons berekend als ongeveer € 900.000 op jaarbasis.

Bij het doorberekenen van de investering en afschrijving van de inventaris konden wij uitgaan van twee mogelijke opties; deze variëren met het opleveringsniveau van het gebouw. De lage variant gaat uit van een investering van 11,3 miljoen en de hoge variant rekent met een investering van 13,4 miljoen. Deze laatste hebben wij gekozen als uitgangspunt voor de verdere berekeningen.

Op de problematiek met betrekking tot de inrichtingskosten en investeringen wordt, als gezegd, nader ingegaan in hoofdstuk 9.3.

9.2.1. Basisscenario

In het basisscenario zijn de batensoorten zoals commerciële inkomsten, dienstverlening/verhuur ruimtes en extra inkomsten zo scherp mogelijk gedefinieerd en onderbouwd. Bij de lastensoorten zijn de inkoopkosten van de omzet nieuw en zijn de afschrijving - en financieringskosten met betrekking tot de investeringen in inventaris en inrichting separaat gehouden van de huisvesting - en automatiseringskosten.

GRONINGER FORUM

De openingstijden zijn in het basisscenario ten opzichte van de huidige openingstijden van de partners verruimd. Globaal genomen is in de raming (gedeeltelijke) openstelling van 9.30 uur 's morgens tot 's nachts 1.30 uur verwerkt. Voor de bibliotheek zijn de huidige openingstijden met circa 20% uitgebreid. Op werkdagen is de Centrale Bibliotheek open van 10 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds. In het weekend is rekening gehouden met vergelijkbare openingstijden als nu. Deze verruiming betekent dat in het basisscenario hiervoor ruim vijf extra fte's (ongeveer € 200.000) zijn opgenomen. Het basisscenario gaat uit van de onderstaande aantallen. Ter vergelijking zijn de huidige aantallen opgenomen.

	Huidig	Basisscenario
Film	100.000 bezoeken	145.000 bezoeken
Horeca	niet bekend	225.000 bezoeken
Bibliotheek	600.000 bezoeken	810.000 bezoeken ¹
Projecten en activiteiten	n.v.t.	150.000 bezoeken
Archieven	n.v.t.	15.000 bezoeken ²
Volwasseneneducatie	60.000 deelnemers	70.000 deelnemers
Debatten e.a.	n.v.t.	15.000 deelnemers
Varia, impulsaanloop	n.v.t.	niet meegenomen
Totaal	770.000 bezoeken	1.430.000 bezoeken

Het wordt in toenemende mate belangrijk om zowel het fysieke als het virtuele aantal bezoekers te monitoren, alsmede de relatie daartussen. De virtuele en/of multimediale presentatie van het Forum is zo aantrekkelijk en verleidelijk opgebouwd dat het uitnodigt voor een fysiek bezoek. Een eerste externe scan ('Stratus', rapport bijgevoegd als bijlage) houdt rekening met ongeveer 5% minder bezoekers. Stratus geeft echter aan dat onderdelen van het Forum mogelijk meer potentie hebben. Dit zal dan ook leiden tot een gedetailleerdere analyse van de te verwachten bezoekersstromen, vast te leggen in een nadere rapportage als onderdeel van het Definitief Bedrijfsplan.

Tenslotte: niet meegerekend zijn de bezoekers van het digitale Forum en de kijkers naar Forum tv. Deze ontwikkelingen worden in de komende jaren verder uitgewerkt en er zullen specifieke serviceproducten worden ontwikkeld die per internet/kabel worden aangeboden.

¹ Kwalitatief onderzoek bij de OB laat zien dat 64% van de bezoekers vaker zal komen indien het Forum er is. Hier is een conservatieve schatting opgenomen in de toename, want bij referent Openbare Bibliotheek Amsterdam is er sprake van een verdubbeling van het aantal bezoekers.

² Basisberekening zijn ruim 50 bezoekers per openingsdag.

GRONINGER FORUM

Baten

Subsidie gemeente Groningen

Voor de financiering van het Groninger Forum heeft de gemeente Groningen aan het Groninger Forum vanaf 2010 structureel € 2,5 miljoen subsidie toegezegd, de contante waarde is € 2.380.000 (prijspeil 2008). Daarnaast kan het Groninger Forum met overheden dienstverleningsovereenkomsten sluiten (zie hiervoor).

Subsidies derden (fondsen/bedrijven/overheden)

Wij ramen de (subsidie)bijdragen door fondsen, overheden, en bijdragen op basis van bartering of anderszins van bedrijven in het basisscenario structureel op € 500.000. Het betreft hier dus geen projectsubsidies. Daarnaast wordt rekening gehouden met een aanvullende subsidie van € 90.000 voor de filmactiviteiten. In totaal komen de subsidies voor de bioscoop dan op € 300.000, dit is conform het landelijk gemiddelde voor een aanbod van vijf zalen. Daarenboven zal het auditorium worden ingezet in de drukke weekenddagen en bij festivals.

Commerciële inkomsten

De commerciële inkomsten ramen wij op ruim € 4,7 miljoen, dit is 35% van de exploitatie. Vooral de horeca, film en de projecten en activiteiten genereren deze inkomsten.

De opbrengsten van de horeca zijn geraamd op ruim 2,5 miljoen; die van de film op ruim € 900.000. In de integrale programmering van het Forum zijn straks jaarlijks twee grote en kleine tentoonstellingen te verwachten. Als opbrengst voor tentoonstellingen is een bedrag van ruim € 0,9 miljoen als bate ingenomen zijnde de netto entreegelden plus sponsoring. De opbrengsten worden gegenereerd door de twee grote tentoonstellingen. Twee kleinere van elk 15.000 bezoekers³, waar extra project sponsoring voor wordt gezocht, zijn niet altijd toegankelijk via entreegelden. Daarnaast zijn er doorlopende inkomsten uit de entreegelden van de al in eerdere versies van het bedrijfsplan genoemde minipresentaties, zoals de cultuurglijbaan, de carrousel van Knol en de in dit rapport genoemde verhalenkabelbaan.

Budgetten partners

Onder de post 'budgetten partners' staan de geraamde subsidies van de bibliotheek (€ 3 miljoen, toegerekend aan de hoofdvestiging in de Oude

³ In vorige 'More Progress' gaven wij aan dit een conservatieve inschatting is: de twee evenementen Van Giffen (50.000 plus bezoekers) en Brood (53.000 plus bezoekers) onderstrepen dit.

GRONINGER FORUM

Boteringestraat), Liga 68 (ruim € 200.000, exclusief verhoging), Groninger Museum (€ 60.000 in natura) en Groninger Archieven (€ 50.000 in natura) vermeld. Voor de Forumuniversiteit is in tegenstelling tot vergelijkbare steden zoals Arnhem tot op heden geen subsidie van de gemeente Groningen begroot. Dit zal in de komende tijd nader moeten worden gezien. Hoe uiteindelijk de relatie tussen de gemeente en de subsidieontvangende instellingen straks eruit komt te zien, zal nog nader door alle partijen moeten worden onderzocht.

Entreegelden (inclusief lezers en gebruikers Centrale Bibliotheek)
Onder deze post zijn de 'eigen' inkomsten van de bibliotheek en de Forumuniversiteit geraamd. Baten zoals contributies, leengelden en boetes van lezers en gebruikers van de Centrale Bibliotheek en de cursusopbrengsten van de deelnemers aan de Forumuniversiteit zijn hier begroot. De cijfers zijn voorzichtig⁴.

Dienstverlening/verhuur ruimtes
Onder dienstverlening verstaan wij activiteiten die vooral de Centrale Bibliotheek verricht voor het provinciale bibliotheeknetwerk⁵. In de Centrale Bibliotheek is onder andere de provinciale achtergrondcollectie gehuisvest en het digitaal inlichtingenbureau (bijvoorbeeld Al@din). Verder worden straks in het Forum een aantal ruimtes verhuurd zoals de winkel(cultuursupermarkt), de cursusruimte, auditorium, filmzalen en horecagelegenheden/locaties. Voor dienstverlening en verhuur van ruimtes zijn in het basisscenario ruim € 500.000 aan baten begroot.

Extra inkomsten
Voor reclame-uitingen in de filmzalen is een opbrengst van € 100.000 geraamd. De overige reclame inkomsten voor het Forum als geheel zijn begroot op een additionele € 250.000.

Lasten

Personeelslasten

Bij de berekening van de formatie is rekening gehouden met een toename van het aantal openingsuren, een toename van het aantal infopunten en een afname door synergie-effecten.

De totale personeelsbezetting na de opening is circa 128 fte. Deze formatie is inclusief de Centrale Bibliotheek, waar tevens een aantal bibliotheektechnische

⁴ De cijfers van de Centrale Bibliotheek zijn afgeleid van de begroting 2008. De cijfers van de Forumuniversiteit komen uit de jaarrekening 2006.

⁵ Indien betreffende diensten niet bij Biblionet gehuisvest worden, worden baten en lasten zo uit de exploitatie van het Forum gehaald hetgeen geen effect op het resultaat optreedt.

GRONINGER FORUM

diensten zijn ondergebracht die werken voor het provinciale bibliotheeknetwerk. Dit zijn diensten die meegenomen moeten worden vanwege de functie van kernbibliotheek die de Centrale Bibliotheek provinciaal en landelijk vervult. Ook is de personeelsformatie voor het aanbod aan film en multimedia, alsmede horeca berekend. Bij de personele lasten is rekening gehouden met een opslagpercentage van 10% voor overige personeelskosten, zoals scholing, ziekte en Arbo-diensten. De geraamde personele exploitatielast is krap € 5,2 miljoen.

Vanwege de integrale benadering zijn alle functies in deze berekening ondergebracht bij het Groninger Forum. Voorlopig zullen zij vanuit de partners werkzaam blijven. In het nieuwe gebouw zullen de programmering en daarmee de arbeidsverhoudingen steeds meer integreren om het uiteindelijke doel van het Forum te realiseren.

Bij de formatie is op basis van het principe dat een bepaalde kern van alle functies nodig is om straks het gebouw kwalitatief te kunnen exploiteren onderscheid gemaakt in vaste en flexibele formatie. De vaste kern is nodig als kwaliteitsgarantie en borging op alle dienstverlenende gebieden en in verband met de investering in kennis bij werknemers.

Publiciteit en voorlichting

Onder de post publiciteit en voorlichting zijn vooral de uitgaven voor de publiciteit rond de integrale en projectprogrammering, het Groninger Forum-magazine, digitale communicatie, netwerkbijeenkomsten, markt- en trendonderzoek, relatiebeheer en mediakosten opgenomen. Voor publiciteit en voorlichting na opening is voorlopig 5% van de exploitatie gereserveerd. Gelet op de ambitie en de daaraan gekoppelde noodzaak tot bekendheid is dit een verhoging ten opzichte van de vorige raming, maar nog steeds een bedrag dat, gezien de veelheid aan activiteiten, aan de magere kant is. Daarom zal voortvarend naar één of meerdere media partnerships worden gezocht.

Huisvestingskosten (exclusief afschrijving)

De huurlast voor het Groninger Forum is vastgesteld op € 950.000⁶, de contante waarde is € 860.000 (prijspeil 2008). De bijkomende huisvestingslasten zijn gebaseerd op de ervaringen van het gebouw van de Openbare Bibliotheek Groningen aan de Oude Boteringestraat en het rapport Draaijer. Een aantal speciale zaken is in acht genomen, zoals hogere energiekosten in verband met verwachte hogere kosten voor klimaatbeheersing ten behoeve van de

⁶ Prijspeil 2012.

GRONINGER FORUM

historische collectie (zie ook onder). Naar aanleiding van het rapport Draaijer zijn de schoonmaakkosten en de uitgaven voor het onderhoud naar boven bijgesteld. Ook de belastingen van het nieuwe gebouw en verzekeringen voor onder meer de historische collecties zijn in de raming opgenomen. Tenslotte zijn, als extra en nieuw gegeven, in de exploitatie ook de kosten voor de eigenaar conform het rapport Draaijer opgenomen, zoals belastingen en onderhoud. Dit deel is in totaal € 455.000.

Duurzaamheid

Het Groninger Forum als organisatie is een fervent voorstander van het bouwen van het Groninger Forum als een icoon van duurzaamheid en energiezuinigheid. De consequentie hiervan zou moeten zijn dat energie en andere verwante kosten niet omhoog, maar juist omlaag zouden moeten kunnen. Bij een icoon hoort echter voortdurende ontwikkeling naar de nieuwste mogelijkheden die duurzaamheid en energie met zich brengen. Ontwikkeling kost geld. Daarom hebben we vooralsnog geen aanpassing in de exploitatie gedaan. Wel is bij de baten rekening gehouden dat juist op dit terrein bedrijfsmatig geïnteresseerde bedrijven zullen worden gevonden die op basis van hun interesse een bijdrage willen leveren.

Administratiekosten

Onder administratiekosten zijn de kantoorkosten en de administratieve ondersteuning door Biblionet begroot.

Automatisering (exclusief afschrijvingskosten)

Onder automatisering zijn de kosten voor pc's, onderhoud en IT-materialen in het Forum begroot. Voor onderhoud en support van de werkplekken wordt gebruikgemaakt van de ondersteuning van Biblionet. In de raming is rekening gehouden met een gemiddelde onderhoudslast van 18% van de investeringen in ICT en multimedia. Inbegrepen is verder een geavanceerde automaat voor het magazijn, die er ook voor zorgt dat toegankelijkheid van titels die niet in de publieke ruimtes in te zien zijn sterk vergroot wordt. Separaat zijn selfservicefaciliteiten opgenomen. Een en ander levert lichte personele voordelen op die zijn verwerkt in het overzicht van de personele bezetting.

Programmering (projecten en activiteiten)

Voor de programmering van twee grote en twee kleinere tentoonstellingen is een bedrag van ruim € 900.000 in de begroting opgenomen, gebaseerd op ervaringsgegevens. Deze evenementen zullen worden ingezet op selfsupporting basis, wat betekent dat zij zichzelf uit entreeopbrengsten samen met project sponsoring moeten kunnen bedruipen.

GRONINGER FORUM

Verder is rekening gehouden met € 600.000 jaarlijkse ombouwkosten van de Sferen om in te kunnen spelen op actuele thema's en de veranderingen te kunnen realiseren die nodig zijn om de bezoeker voldoende vaak te verrassen en daarmee herhaalbezoek te stimuleren..

Financieringskosten

In het basisscenario is, zoals aan het begin van dit hoofdstuk opgemerkt, geen rekening gehouden met rentelasten van eventueel af te sluiten leningen voor de aanschaf van de inventaris.

Afschrijvingskosten

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk is opgemerkt, is geen rekening gehouden met afschrijvingskosten gekoppeld aan de inventaris.

Bij de paragraaf 'Investerings- en inrichtingskosten' wordt nader ingegaan op deze problematiek.

Inkoopkosten van de omzet

Onder de inkoopkosten van de omzet zijn voor ruim € 1 miljoen inkoopkosten van de horeca en film geraamd. Tevens zijn hier voor ruim € 200.000 kostenposten van Biblionet en Forumuniversiteit geraamd voor de inkoop van expertise.

Opbouw weerstandsvermogen

Het bedrag dat gemoeid is met de opbouw van een weerstandsvermogen is gesteld op € 200.000 per jaar. De directie van het Forum is van mening dat dit slechts kan worden opgebouwd voor zover de resultaten dit toelaten. Streven is om de eerste jaren een weerstandsvermogen van 20% van de totale exploitatie op te bouwen, dit is een kleine € 3 miljoen.

9.2.2. Best case scenario

In het best case scenario worden er 15% meer bezoekers verwacht dan in het basisscenario. In het onderstaande overzicht staan de aantallen bezoekers van het best case scenario vermeld. Ter vergelijking zijn de aantallen van het basisscenario opgenomen.

GRONINGER FORUM

	Basisscenario	Best case scenario
Film	145.000 bezoeken	174.000 bezoeken
Horeca	225.000 bezoeken	267.000 bezoeken
Bibliotheek	810.000 bezoeken	900.000 bezoeken
Projecten en activiteiten	150.000 bezoeken	180.000 bezoeken
Archieven	15.000 bezoeken	18.000 bezoeken
Volwasseneneducatie	70.000 deelnemers	80.000 deelnemers
Debatten e.a.	15.000 deelnemers	20.000 deelnemers
Totaal	1.430.000 bezoeken	1.639.000 bezoeken

Nu is het misschien niet reëel te verwachten dat alle soorten van activiteiten tegelijkertijd meer mensen zullen trekken, alhoewel voorbeelden in Amsterdam en Rotterdam - zij het in een minder breed aanbod - daar wel op duiden. Het belangrijkste is te laten zien wat de effecten zijn van een beter bezoekersaantal en waarom het dus wenselijk is daarin te investeren.

De financiële effecten van het best case scenario komen het meest tot uitdrukking bij een aantal baten- en lastensoorten.

Baten

Door de aantrekkingskracht van het gebouw en de steeds wisselende programmering, door consistente marketing, door aantrekken van bekende producenten etc. krijgt het Groninger Forum een goed en levendig imago met voldoende prestige voor meer initiatieven. Het Groninger Forum straalt op deze wijze vertrouwen en ambitie uit, hetgeen vooral tot uitdrukking komt in de volgende batensoorten:

- Vanuit rijk, overheden en bedrijfsleven ontvangen wij in het best case scenario meer (subsidie)bijdragen. Deze zijn geraamd op € 250.000 méér subsidies derden (fondsen/bedrijven/overheden).
- Bij een stijging van 15% van het aantal bezoekers aan de projecten en activiteiten, film en horeca verwachten wij bijna € 950.000 meer commerciële inkomsten. In dit verband is het aardig te verwijzen naar de referent OBA. Overigens: criticasters van 'More Progress' wijzen erop dat cross selling (met name horeca bezoek van de bibliotheekbezoeker) niet waarschijnlijk is. In de OBA is de duur van een gemiddeld bezoek toegenomen van ruim een half uur tot 1,5 uur, waarvoor de horeca (consumptie verplicht) grotendeels verantwoordelijk is.
- De inkomsten van lezers en gebruikers van de Centrale Bibliotheek en de volwasseneneducatie nemen met € 100.000 toe (zie post entreegelden inclusief lezers en gebruikers).

GRONINGER FORUM

- De opbrengsten uit dienstverlening en verhuur van ruimtes nemen af met bijna € 50.000 omdat het Groninger Forum zoveel bezoekers trekt dat in de praktijk wat minder ruimte beschikbaar is voor de verhuur.
- In een best case scenario verwachten wij € 100.000 méér aan extra algemene (reclame- e.d.) inkomsten.

Lasten

De drukke bedrijfsvoering in een best case scenario leidt tot verhoging van een aantal lastensoorten. Dit zijn vooral een stijging van de volgende lastensoorten:

- De personeelslasten nemen toe met € 270.000. Vooral bij de projecten en activiteiten, film en horeca is meer inzet van vooral flexibel inzetbaar personeel nodig.
- Veelvuldig gebruik van het gebouw leidt tot hogere kosten schoonmaak en onderhoud gebouw. Het effect is geraamd op € 65.000 meer huisvestingskosten.
- In een best case scenario zijn wij in staat om met succes in te spelen om de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van onder meer ICT en multimedia. Dit leidt tot € 200.000 meer automatiseringskosten.
- De uitgaven van de collectie nemen toe met € 100.000 vanwege het voortdurend in blijven spelen op de klantvraag naar collectie (boek, dvd of andere multimedia).
- Als gevolg van de toename van de commerciële inkomsten van voornamelijk de film en horeca nemen de inkoopkosten van deze activiteiten ook met 20% toe, oftewel met € 250.000.

Samenvattend kan worden gesteld dat een stijging van bezoekers resulteert in een positief financieel effect. Tegenover een stijging van bijna € 1,4 miljoen aan opbrengsten staat een stijging van de lasten van bijna € 900.000. De stijging van de opbrengsten is in het best case scenario is bijna € 500.000 meer dan de lasten.

9.2.3. Worst case scenario

Het worst case scenario gaat ervan uit dat slechts 75% van de verwachting van het basisscenario gehaald wordt.

GRONINGER FORUM

	Basisscenario	Worst case scenario
Film	145.000 bezoeken	101.000 bezoeken
Horeca	225.000 bezoeken	155.000 bezoeken
Bibliotheek	810.000 bezoeken	600.000 bezoeken
Projecten en activiteiten	150.000 bezoeken	135.000 bezoeken
Archieven	15.000 bezoeken	12.000 bezoeken
Volwasseneneducatie	70.000 deelnemers	60.000 deelnemers
Debatten e.a.	15.000 deelnemers	10.000 deelnemers
Totaal	1.430.000 bezoeken	1.073.000 bezoeken

Verwachting is dat een daling van het aantal bezoekers vrijwel geen financieel effect heeft op de bibliotheek, archieven en de volwasseneneducatie.

Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het basisscenario:

Baten

De aantrekkingskracht van het Groninger Forum is in het worst case scenario als minder aansprekend te kwalificeren. Het Forum krijgt meer trekjes van een bedrijfsverzamelgebouw van culturele instellingen dan een icoon dat zich kan meten met nationale en internationale ontwikkelingen. Het worst case scenario uit zich voor wat betreft de opbrengsten in:

- Het onvoldoende kunnen aanboren van (subsidie)bijdragen; er zijn geen subsidies derden (fondsen/bedrijven/overheden) opgenomen in het worst case scenario.
- Door het wegblijven van de verwachte bezoekers aan de horeca, film en projecten en activiteiten wordt voor € 1,4 miljoen minder commerciële inkomsten genoten.
- De inkomsten van lezers en gebruikers van de Centrale Bibliotheek en de volwasseneneducatie nemen met € 100.000 af (zie post entreegelden inclusief lezers en gebruikers).
- Een toename van € 100.000 aan inkomsten uit dienstverlening en verhuur ruimten. Doordat de beschikbare ruimtes onvoldoende worden gebruikt waarvoor ze primair bedoeld zijn, is er wel de mogelijkheid deze vaker aan derden te verhuren.
- Aan extra (algemene) inkomsten wordt € 200.000 minder ontvangen.

Lasten

In het worst case scenario wordt binnen het Forum getracht zo snel mogelijk de negatieve effecten van de lagere opbrengsten te bestrijden. Uiteindelijk ziet het

GRONINGER FORUM

Forum zich genoodzaakt maatregelen te treffen. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in de volgende lastensoorten:

- De vaste formatie wordt met 10% verminderd en de flexibele formatie met 75%. Dit leidt tot € 1,2 miljoen minder personeelslasten.
- Door de lagere aantallen bezoekers is vooral minder schoonmaak en onderhoud gebouw nodig; een vermindering van de huisvestingslasten exclusief afschrijvingskosten van € 40.000 wordt in het worst case scenario verondersteld.
- De automatiseringskosten verminderen met € 100.000, ook al omdat vooral een en ander minder onderhoud vergt.
- De kosten van projecten en activiteiten nemen af met € 400.000.
- Als gevolg van minder bezoekers aan de horeca en film nemen de inkoopkosten van deze omzet af met € 190.000.

Samengevat stellen wij dat een daling van bezoekers resulteert in een negatief financieel effect, waardoor een break even situatie in zicht komt.

9.2.4. Conclusies scenario's

Wij hebben de bedrijfsvoering van het Groninger Forum uiteen gezet in een drietal scenario's. De scenario's geven aan dat de mutaties in verwachte aantallen bezoekers leiden tot mutaties in de baten- en lastensoorten. Als voorbeeld: de batensoorten muteren heftiger op de scenario's dan de lastensoorten. 15% meer bezoekers draagt bijna € 500.000 bij aan het resultaat. 25% minder bezoekers leidt tot ruim € 300.000 minder resultaat.

In het kort: meer ambitie leidt tot een beter resultaat, ook op het financiële vlak. Voor de volledigheid zij nog opgemerkt dat verwerking van allerlei eigenaars lasten gemiddeld over een periode van 40 jaar een hoger kostenplaatje opleveren dan over 20 jaar. De Dienst en concerncontrollers gaan uit van 40 jaar. Wij zijn het hiermee principieel oneens omdat in de volgende periode van 20 jaar al zo veel nieuwe technologie ter beschikking komt dat heel andere rekensommen van toepassing zullen zijn (Vergelijk: in plaats van ramen wassen - en daar hebben we nogal wat van - gaan we over op zelfreinigend glas; mogelijk effect: saldering kosteneffecten waardoor lagere jaarlasten ontstaan). 40 jaar is dus te lang om vanuit te gaan.

De geschetste resultaten tot nu toe laten in alle scenario's, exclusief kapitaalslasten voor de aanschaf van inventaris en vervangingsreservering, een positief beeld zien. In dit verband moeten dus een aantal belangrijke kanttekeningen gemaakt worden; deze worden in de volgende paragraaf uiteengezet.

GRONINGER FORUM

9.3. Investeringskosten en inrichtingskosten

Afgelopen maanden is het opleveringsniveau van het gebouw veelvuldig besproken met gemeente en architect. In dit voorlopig bedrijfsplan gaan we uit van de stand van zaken van 1 oktober 2008, in afstemming met het Voorlopig Ontwerp. In gesprekken met de partners van het Forum zijn de wensen met betrekking tot de inventaris en inrichting geïnventariseerd. Nader onderzoek is uitgevoerd naar RFID (Radio Frequency Identification), selfservice, een boekenrobot en andere multimediale toepassingen. Deze technische ontwikkelingen gaan echter in een zodanig tempo dat de huidige nieuwtjes over twee jaar al weer ouderwets zijn. Kortom, onderzoek blijft noodzakelijk om van de nieuwste technische ontwikkelingen te kunnen beoordelen of ze interessant zijn voor het Forum.

Voor zover mogelijk zijn alle wensen met betrekking tot de inrichting en inventaris benoemd en verwerkt in een investeringsbegroting. Wat wij nu van de investeringen kunnen presenteren is een momentopname. De wensen met betrekking tot de investeringen van de inrichting en inventaris vertegenwoordigen uitgaven van € 13,4 miljoen. Dit betekent dat naast de investeringen door de gemeente in het gebouw, voor € 13,4 miljoen investeringen nodig zijn voor de inrichting van het Forum.

Wanneer we deze variant doorberekenen, ziet het resultaat er als volgt uit:

Varianten met afschrijving en rente	Basisscenario	Best case	Worst case
Resultaat zonder rente en afschrijving	326.000	790.000	19.000
- Investering en inventaris 13,4 miljoen			
Rentelast	670.000	670.000	670.000
Afschrijvingskosten	1.904.000	1.904.000	1.904.000
Resultaat	2.248.000-	1.784.000-	2.555.000-

Ter toelichting: in 'More Progress' is een voorlopige inschatting gemaakt van de kosten van de inventaris ad € 9 miljoen. In het Voorlopig Bedrijfsplan is dit, als gezegd, € 13,4 miljoen. De redenen van het verschil zijn als volgt:

- Bij 'More Progress' was nog niet duidelijk welk opleveringsniveau het gebouw zou hebben. Dit is nu wel duidelijk; ten opzichte van onze eerste ruwe aanname resulteert dit in een noodzaak tot extra investering van ongeveer € 1,8 miljoen in de inventaris, bijvoorbeeld tengevolge van soort verlichting, beveiliging van ruimtes, klimaatinstallaties op de Sferen, baliemeubels, automatisering, etc. Het Voorlopig Bedrijfsplan en het Voorlopig Ontwerp zijn wat dit betreft nu op elkaar afgestemd.

GRONINGER FORUM

- Verder is in 'More Progress' al aangegeven dat in de set up van dit gebouw nader onderzoek naar een geautomatiseerd boekensorteersysteem in het magazijn noodzakelijk was. Dit bespaart fte's, spaart op Arbo-eisen en verhoogt de service. De kosten hiervan zijn rond € 1 miljoen.
- De overige extra kosten zijn gelegen in de toepassing van meer selfserviceautomaten, significant meer studie- en ontmoetingsplekken (referent OBA laat zien dat deze essentieel zijn voor het functioneren van het gebouw als ontmoetingscentrum), een deel van de vaste horecavoorzieningen en de inrichting van een multimedia lab (dit alleen is al € 0,5 miljoen). Tevens is een post van € 200.000 opgenomen voor jaarlijkse vervanging en updates van zeer verouderingsgevoelige onderdelen van met name de multimedia componenten van het gebouw.

Overigens zal een externe deskundige in het traject naar het Definitief Bedrijfsplan de gehele inventaris en investering daarvoor nog eens gedetailleerd tegen het licht houden. Voor zover in de bijlagen een toedeling van deze bedragen gemaakt is naar de partners van het Forum, is dit gebeurd op basis van vierkante meters. Een meer specifiek activiteitgebonden indeling kan desgewenst worden gemaakt in het Definitief Bedrijfsplan.

Om deze investeringen in de inrichting van het Forum te financieren, zijn er verschillende wijzen om dit te realiseren. Men kan de afschrijftermijnen aanpassen en de investeringen in de inrichting met eenmalige inkomsten en/of het aantrekken van vreemd vermogen financieren. Bij een afschrijving van 2, 4, 8 en 12 jaar is de exploitatielast ruim € 1,6 miljoen.

Vanwege de huidige voorschriften kunnen de afschrijvingsperioden ook op 3, 5 en 10 jaar worden gesteld. De afschrijvingslast is in dat geval ruim € 2,5 miljoen. Dit is circa € 900.000 meer dan waarin de scenario's mee is gerekend. De keuze in de scenario's is gemaakt op basis van de ervaringen van partners op dit moment.

Bij de culturele partners van het Forum zoals de bibliotheek werden van oudsher inrichting en inventaris van nieuwe vestigingen met eenmalige subsidies door de gemeente gefinancierd, terwijl van afschrijving en vervangingsreservering geen sprake mocht zijn. Stel dat dit wél zo was geweest, dan zou de inventarisbegroting met bijna € 1,3 miljoen verlicht worden, waarvan ruim € 0,9 miljoen de inventaris van de bibliotheek betreft. Dit kan als volgt worden toegelicht.

1. De vraag is dus wat de bibliotheek had kunnen 'inbrengen', indien er wél was afgeschreven. Op basis van de historische kostprijs vanaf 1992 was dit

GRONINGER FORUM

ruim € 2,5 miljoen geweest, ofwel ongeveer een jaarlijkse bijdrage in de exploitatierekening van dit Plan van € 375.000.

2. Interessanter is het te kijken naar wat een nieuwe bibliotheek naar de stand van vandaag aan inventaris kost. Laten we daarbij uitgaan van de nieuwe bibliotheek van Stadskanaal die nu wordt ingericht. De inrichtingskosten daarvan zijn ongeveer € 750.000 voor een oppervlakte van ruim 1.000 m². Met een oppervlakte van 6.000 m² in het Groninger Forum zou het equivalent een bedrag van € 4,5 miljoen zijn. Daarbij moet de boekenrobot (magazijn) van € 1 miljoen worden geteld, plus extra kosten door de kernfunctie van een centrale bibliotheek, bij elkaar minimaal te schatten op € 500.000. Samen is dit € 6 miljoen. Op basis van de in het Voorlopig Bedrijfsplan gebruikte kengetallen voor afschrijving en kapitaalslasten komt dit neer op een structurele jaarlast van tenminste € 900.000. Dit bedrag verhoudt zich met de berekeningen die op detailniveau zijn gemaakt en die in de Definitieve Ontwerpfase nog door derden zullen worden geverifieerd.

Kortom, het afschrijvingsprobleem uit het verleden ter grootte van ruim € 1,3 miljoen plus de kosten van de verruimde opening van de basisdiensten van € 200.000, samen ruim € 1,5 miljoen, is zo groot dat het niet reëel is te verwachten dat het Forum deze slag zo maar kan maken. Anders gesteld: de subsidie van € 2,5 miljoen gaat voor € 1.500.000 op aan boekhoudkundige veranderingen ten opzichte van beslissingen uit het verleden en aan extra servicecomponenten, die met het Forum op zichzelf niet van doen hebben. Hierbij is geen rekening gehouden met de eventuele kostenpost van rente (€ 670.000) en aflossing van een lening voor de inventarisaanschaf.

Zoals ook in de scenario's is aangegeven, is dus vooralsnog gekozen voor het voorstel tot een eenmalige bijdrage voor de inventaris. Zo kan net als altijd de inventaris met een eenmalige subsidie worden gefinancierd. Essentieel is hierbij dat wij mogen reserveren voor de vervangingsinvesteringen in de toekomst. Als de investeringen geheel met een eenmalige subsidie worden gefinancierd, willen wij vanuit bedrijfsvoeringsoptiek jaarlijks een krappe € 2 miljoen reserveren voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Het is dus van groot belang alle zeilen bij te zetten voor de externe fondsenwerving van gebouw én inventaris.

Bij referent OBA deed zich hetzelfde probleem voor. Hier is er door de gemeente Amsterdam voor gekozen de inventaris nog eenmaal aan te schaffen en mee te leveren met het gebouw, waarna de OBA wel een jaarlijkse vervangingsreserve in de boeken opneemt. Het is dus van groot belang alle

GRONINGER FORUM

zeilen bij te zetten voor de externe fondsenwerving niet alleen van het gebouw, maar ook van de inventaris.

9.4. Inkomsten, fondsen en subsidies

De directeur en zijn staf zijn eindverantwoordelijk voor het programma-aanbod, het beheer en de overall uitvoering. Hiervoor zal een programmabudget beschikbaar zijn, deels bestaande uit een structurele subsidie van de Gemeente Groningen en deels (hopen en verwachten we) uit bijdragen van provincie en rijk, aangevuld uit fondsen, sponsoring, entreegelden voor de evenementen en de minipresentaties in de thema's, horeca en andere commerciële activiteiten zoals verhuur.

De insteek blijft dat de horeca en winkels zullen worden georganiseerd op een wijze die een behoud van inhoudelijke regie combineert met een waardevolle bijdrage aan de exploitatie.

Verder speelt het volgende: door de combinatie van aanbieders zal ieder van de partners en participanten een veel grotere stroom mensen langs te zien komen dan nu. Een en ander leidt tot een bestedingsverhogend effect. Hierbij is slechts gedeeltelijk rekening gehouden bij de rapportage van de horeca- en filmexperts. Verder is geen rekening gehouden met de effecten van structurele marketing en sales support, iets wat tot dusverre bij de partners nauwelijks of in isolatie is gebeurd.

9.5. Fiscaal model

De breed gedragen wens om met een voorstel te komen betreffende een fiscaal optimaal model is de afgelopen periode nader onderzocht. Ook zijn en zullen door de partijen – de gemeente en de onafhankelijke Stichting Groninger Forum - op bepaalde punten en momenten externe adviseurs worden geconsulteerd.

Er zijn wat dit betreft drie fasen te onderscheiden met betrekking tot het Forum:

1. Transformatiefase van grond in de gemeentelijke grondexploitatie (waaronder inrichting openbaar gebied).
2. Bouw- en inrichtingfase gebouw Forum.
3. Exploitatiefase van het gebouw Forum.

De in 'More Progress' geschetste uitgangspunten zijn nog steeds actueel.

Volledigheidshalve zullen wij hieronder de uitgangspunten nog eens noemen.

1. De exploitant van het gebouw (stichting Groninger Forum) dient een 100% btw-ondernemer te zijn voor alle prestaties die worden verricht, met de daarbij eventueel behorende aanpassing van het exploitatie- en organisatieplan. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een splitsing nodig is in

GRONINGER FORUM

- verschillende rechtspersonen die onder een overkoepelende stichting hangen. De fiscus heeft in een voorlopig oordeel de Stichting Groninger Forum als een ondernemer voor de btw gekwalificeerd.
2. De gemeente beschikt over de volgende fiscale faciliteiten generieke vrijstelling:
 - overdrachtsbelasting
 - btw-compensatiefonds
 - subjectieve vrijstelling vennootschapsbelasting
 - ondernemer voor de omzetbelasting inzake onroerend goed.Het Groninger Forum kan in aanmerking komen voor een vrijstelling voor de vennootschapsbelasting voor wat betreft de bibliothecaire, museale activiteiten en het deel van de Groninger Archieven. Voor de horeca, film en de projecten en andere commerciële activiteiten zal dit nader moeten worden onderzocht.
 3. De gemeentelijke subsidie aan de exploitant van het gebouw dient fiscaal neutraal te verlopen. Vanuit de visie van het Groninger Forum betekent dit dat de eisen die door de gemeente aan de exploitatiesubsidie worden gesteld een dusdanig karakter hebben, dat de fiscus van mening is dat de exploitatiesubsidie vrijgesteld is van btw. Recente rechtszaken geven aan dat als de gemeente (te) hoge meetbaarheidseisen stelt aan de prestaties en meeteenheden zoals onder andere aantallen bezoekers en integrale kostprijzen het risico dat over de subsidie btw behoort te worden afgedragen hoog is.
 4. Uiteindelijk moet een eenvoudig model worden opgezet, waarbinnen fiscale optimalisatie mogelijk is voor beide partijen. Dit dient de inzet van het overleg tussen partijen te zijn. Voor het Groninger Forum zal dit steeds voorop staan.
 5. In eerste instantie kan worden onderzocht of het model 'Groninger Museum' mogelijk is, vanwege de eenvoud van het model. Adviseurs geven aan dat dit model nog steeds mogelijk is.
 6. Het model zou dan worden ingevuld voor het Forum en voorgelegd aan de fiscus om - indien nodig - tot een ruling te komen.

Model 'Groninger Museum'

In het model 'Groninger Museum' heeft de gemeente de grondexploitatie gevoerd. Voorts heeft de gemeente als eigenaar van het gebouw, het gebouw laten bouwen en inrichten (beeldbepalende elementen). De gemeente is vervolgens het gebouw btw-belast gaan verhuren aan de exploitant van het gebouw (een stichting). Aan de stichting wordt tevens een exploitatiesubsidie verstrekt.

GRONINGER FORUM

Samenvattend: een externe adviseur is nodig om het exploitatieplan van het Forum verder te beoordelen op de btw-aspecten. Eerste gesprekken over dit onderwerp hebben plaatsgevonden. Ten aanzien van de btw op de investeringen wordt verwacht dat met enkele aanpassingen dit leidt tot een volledige vooraf trek van btw op de investeringen. Op latere momenten zoals onder meer een voorlopig ontwerp, definitief ontwerp, de uiteindelijke organisatiestructuur van het Forum en de voor het model relevante contracten (zoals de huurovereenkomst) zal de externe adviseur opnieuw worden geconsulteerd. Uiteraard zullen de gemeente en het Forum hieraan voorafgaand zelf een eerste beoordeling hebben uitgevoerd.

Zoals onder punt 9.2. al is aangehaald zal de komende tijd nader onderzocht worden of onderdelen van het Groninger Forum in aanmerking kunnen komen voor de vennootschapsbelasting. Ook hier zullen de gemeente en de stichting eerst een eigen oordeel vormen en vervolgens aan een externe adviseur voorleggen. Wellicht dat dit consequenties heeft voor de beoogde organisatiestructuur.

9.6. Opdracht

Gezien het bovenstaande moeten de komende tijd de volgende maatregelen apart, dan wel in samenhang worden onderzocht:

- Vergoeding eigenaarslasten en pas opnemen weerstandsvermogen als het resultaat het toelaat (effect totaal: € 650.000).
- Eenmalige bijdrage aanschaf inventaris. (effect € 670.000).
- Structurele bijdrage ter leniging afschrijfproblematiek bibliotheek (€ 900.000).
- Afschrijfsystematiek als door het Forum voorgesteld.
- Duale relatie (subsidie/opdrachtverstrekking) met gemeente.
- Extra werving fondsen afkomstig van derden. Dit kan echter pas met een behoorlijk realiteitsgehalte als we verder zijn in het proces. Fondsen willen eerst de commitment van de 'stichter' zien. Dit is echter, vanzelfsprekend, altijd een inspanningsverplichting die het Forum wil en zal aangaan.
- Kostenbesparing op inventaris, onderhoud en personeel, door bijvoorbeeld kortere openingstijden.
- Inzet vrijwilligers, mensen in opleiding, waardoor kosten worden bespaard.

9.7. Kosten en waarde

De samenstellers van dit rapport hebben veel meer bekeken dan waaraan een rapportage als deze recht kan doen. Wij zijn ervan overtuigd dat het Groninger Forum een uiterst waardevolle bijdrage aan stad en provincie en zelfs daarbuiten gaat leveren. Wij zijn er ook van overtuigd dat de waarde van het

GRONINGER FORUM

Forum de kosten verre overstijgt, zeker als men de effecten op het gebied van economie, toerisme, beeldvorming en sociale cohesie wil meenemen.

Bovendien is het goed stil te staan bij de vorderingen van de afgelopen tijd, want anders dreigt het gevaar dat een negatief gevoel de overhand krijgt: in 2006 is becijferd dat het tekort voor de exploitatie van het Forum ongeveer € 4,3 miljoen was. De gemeente heeft toen de jaarlijkse structurele bijdrage op € 2,5 miljoen gezet.

Het nog aan te vullen tekort bedroeg toen dus € 1.8 miljoen op jaarbasis, maar... dat was zonder het grootste deel van de huisvestingskosten en zonder rekening te houden met de kosten van de aanschaf en afschrijving van de inventaris.

Nu zijn we, met inbegrip van de huisvestingskosten en met een hoger jaarbudget in een situatie dat we tenminste al een bijdrage leveren aan de inventaris. Natuurlijk zijn we er nog niet, maar we zijn binnen twee jaar al een ongelooflijk stuk opgeschoten. Op dit moment, vijf à zes jaar voor de opening, hebben we immers ruim 80% van de exploitatiebegroting dekkend. Meer kan op dit moment niet worden verwacht en ons geeft het in ieder geval alle vertrouwen voor een samen verder op te bouwen gezonde toekomst voor het Groninger Forum.

GRONINGER FORUM

10. Conclusies en afstemming met het Voorlopig Ontwerp

Allereerst moet worden gesteld dat het verbluffend is dat er in zo'n korte tijd een zo complexe operatie als het parallel ontwikkelen van een Voorlopig Bedrijfsplan en een Voorlopig Ontwerp een resultaat als het huidige voorligt. Dat wil echter niet zeggen dat we er al zijn.

In de afstemming van de twee processen op weg naar een Definitief Ontwerp zullen nog de nodige stappen moeten worden gemaakt.

Hiertoe is door het Forum onderstaande lijst van aandachtspunten overlegd die thans in overleg met alle betrokkenen wordt behandeld en getoetst op realisatiemogelijkheid in het Definitief Ontwerp.

- Technisch: wat ons betreft dienen er in delen van het gebouw en plein finale checks te worden gedaan op voldoende stijfheid en dragend vermogen en eventueel warmteafvoer. Verder is nog niet voorzien in de mogelijkheid om zonder extra afscheiding te komen tot museale klimaatcondities in delen van de Sferen, zodat de mogelijkheid van integrale presentaties wordt beperkt, althans wanneer daarvoor gevoelige museale of archiefstukken worden ingezet. Er is nog geen voorziening voor het beveiligen van Sferen terwijl de roltrappen bruikbaar blijven.
- De locatie van het dakrestaurant en bijbehorende science bar is verre van gelukkig. Dit komt onder andere door de locaties en volume van de installatieruimtes. Onze suggestie is geweest dit anders te doen, waardoor extra ruimte ontstaat en het dakrestaurant een veel beter uitzicht krijgt. Verder was de toegankelijkheid van het dak en het dakrestaurant (en van het restaurant naar het dak) nog onvoldoende uitgewerkt. We willen namelijk ook overwegen het dak(terras) te gebruiken als een soort terras met take away via het restaurant. In de laatste fase van het Voorlopig Ontwerp zijn deze onderwerpen onderzocht en het lijkt mogelijk deze situatie te verbeteren. Wat ons betreft is het essentieel dat deze verbeteringen worden doorgevoerd.
- De situatie rond de filmzalen is nog niet voldoende. De publieke ruimtes en trappen zijn weliswaar ingrijpend verbeterd, maar de in het Programma van Eisen opgenomen directe relatie tussen de filmzalen en de horeca is nog niet voorzien. Dit heeft geen goed effect op dat deel van de exploitatie. Voorwaarde voor het doorgaan met dit proces is dan ook dat onderzocht wordt wat de mogelijkheden zijn om het auditorium boven de filmzalen aan dezelfde kant van het gebouw te situeren, zodat de filmzalen lager in het gebouw komen met, derhalve, een directe verbinding met de horeca. Deze wijziging zal moeten worden afgewogen tegen allerlei effecten van andere veranderingen die hiervan het gevolg zijn, zoals het eventueel te klein

GRONINGER FORUM

- worden van het auditorium, dan wel het onvoldoende kunnen cateren.
Verder zal moeten worden bekeken hoe de locatie van de Sferen daardoor wordt veranderd en of dat voldoende gunstig uitwerkt.
- De horecavoorziening op de begane grond dient verder herzien te worden, met name dient deze te worden uitgebreid in de richting van de logische aankomstlocatie van mensen die via de roltrap naar beneden komen. Dit lijkt goed mogelijk.
 - Sanitaire voorzieningen lijken vooralsnog onvoldoende, vooral bij de filmzalen en het auditorium.
 - Wij zijn er niet zeker van of in onze eis voor personen- en goederenliften (één kleiner, één groter) aan beide zijden van het gebouw nu is voorzien. Verder lijken de afmetingen van draaicirkels in en uit liften krap; hetzelfde geldt voor de doorgangen bij de expeditie. Verder is in het gebouw vooralsnog niet voorzien in een quarantaine ruimte voor tijdelijke geconditioneerde opslag van museale en archiefstukken). Wij begrijpen dat extra opslagruimte kan worden gerealiseerd in de kelder/garage en gaan ervan uit dat daardoor ruimte voor een quarantaine opslag ontstaat. Dit zijn onderwerpen voor het Definitief Ontwerp.
 - Er is (nog) niet voorzien in een grote toegangsdeur op de begane grond voor grote (expo)stukken?
 - Er dient snel overlegd te worden over de locatie van een medialab/tv-studio.
 - Sprinklers in serverruimtes zijn onwenselijk.
 - Bekeken dient te worden in hoeverre de natuurlijke lichtopbrengst ledprojectie in het Atrium gedurende de dag belemmert.
 - Bekeken moet worden in hoeverre verwerend travertin extra aanslag op ramen veroorzaakt en wat daar aan te doen is.
 - Bekeken moet worden in hoeverre toch nog sprake is van draagkolommen op de begane grond die mogelijk het gebruik van de Sfeer 'Actualiteit' beïnvloeden.
 - Het op grond van bezuinigingsbehoefte laten vervallen van de bovenste roltrappen tast wat ons betreft de exploitatie van het gebouw aan en moet niet worden overwogen.
 - Tenslotte: de resultaten van de duurzaamheidwerkgroep moeten in het Voorlopig Ontwerp (voorlopig) en Definitief Ontwerp (definitief) worden meegenomen. Los daarvan moeten alle onderdelen en de effecten daarvan die een te bespreken mate van realiteit hebben nu al taakstellend begroot worden. Bovendien mist in de voorlopige lijst (die door DGMR vast wordt verspreid) bijvoorbeeld nog een IT-hoofdstuk (onder andere alternatieve koeling serverruimtes). Misschien dat er nog andere aanvullingen boven water komen.

GRONINGER FORUM

De conclusie van de samenstellers van dit Voorlopig Bedrijfsplan is dat we grote stappen hebben gezet en dat we de punten die nader onderzoek en invulling vragen goed in beeld hebben. We hebben ons wat dat betreft beperkt tot wat echt belangrijk is en gaan er dan ook van uit dat deze nu met voorrang verder bekeken worden.

GRONINGER FORUM

11. Risico's

11.1. Complexiteit

Het is goed te bedenken dat we te maken hebben met een complex gebouw, waarin een complex nieuw concept komt. Dit is niet van risico's ontbloot, te meer daar deze ontwikkeling niet alleen staat. Aan bijvoorbeeld een goede afstemming met de Oostwand-plannen en de ontwikkelingen rond de nieuwe tram en de Noordwand, zowel qua bouw, tijdelijk verminderde bereikbaarheid, als daarna ook de positieve effecten, zullen we de komende tijd aandacht moeten besteden.

11.2. Periode tot de opening

Een niet onaanzienlijk risico is ook dat het onontkoombaar lijkt dat de bouw en dus ook de openinstelling van het Forum voor het publiek aanzienlijke vertraging oploopt. Waar eerst nog sprake was van oplevering per eind 2012, wordt nu oplevering per begin 2015 voorzien. Dit betekent dat de spanningsboog erg lang wordt. We zullen alle zeilen bij moeten zetten om het publiek bij de les en de interesse in het Forum levend te houden. Ook het moment waarop het concept zich kan bewijzen als meerwaarde voor het culturele veld, wordt daardoor vertraagd. Het Forum zal zich dus even zo lang nog niet kunnen bewijzen.

Dit kan alleen worden tegengegaan door extra activiteiten te ontwikkelen, waar mogelijk met participatie van anders culturele instellingen. Maar bijvoorbeeld ook door een buitengewoon goed informatiecentrum te bouwen, wellicht in het 'overblijvende' deel van het Images-pand, waarbij men ook in de bouwput kan kijken. Verder zullen er activiteiten rond de bouwput worden ontwikkeld, zoals rondleidingen, maar ook allerlei voorstellingen. Nóg meer aandacht zal moeten worden gegeven aan het virtuele Forum, via internet, aan het opbouwen van een Vriendenclub van het Forum (de virtuele aandeelhouders), aan de opbouw van een digitaal Forum tv-kanaal, dat gebruik maakt van de content van de partners en het Forum zelf, door de debatcultuur vast te vergroten, door scholen te betrekken etc. In de laatste paar jaar naar de opening toe, zullen de marketingkosten veel hoger worden en zal er meer trendonderzoek moeten worden gedaan.

De periode van nu tot oplevering van het gebouw is echter geen onderdeel van deze rapportage. Het is al wel duidelijk dat door de vertraging eerder meer dan minder geld nodig is om de periode te overbruggen. Het Groninger Forum zal dan ook voor het Definitief Ontwerp een opzet maken van al hetgeen nodig is om deze periode zo te benutten dat het in zijn definitieve huisvesting met

GRONINGER FORUM

voortvarendheid van start kan. Als we op dát moment, na die vertraging, er namelijk niet in slagen direct momentum te genereren, dan gaat het veel te lang duren om op de begrote aantallen bezoekers en de bijbehorende inkomsten te komen.

GRONINGER FORUM

12. Tenslotte

Dit Voorlopig Bedrijfsplan laat zien dat we er nog niet zijn, maar dat een goed functionerend Groninger Forum haalbaar is. De komende jaren zullen we stap voor stap progressie maken. In de inhoud, in de programmering en ook bij het werven van fondsen bij instellingen en bedrijven die in het Forum willen participeren met kennis, in natura, of met geldelijke bijdragen.

Er zullen ook extra kansen zijn, door zaken als demografische ontwikkeling ('vergrijzing' en bijbehorende vermeerdering en spreiding van bezoek), het consistent gebruiken van marketinginstrumenten, de 'captive audience' situatie door de bezoekersstromen van de core business van de partners etc. Die kansen kunnen en zullen verzilverd worden.

Als de voortekenen van bijvoorbeeld de OBA niet bedriegen, zal de ontwikkeling van het Forum sneller gaan dan we nu denken. Dan zal ook het best case scenario geen droom zijn, maar een realiteit.

Aan het eind van een rapport als dit, met al z'n kanttekeningen en reserves, past daarom een positief geluid. Omdat de cijfers en de ontwikkelingen de goede kant op wijzen. Maar vooral omdat wij in de potentie van het Forum concept, in het Forum-gebouw, geloven.